

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

MERSİN'DE ÇEVRE YÖNETİMİ ÇERÇEVESİNDE
KATI ATIK SORUNU:
ÇOK BOYUTLU BİR DEĞERLENDİRME

Sinan CAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2015

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

MERSİN'DE ÇEVRE YÖNETİMİ ÇERÇEVESİNDE
KATI ATIK SORUNU:
ÇOK BOYUTLU BİR DEĞERLENDİRME

Sinan CAN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2015

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “Mersin’de Çevre Yönetimi Çerçevesinde Katı Atık Sorunu: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel etik kurallara ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini onurumla doğrularım.

Tarih

13.07.2015

Sinan CAN

(İmza)

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

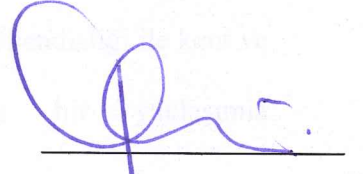
Sinan CAN tarafından hazırlanan Mersin'de Çevre Yönetimi Çerçevesinde Katı Atık Sorunu: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Üye

Yrd. Doç. Dr. Bediz
YILMAZ BAYRAKTAR
(Danışman)

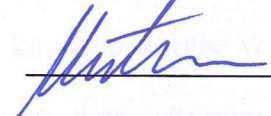
Üye

Doç. Dr. Menaf
TURAN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Mutlu
YALVAÇ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Gerçekleştirmiş olduğumuz tezimizin konusu, bir çevre mühendisi olarak mesleki iş yaşamım sırasında Mersin yerelinde tanıklık ettiğim katı atık yönetimi uygulamalarındaki anlayışlardan ve çalışma alanlarındaki bazı sorunlardan hareketle belirlenmiştir. Tezin başlığı, tamamen tartışılmak istenilen konulara istinaden belirlenmiş olup uygulanan yönetim tartışmalarını içermektedir. Bu tez, çevre mühendisliği ile kent ve çevre politikaları bağlamında interdisipliner denilebilecek bir yaklaşımla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Tezin oluşum sürecinde maddi-manevi desteklerini esirgemeyen ve bugünlere gelmemde büyük özveri gösteren anne ve babama, sabırlarından ve desteklerinden dolayı kardeşlerime, yüksek lisans döneminde her an yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili Zeynep GÜRAY'a, değerli hocalarım ve beni kırmayıp tecrübe ve bilgilerini tez çalışmamdan esirgemeyen çok değerli meslektaşlarıma, lisans sürecime tanıklık eden ve bu doğrultuda yüksek lisans sürecimde de beni bilgi ve tecrübesiyle yönlendiren, tezin oluşumunda katkılarını, hakkını ve emeğini hiçbir zaman inkâr edemeyeceğim değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR'a yürekten teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak ise bu tezi desteklerinden ve sonsuz sevgilerinden dolayı kız kardeşlerim Selda, Eda, Evrim ve Duygu CAN'a armağan ediyorum.

ÖZET

Mersin’de Çevre Yönetimi Çerçevesinde Katı Atık Sorunu: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Katı atıkların geçmiş yıllara göre günümüzde hem miktar hem de değer olarak önemli bir değişim geçirdiğini görebilmekteyiz. Nüfus ve sanayileşmeyle birlikte katı atıklardaki bu değişim kentlerde de birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Katı atıkları çevre yönetimi çerçevesinde gerek yerel yöneticiler açısından yönetme, gerek sermayenin katı atıkların bertarafı ve değerlendirilmesi konusundaki rant çabaları, gerekse çevreci hareketlerin katı atıklar meselesine olan ekolojik bakış açıları, kentlerde katı atıkların doğru bir şekilde yönetilmesi konusunda fikir ayrılıkları yaşanmasına neden olmaktadır. Katı atıkların yönetimi konusunda bu tür farklı bakış açılarının bulunması beraberinde kent içerisinde ittifaklar, çelişki ve çatışmaların yanı sıra rant ilişkileri de kurulmasına zemin hazırlamaktadır. Diğer yandan konuyla ilgili mühendislik bilimi de katı atıkların devletin koyduğu ilgili yasa ve yönetmeliklere uygun olarak canlı ve insan sağlığını tehdit etmeyecek bir yöntemle kent ortamından uzaklaştırılıp bertaraf edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Fikir ayrılıkları kentte yerel idareciler arasında iletişim, çatışmalar ve koordinasyon bozukluğu meselesini de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple katı atıkların değerlendirilmesi, bir kaynağa dönüştürülmesi ve çevreye verilebilecek etkilerin en aza indirilmesi güçleşmektedir.

Bu tezde, katı atıkların varlığı üzerindeki görüş ayrılıklarını odağa alarak, kentsel sorun ve çevre yönetimi çerçevesinde katı atıkların yönetimini çok boyutlu olarak tartışmak, bu konunun Mersin ili üzerine olan yansımalarını incelemek, kaynak yaratılabilecek konumdaki katı atıkların verimli ve sağlıklı bir şekilde nasıl yönetilebileceği sorusuna cevap bulmak temel amaçlarımız olmuştur.

Bu çalışmada temel olarak kentsel siyaset ve çelişkiler çerçevesinde “çevre yönetimi” ve “katı atık yönetimi” genel olarak tartışılmış ve Mersin ölçeğinde katı atık sorunsalı ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Siyaset, Kentsel Çelişkiler, Çevre Yönetimi, Katı Atıklar, Mersin.

ABSTRACT

Solid Waste Problem within the Framework of Environmental Management in Mersin: a Multidimensional Assessment.

We can perceive significant change considering solid waste both in value and the amount. Population and industrialization together with changes in solid waste brings many problems with it. Solid waste within the framework of environmental management leads to disagreement on the issue of managing solid waste correctly, whether in term of local authorities, capital investment on disposal of solid waste and rent-seeking efforts or environmentalist movements and their ecological perspectives on solid waste issue. Presence of different perspective on the management of solid waste within city prepares the base for alliances, contradiction and conflicts as well as rent –seeking relations. On the other side, related engineering science assert that solid waste should be removed and disposed from the urban environment, in a way that will not be a threat to human health and live ,in accordance with applicable law and regulations. Disagreements between local authorities bring communicative disorder, conflicts and coordination irregularity with it. Therefore, reducing the potential impact on environment, converting it into an usable source and recycling of solid waste grow difficult.

In this thesis, our main purpose is to be found efficient answer to urban problems and multi-dimensional discussion of solid waste management, to examine effects of this issue on Mersin and how solid waste can be managed in a position of resource-efficient way.

In this study, in the framework of urban policy and contradiction, environmental management and solid waste management has been discussed and dealt with the problem of solid waste.

Keywords: City, Urban Policy, Urban Conflict, Environmental Management, Solid Waste, Mersin.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
KENT KAVRAMI VE ÇEVRE YÖNETİMİ	4
I.1. Kent	4
I.2. Kentsel Siyaset ve Yerel Siyaset Arasındaki İlişki ve Unsurları	6
I.3. Kent Kuramları ve Kentsel Çelişkiler	10
I.4. Kentsel Çelişkiler Arasında Çevre Yönetiminin Değerlendirilmesi	14
I.4.1. Çevre ve Çevre Yönetimi	16
I.4.1.1. Çevre	16
I.4.1.2. Çevre Yönetimi	18
I.4.2. Kent, Çevre ve Çevre Yönetimi Arasındaki İlişki Boyutuna Kısa Bir Bakış	20
II. BÖLÜM	
GÜNÜMÜZDE KATI ATIKLARIN KONUM VE YAPILANMASI	24
II.1. Çevre Yönetimi Çerçevesinde Katı Atık Yönetimi	24
II.1.1. Atıkla Yetersiz İlgilenmenin Sonuçları	28

II.1.1.1. Ekolojik Etkiler	29
II.1.1.2. Fiziksel Etkiler	30
II.1.1.3. Ekonomik Etkiler ve Çevresel Dışsallıklar	31
II.2. Katı Atıklar ve Katı Atıkların Sınıflandırılması	34
II.2.1. Kentsel Katı Atıklar	37
II.3. Katı Atıkların Toplanması, Taşınması, Bertaraf ve Ayrıştırılma Yöntemleri	39
II.3.1. Atıkların Biriktirilmesi	40
II.3.2. Atıkların Toplanması ve Taşınması	41
II.3.3. Atıkların Depolama Sahasında Depolanması ve Bertaraf Edilmesi	44
II.4. Katı Atıklar Sorunsalına Bakış Açıları	47
II.4.1. Ekonomik Bir Araç Olarak ‘Katı Atıklar’	48
II.4.2. Ekolojik Çerçeve ‘Katı Atıklar’	50
II.4.3. Devletin ‘Katı Atıkları’	51
III. BÖLÜM	
ARAŞTIRMA ALANI VE ÇOK BOYUTLU TARTIŞMALAR	54
III.1. Görev ve Sorumlulukların Paylaşımı	54
III.2. Kurumların Bakış Açıları: Katı Atıklar Üzerine Çok Boyutlu Bir Değerlendirme ...	60
III.2.1. Yerinden Yönetim Yaklaşımı	62
III.2.2. Sermaye Yaklaşımı	65
III.2.3. Sivil Toplum Yaklaşımı	68
III.2.4. Mersin Yerelinde Katı Atık Yönetim Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi	71
III.3. Mersin Yerelinde Birimler Arasındaki İletişim ve Koordinasyon Tartışmaları	75
III.3.1. Özel Şirket Bakış Açısı İle Yerelde İletişim ve Koordinasyon	75
III.3.2. Devlet Birimleri Bakış Açısı İle Yerelde İletişim ve Koordinasyon	77

III.3.3. Sivil Toplum Bakış Açısı İle Yerelde İletişim ve Koordinasyon	79
III.4. Genel Değerlendirme.....	82
SONUÇ YERİNE: YERELDE ÇEVRE YÖNETİMİ.....	88
KAYNAKÇA.....	91
EKLER	

KISALTMALAR

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirmesi

DDT: Düzenli Depolama Tesisleri

EKY: Entegre Katı Atık Yönetimi

KKA: Kentsel Katı Atık

STK: Sivil Toplum Örgütü

TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfı

TMMOB: Türk Mimar ve Mühendisler Odası

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Entegre Katı Atık Yönetiminin Konuları	27
Tablo 2. Görüşülen Kişi Sayıları	61
Tablo 3. Yerel Düzeyde Katı Atıklara İlişkin Farklı Bakış Açıları	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Atık Yönetim Hiyerarşisi	26
Şekil 2. Depolama Sahasında Atık ve Çevresi İle Olan Etkileşimi.....	30
Şekil 3. Katı Atık ve Kentsel Katı Atık Türleri.....	38
Şekil 4. Atık Toplama ve İşlem Süreci	43
Şekil 5. Türkiye’de Katı Atık Yönetimin Paydaşları	54
Şekil 6. Mersin Yerelinde Atık Yönetimi Alanındaki Kurumların Nihai İletişim Durumu.....	81

GİRİŞ

Günümüz Türkiye'sinin sosyo-ekonomik yapısını betimleyen temel özelliklerden birisi çevre yönetiminin kurumsal gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir. Yaklaşık 30 yıldan beri çevre sorunları, çevrenin yönetimi, planlanması, örgütlenmesi ve denetlenmesi gibi konuları ile ilgili kurumsal yapılanma gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Yaşamış, 1995:7). Gerek çevre sorunlara karşı yasal mevzuatların çıkarılması gerekse yerelerde idari birimlerde çevre ile ilgili örgütlenme ve oluşum içerisinde olunmasının, çevre yönetiminin yapılaşması ya da kurumsallaşması için önemli adımlar olduğunu söyleyebiliriz.

Çevre yönetimi alanında atılan bu adımların yanında çevre, yerel düzlemlerde birçok unsur ile birlikte değerlendirilmektedir. Bu unsurların en önemlileri arasında, kent, siyaset, katılım, yerel ve kentsel siyaset gibi kavramlar olduğunu söyleyebiliriz. Son yıllarda çevre sorunları ve ekolojik problemler kent yönetimleri açısından ayrıca önem arz eden konular arasında yer almıştır. Çevre yönetimi kentsel ve yerel siyasetin çalışma alanlarından birisi halini almış ve zamanla kent yönetimlerinin paydaşlarının ortak bir paydada bulunduğu nadir konulardan biri haline gelmiştir. Çevre yönetiminin kentsel siyaset ve yerel siyaset alanlarında ne anlam ifade ettiği, merkezi ve yerel yönetimlerin, farklı yerel unsurların yaklaşımlarının nasıl olduğunun, çevre yönetiminin kurumsallaşması ya da yapılaşma sürecinde önemli bir konu olduğu söylenebilir. Nihayetinde günümüzde çevre yönetimi uygulamalarında kent ve kenti oluşturan pratiksel unsurların göz ardı edildiği bir süreç yaşandığı söylenebilir. Sadece çevre problemlerine karşı yasal mevzuatların uygulanmasının yeterli olmayacağı bir süreçle karşı karşıya olduğumuzu, kenti oluşturan farklı dinamiklerin de doğru ve etkin bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Tezimizin içeriğinde, kentsel siyaset kuramları bağlamında ‘çevre yönetimi’ bilim dalı çerçevesinde katı atıkların bir kentte olan konumu, yapılanması ve işleyişi ile ilgili tartışmaları ele almakla birlikte katı atıkların sınıflandırılması, bertaraf ya da geri dönüşüm yöntemleri, katı atıkların olası çevresel etkilerini ele almaya ve katı atık yönetiminin kentsel dinamiklerin yansımaları ile birlikte anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonraki bölümlerde kentin çevre ve katı atık yönetiminde paydaş olarak düşünülen kesimlerinin yöneticileri ile yaptığımız ikili görüşmeler ile katı atıkların değerlendirilmesi konusunda üç farklı yaklaşım olan yerinden yönetim, sermaye ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini öğrenmeye çalıştık. Tezimizin amacının katı atık yönetimi konusunda kentsel çelişkilerin olup olmadığını ve var ise bu çelişkilerin Mersin yerinde çevre yönetimi çerçevesinde katı atık yönetimine nasıl yansıdığını tartışarak ele almak olduğunu söyleyebiliriz.

Özellikle katı atık yönetimi çerçevesinde kent yöneticileri arasındaki iletişim ve koordinasyon sorunlarından kaynaklanan bazı sorunlar ile birlikte Mersin ili yerel örneğinde çevre yönetimi ve katı atık yönetimi uygulama alanlarındaki aksaklıkları saptanmaya çalışılmıştır. Bu noktada Mersin ili yerinde kentsel çelişkileri ortaya koyup, idari birimler arasındaki iletişim, çelişkiler ve sorunların belirtilmesi ve bu sebeplerden dolayı yaşanan yönetsel ve teknik aksaklıkların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Gerek bütünsel anlamda katı atık yönetimi sorunsalına değinmek, gerekse Mersin ili özelinde katı atıkların doğru bir şekilde yönetimini sağlamak ve olağan teknolojiler ile birlikte kaynak yaratılabilecek olan katı atıkların yukarıda da bahsettiğimiz kentsel çelişkiler neticesinde kaynaklanan bazı aksaklıkları ortaya koymak tezimizin önemini taşımaktadır

Tezimizin ilk iki bölümünde kuramsal tartışmalara yer verilmiş, üçüncü bölümde ise saha çalışmasında gerçekleştirilen mülakatların sonuçları detaylı olarak tartışılmıştır. Çalışmamızda birbirleriyle iç içe değerlendirilebilecek birden çok bulgu ortaya çıkmıştır. İlk bulgu olarak atık yönetimi ile ilgili her kesimin farklı görüşlere sahip olduğu ve bu farklı yaklaşımların kurumların atık yönetimine tarafsız bir yaklaşımda bulunmamasına sebep olduğudur. İkinci olarak ise yerel paydaşlar arasında çevre ve atık yönetimi ile ilgili konularda ortak bir çalışma alanı ve paydada olunmadığı, başarısız bir katılım örneğinin sergilendiğidir. Üçüncü bulgumuz, her kesimde atık yönetimi uygulamalarında görev/sorumluluk tanımı eksikliğinin hissedildiği ve bununla birlikte yaşanan görüş farklılıkları neticesinde Mersin yerelinde koordinasyon sorununun yaşandığı ve son olarak ise birimlerin çevre departmanındaki yöneticilerin etkinliğinin yerelde katı atık yönetimi uygulamalarında önemli bir unsur olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda ortaya çıkan farklı hipotezlerin tartışması yapılmış ve çevre yönetimine nasıl yansıtacağı aktarılmaya çalışılmıştır.

Nihayetinde katı atıkların değerlendirilmesi ve işlenmesi genellikle teknik boyutlarıyla mühendislik alanı çerçevesinde incelenmesine rağmen, çalışmamızda katı atıkları kentsel siyaset çerçevesinde incelemeye çalıştık ve çevre yönetimine dair bu incelemenin mühendislik bilimine bir katkı oluşturacağını umut etmekteyiz.

I. BÖLÜM

KENT KAVRAMI VE ÇEVRE YÖNETİMİ

I.1 Kent

Günümüzde kent ve kent kuramlarıyla ilgili olarak yapılan tanımlamalar koşullara göre farklılık gösterebilmektedir. Kuşkusuz toplumlardaki hızlı sosyo-ekonomik değişim kent kavramı üzerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Kökensel olarak kentin kavramsal değişimi toplumlarda çok eskiye uzanmaktadır. Önceleri kent ve medine kelimeleri ile yakın anlamlarda kullanılan *çite* ve *polis* kelimelerinin yerini bugün ‘*city*, *urban*, *bourg*, *ville*’ gibi kelimeler almıştır. Kentin tanımının zaman içerisindeki bu değişimini kuşkusuz dönemin koşullarıyla paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Kentler genel anlamıyla insanların ve toplumların temel gereksinimlerine yönelik gelişen ve zaman içerisinde birçok yapısal değişikliklere maruz kalabilen mekânsal bir öge olarak tanımlanabilir. ‘Kent’ kavramını açıklarken tek bir bilim dalı ya da perspektif çerçevesinden bakılamayacağı açıktır. Kentlerin evrensel yönü birçok bilim dalının önemli araştırma konuları haline almış ve pratikte de birçok mesleğin temelini oluşturmuştur. Genel anlamda kentlerin fonksiyonel veya fiziksel özellikleri çerçevesinde tanımlamalar yapılmış ve bu tanımlar zaman içerisinde dönemin koşulları göz önüne alınarak değişikliğe uğramıştır. “Kent kavramı genel tanımın dışında bir yerleşmeye ‘kent’ adının verilebilmesi, genellikle, nüfusun tarım dışı kesimlerde çalışmasına bağlıdır. Buna göre yerleşmeler, tarım dışındaki ve tarımdaki nüfus oranlarına bakılarak kent ve köy adını almaktadır” (Keleş, 2002: 75). Keleş’in yaptığı bu özel tanımlamanın yanında kentlerin birçok parametrenin etkisi altında kaldığını ve bununla birlikte daha genel ve detaylı bir tanımlamaya ihtiyaç duyulduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Çezik kenti, “tarım dışı üretimin denetlenip dağıtıldığı, iktisadi faaliyetlere dayanan, teknolojik gelişme ve sosyal

değişmeye paralel olarak teşkilatlanma, iş bölümü, iktisatlaşmanın en yüksek olduğu, çok fazla nüfus büyüklüğü ve buna bağlı olarak, nüfus yoğunluğuna ulaşmış, sosyal yönden heterojen ve bütünleşme düzeyine ulaşmış, karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın bir yerleşim yeridir” olarak tanımlamaktadır (akt. Çan, 2014).

Yukarıdaki paragrafta açıklamaya çalıştığımız üzere, kentin tanımlanmasında çeşitli kıstaslar ele alınmaktadır. Bu kıstaslar nüfus, yönetsel örgüt birimleri, ekonomik değişkenler ve sosyolojik kıstaslar (heterojenlik, teşkilatlanma, bütünleşme ve uzmanlaşma) olarak sıralanabilir (Çan, 2014: 4).

Tezimizin ana konusu itibariyle ‘Çevre yönetimi çerçevesinde katı atıkların kentlerde nasıl değerlendirildiği’ sorusu aslında bizim kent tanımlamasına nasıl yaklaşacağımız ve neyi, nasıl değerlendirmemiz gerektiği konusunda bize yol gösterici görev üstlenmektedir. Çünkü kentleri ele alırken farklı parametreleri göz önünde bulundurmamak katı atıkların kent mekânı içerisindeki konumunu ve amacını da ortaya koymaktadır. Diğer bir ifade ile günümüzde katı atık yönetimi kentlerde değerlendirilmesi aşamasında sadece nüfus öğelerini ifade edip tanımlamak eksik olur. Kenti sadece sosyal ve ekonomik değişkenler üzerinden değerlendirilen kent tanımlaması tezimizin doğru saptamalara ulaşmasını engelleyecektir. Günümüz kentlerin de yönetsel, ekonomik ve ekolojik bir mekanizma olarak çevre politikalarının ele alınması gerektiği açıktır. Bu nedenle kentsel ve yerel siyaset kavramları çevre politikalarını anlamak için önem arz etmektedir. Nihayetinde kent düzleminde gerçekleştirilecek olan bir yatırımın anlaşılmasının ancak “kent”, “yerel” ve “siyaset” kavramlarını açıklamaktan ve farklı boyutlarla tartışarak ele almaktan geçtiğini söyleyebiliriz.

I.2. Kentsel Siyaset ve Yerel Siyaset Arasındaki İlişki Ve Unsurları

Bir önceki başlığımızda kent tanımını tezimizin amacına paralel olarak tanımlamaya çalıştık. Özellikle dikkatimizi çeken unsur zaman içerisinde yaşam fonksiyonlarının farklılaşması ve değişmesi neticesinde kentin tanımının değiştiğidir. Keleş kenti tanımlarken, “kırdan farklı olarak belirli bir nüfusa erişmiş ve tarım dışı faaliyetler sürdüren mekânsal bütünlük” olarak ele almaktadır. Ayrıca Keleş, “kent’in var olabilmesi ya da yaşamını sürdürebilmesi için kendi içerisinde belirli bir yönetim mekanizmasının olması gerektiği ve ikincil ilişkilerin öne çıktığı, heterojen bir yapı kenti oluşturmakta” olduğunu belirtmiştir (2002: 74-75).

Kent tanımlamasının yanında konumuzun ana temasını oluşturan kentsel ve yerel siyaseti açıklamak için siyaset tanımının da açıklanması gerektiği düşüncesindeyiz. “Siyaset” sözcüğünün çok farklı tanımları olmakla birlikte bunlardan bir bilim olarak siyasetin tanımlaması “devletlerin yönetim bilimi” şeklindedir. Max Weber de siyaseti benzer bir bakış açısıyla tanımlarken, “emir ve kumandasını, belirli bir toprak parçası üzerinde tehdit kullanmak ve fizik cebir ve şiddete başvurabilmek gücüne malik bir idari örgütlenme marifetiyle icra ettirip yürütebilen bir hükmedici grup siyaseti oluşturur” (akt. Dönmezer, 1994) ifadesini kullanmıştır. Weber’in yaptığı bu tanımlama da siyasetin bir anlamda yönetim mekanizması ile eşleştirildiği görülmektedir. Diğer yandan ‘siyaset, hükümet etme, halkın idare edilmesi, kamusal ve siyasal alanın düzenlenmesi, uzlaşma-uyum-müzakere ile siyasal kararların alınması, siyasi iktidarın ele geçirilmesi mücadelesi, siyasi iktidar üzerinden kaynakların, değer ve sembollerin dağıtılması gibi anlamlarda kullanılır’ (Akdoğan, 2008: 9).

Gerek kentin gerekse siyasetin nasıl tanımlandığına bakıldığı zaman kent ve siyaset arasında sıkı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Siyasetin aslında kentlerin ortaya çıkışıyla birlikte bir gereklilik olarak var olduğu söylenebilir. Bu durum ‘siyaset’ ile ‘yerel’ kavramı arasında sıkı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yerel tanımına vurgu yapılması ve bu neticede yerel siyaset kavramının konumuz itibari ile anlaşılması ve tartışılması gerekmektedir. Ve akabinde ‘yerel siyaset’ kavramı ile birlikte ‘kentsel siyaset’ kavramının içeriği de tezimizde süregelen bir tartışma konusu olacaktır.

Yerel, sosyo ekonomik özelliklerin, coğrafi faktörlerin, yerel sosyal farklılaşma yapılarının, çıkar gruplarının yerel ve ulusal düzeyde otoriteleri belirleme ve kararlarını etkilemeye dönük etkinliklerini, otoritelerle geliştirdikleri etkileşimleri ve bütün bunların siyasetin genel görünümü üzerindeki etkilerini inceleyen bir kavram olarak ortaya çıkar (Demir, 2008: 06). Yerellik kavramı sadece belirli bir bölgede etkinliği kabul etmez. Köy, köylülük ve kırsal alan gibi kavramlar da yerelliğin içerisine girmektedir.

Yerelliğin bir diğer boyutu ise küçük yerleşim birimlerini canlandırıp geliştirmenin, merkezden gelecek olan kaynakların ya da yardımların kırsal alanlar ile paylaşılması ve yerelin olanaklarının arttırmak istenmesidir. Merkezden gelecek olan kaynak ve projelerin yerele aktarılması konusunda yerel siyaset unsurları merkez ile irtibata geçip ilişki kurabilmekte ve yerel siyaset anlayışının sınırlarını genişletebilmektedirler.

Yerel siyaseti yerellik kavramı ile düşünerek bir tanımlama yapacak olursak yerel siyaset, dar anlamda yerel alandaki karar alma süreçleri ve ilişkili konular yerel siyaset olarak tanımlanırken, geniş anlamda yerel siyaset kenti ve kentleşme sürecini ilgilendiren bütün konuları kapsar. Bu bağlamda kır-kent ilişkisi, yerel yönetim-devlet

ilişkisi ve yerel seçimler gibi konular yerel siyaset kapsamında değerlendirilebilir (Çukurçayır, 2008: 23). Yerel siyaset konuları geniş bir alanı kapsar ve bu nedenle tartışma boyutu yüksek bir konudur. Merkezi siyasetin önemli araçlardan birisinin de yerel siyaset olduğu hatta yerelin bu anlamda merkezin tamamlayıcısı olduğu düşünülürse çoğu zaman yerel siyaseti merkezi siyasetten ayırmak güçleşmektedir (Görmez, 2009: 93). Fakat yerel siyaset tanımlamasının tam olarak yapılamamasının temel sebeplerinden birisi “yerel” kavramına yüklenen görevdir. Yerellik kavramının merkezi yönetim ile olan ilişki boyutu, yerel ölçekte paydaşlarının kent yönetimine katılım süreçleri ve yüklenen bazı görevler yerel siyaseti çok boyutlu bir tartışma alanına itmektedir.

Yerel siyaset kavramına değindikten sonra şimdi ise kentsel siyaset kavramına değinmek doğru olacaktır. “Kentsel siyaset kavramı, kentin nasıl düzenlenmesi, kaynakların nasıl dağıtılması ve kimler tarafından, ne şekilde yönetilmesi gerektiğini araştıran siyaset biliminin bir alt dalıdır” (akt. Atçeken, 2003). Kentsel siyasetin yerel siyasetten ayrılan en önemli özelliği daha dar bir kapsam içerisinde faaliyet sürdürmesidir. Bu dar kapsam hem mekânsal olarak hem de katılım boyutu açısından ele alınabilir. Kentsel siyaset daha çok kentsel süreçlerde belirli bir alanı ilgilendiren özel konuları ele almaktadır. Bu anlamda, kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar kentsel siyasetin bir parçasıdır (Keleş, 2009: 111). Daha geniş bir tanımlama yapılacak olursa gelişmiş ülkelerde kentsel siyaset konuları; kent yönetimlerinin akçal bunalımları, kentlerin yenilenmesine ve planlı gelişmesine ilişkin siyasal sorunlar, yerel ve özeysel erk odakları arasındaki ilişkiler ve çevre sorunlarının türlü yönlerini kapsayan bir süreci ifade eder (Keleş, 2009: 113). Kentsel siyasetin yerelde faaliyet sürdürmesi noktasında ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değerlendirilen bir mesele olduğunu ve sosyal ve ekonomik gelişmişliğin siyasetin yerelde uygulanma biçimini etkilediğini

söyleyebiliriz. Yerel siyaset ile kentsel siyaset arasındaki tartışmalara bakıldığı zaman, kentsel siyasetin belirli bir bölge içerisinde kapsam oluşturduğu fakat yerel siyasetin kırsal alanlar ile birlikte tüm bölgeyi kapsayarak kırım bütün özelliklerini de ele alan bir çalışma alanı oluşturduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yerel siyasetin gelişimi ve uygulamaları sırasında merkezi yönetim ya da diğer erkler ile olan ilişkisi yerel siyaseti kentsel siyasetten ayıran en önemli unsurdur. Yani yerel siyasetin daha kapsayıcı ve geniş olduğu, kentsel siyasetin ise sadece belirli bölgede gerçekleşen faaliyetleri içine aldığı anlaşılmaktadır. Kentsel siyaset ve yerel siyasetin yönetsel ve örgütlenme arasındaki ayrımı gözeterek kentsel ve yerel siyasetin unsurlarını belirtmek doğru olacaktır. Kentsel politikanın unsurları, içeriği ve elamanları; plan, rant, globalleşme, yönetim, kent ekonomisi, kent yoksulluğu, çevre ve ekoloji sorunlarıdır. Yerel siyasetin elamanları ise şehir, kent ve kır ilişkileri, yerel-yerelleşme, yerinde yönetim ve çevre gibi unsurlardır.

Özellikle son 30 yıl içerisinde gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ile kentsel siyaset ve yerel siyasetin kentlerde ciddi oranda etki alanı kazandığını söyleyebiliriz. Özellikle 1980'li yıllarla birlikte belediyelerin yerel yönetimler açısından daha özerk hale getirilmek istenilmesi şehirlerde kentsel ve yerel siyasetin zamanla işlerliğine ve etkin bir hal almasına neden olmuştur. Ayrıca kent yönetimlerinin büyükşehir statüsüne alınması ve yerel yönetimlerin daha güçlenmesi bazı kentsel sorunların ve akabinde de siyaset yönetimi sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özetlemek gerekirse, yasal durum ve kent içerisindeki yönetim-yönetici ve toplum arasındaki ilişkiler ağı yerel siyasetin şekillenmesine ve etki unsuru olmasında önemli role sahiptir.

Çevre yönetimi ve katı atık meselesi, tanım ve unsurlar göz önünde alındığında her iki kavramın kapsamı alanına girmektedir. Bu durumda çevre ve katı atık yönetimi hem kentsel siyasetin hem de yerel siyasetin önemli bir bileşenidir. Daha sonraki bölümlerde de

detaylı olarak ele alacağımız çevre yönetimi ve katı atık meselesinin hem merkezi yönetimin bakanlık teşkilatları hem de yerel yönetimlerin ortak paydası ile yönetildiği ve yasal mevzuatların önemli bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan yerelin merkez yönetim ile ilişkili olduğu ve merkezi yönetimin katı atık yönetiminde karar alma ve denetim mekanizmalarını elinde tuttuğu ve yerel yönetimlere ve genel olarak yerel siyaset unsuruna tam olarak yetki vermediği bilinmektedir. Çevre yönetimi ve katı atık meselesinde yerel yönetimlerin örgütlenmesi ve bunu topluma hizmet olarak gerçekleştirmesinin yanında kentsel bir çıkar olarak da değerlendirmek istemesi kentsel siyasetin önemli bir konusudur. Görüldüğü üzere çevre ve katı atık yönetimi, yönetsel ve ilişki bağlamında yerel siyasetin, hizmet ve kentsel çıkar konusu itibarıyla kentsel siyasetin kapsamına girmektedir.

I.3. Kent Kuramları ve Kentsel Çelişkiler

Kent tanımlamalarını ve kent, mekân ve çevre yönetimi konuları arasındaki bağlantıyı ortaya koyabilmek için kent kuramları ve buna yönelik tartışmalar son derece önemlidir. Konu ile ilgili Tarık Şengül *Kentsel Çelişki ve Siyaset* adlı kitabında kent kavramını ve kentsel çelişkileri detaylı bir şekilde ele almıştır. Biz de çalışmamızda Tarık Şengül'ün bu kitabındaki farklı bakış açıları ve önerilerini ele alıp çevre yönetimi arasındaki bağı kurmaya çalışacağız.

Farklı sınıf, grup ve bireylerin farklı amaç ve çıkarları, bu temelde ortaya çıkan çelişki ve mücadeleler sosyal mekânsal değişimin maddi temelini oluşturur. Kentsel çelişki ve değişime ilişkin olarak, üç temel ögenin merkezi konumda olduğunu söyleyebiliriz: toplumsal sınıflar, sermaye birikim süreci ve devlet (Şengül, 2009: 16). Şengül, birbiri ile iç içe girmiş ve aslında birbirleriyle tam olarak ilişkilendirilmemiş olan

söz konusu yaklaşımları kentsel çalışmalar alanında süregelen tartışmalarda üç temel sorun odağında ele alarak tartışmıştır. Birinci alan, kapitalist toplumda kentin özgünlüğünün bulunup bulunmadığı ve varsa bu özgünlüğün kaynağında ne gibi süreçlerin olduğudur. İkinci alan, kentsel değişimi açıklamaya yönelik olarak aktör-yapı ilişkisinin anlaşılmasına ilişkin değerlendirmeleri içerirken, üçüncü tartışma alanı(yerel) devletin bu süreç içinde oynadığı rolün değerlendirmesini içermektedir (Şengül, 2009: 19). Söz konusu yaklaşımların yukarıdaki değişkenlere göre ele alınıp kent odağında hangisinin daha belirleyici bir konumda olduğu önemlidir.

Yukarıda değinilen üç farklı yaklaşım biçimi içinde; Harvey, kentsel süreçlerin özgünlüğüne ilişkin olarak, sermayenin dolaşım sürecinde kentsel yapıyı çevrenin oynadığı özel rolü vurgularken; Castells, kolektif tüketimi ve onun çevresindeki mücadeleleri kent sorununun odağına koymaktadır. Öte yandan Pahl, kent yöneticilerini kent sisteminin merkezine yerleştirmektedir (Şengül, 2009: 20). Görüldüğü üzere kent mekânının özgünlüğü konusunda üç farklı yaklaşım ele alınmıştır. Harvey, kent mekânında sermaye ve sermaye gruplarının önemli bir güce sahip olduğunu ve bu güç ile birlikte kent mekânını kendi çıkar ve rantı çerçevesinde yönlendirip kullanabildiğini savunmuştur. Diğer yandan Castells ise, kent mekânı içerisinde yaşayan toplumsal sınıfların kendi içerisindeki tüketim ağı içerisinde ve diğer gruplarla olan ilişki ağı neticesinde, kentin merkezine sınıfsal grupları ve toplumu almaktadır. Pahl ise Harvey ve Castells'den ayrı olarak kentsel mekânın özgünlüğünün kentin yerel birimlerinde görev alan kent yöneticileri tarafından oluşturulduğunu belirtmiştir.

Ayrıntılı bir şekilde ele alındığı zaman kentin özgünlüğü konusunda 3 ayrı yaklaşımın kendi başlarına kentsel mekândaki faaliyetleri açıklama konusunda yeterli olamayacağı açıktır. Çünkü yerel birimlerde kentsel yatırımlar söz konusu olduğu zaman

konu ile ilgili söz sahibi unsurların değişkenlik gösterdiği ve siyasi, sosyal ve ekonomik unsurlardan dolayı da birbirleriyle etkileşim içinde oldukları görülmektedir. Bu nokta da “Harvey sermaye birikim süreçlerinin hemen her şeyi açıkladığı görüşünü korumakta, kentin toplumsal ve mekansal yapısındaki değişiklikler sermayenin içsel çelişkilerine gönderme yapılarak açıklanmaktadır” (Şengül, 2009: 27). Diğer yandan, Castells’e göre,

Teknoloji kendiliğinden ya da ekonomik yapı kendi başına kentleşme sürecinin arkasındaki itici güç değildir. Ekonomik etkenler ve teknolojik süreç mekânın biçimini ve anlamını oluşturmakta önemli bir rol oynar. Ancak bu rol, ekonomi ve teknolojinin yanı sıra, insanların mekânı kendine mal ettiği ve yeni değerin üretimi ve yeni toplumsal çıkarların ortaya çıkışıyla sürekli meydan okunan bir toplumsal örgütlemeyi inşaa eden toplumsal süreç tarafından belirlenir (Castells, 1983:231).

Bu anlayış ile öngörülen en önemli noktanın kent mekânının sadece ekonomi üzerine kurulu olmadığı fakat zamansal ve teknolojik olarak gelişme gösteren mekânların bu gelişimlerinin yanında sınıfsal gruplarında kendisini geliştirerek kent mekânı üzerinde karar alma mekanizmasının da şekillendiği vurgulanmaktadır. Diğer bir ifade ile zamansal olarak gelişim ve ilerleme kaydedecek olan sınıf mücadelesi bu gelişim sürecinde kent mekânı üzerinde etkinliğini arttıracaktır. Yapı-aktör arasındaki ilişkiyi vurgulamak adına son görüş ise Pahl tarafından öne sürülmüştür.

Pahl’ın ilk formülasyonunda, herhangi bir kentsel kaynağa ya da kolaylığa erişimin iki öğeden oluştuğunu vurgulanmamıştı; zaman/maliyet uzaklığı cinsinden ifade edilebilen mekansal öğe: ve bir yandan, hem toplumsal hem mekansal anlamda, yığınlar için erişilebilirliği tanımlayan kuralları ve yöntemleri ve diğer yandan da, bu kural ve yöntemlerin yerel yöneticiler ya da kilit noktaları tutanlar tarafından yorumlanmasını ve yönetimini içine alan toplumsal öğe şeklindedir (akt. Şengül, 2009: 32).

Şengül’ün tartışma sorunları üzerine üçüncü alan olan ‘kent bağlamında devlet’ ilişkisi kuramların ele alınan son noktasıdır. “Elinde bulundurduğu kaynakların dağıtımını ve düzenleyici rolü nedeniyle, devlet bir yandan sınıfların oluşumu ve yeniden üretim sürecini

esaslı biçimde etkilerken, diğer yandan, meşru otoritesi sayesinde, çalışan aktörlerin, belli sınırlar içerisinde, bir arada kalmasını sağlayan bir kurumsal çerçeve sunmaktadır” (Şengül, 2009: 17). Özellikle devlet’in bağımlı bir değişken olup olmadığı anlaşılmalıdır. Çünkü kent mekânında alınacak olan kararların ve yapılacak olan projeler söz konusu olduğunda devletin projenin hangi noktasına müdahil olduğu ve hangi unsurlara etkide bulunduğu ortaya konulması daha açıklayıcı olacaktır. Şengül yaptığı bu tanımlama ile devletin kentlerde karar alma süreçlerinde bağımsız bir değişken olmadığı tam aksine farklı grup ve kavramları şekillendiren ve yönlendiren bağımlı bir değişken olduğu belirtmiştir. Diğer yandan Harvey, Castells ve Pahl’in mekânı ele alma yönleri itibariyle devlet’in etki ve unsurlarına bağımlı oldukları ve etkilendikleri görülmektedir. “Yönetimsel uzmanlığa sahip olanlar devlet’i kendi çıkarları için yönlendirip kullanabilir. Bunu kamu yararı adına yaparak, tüm toplum üzerine bürokratik-yönetimsel bir bilinç yansıtabilirler” (Şengül, 2009: 35). Buradan da anlaşılacağı üzere belirli sermaye grupları ya da diğer gruplar zaman ile yönetimsel kabiliyetler kazanarak devleti bu kabiliyetleri sayesinde yönetip kent mekânını kendi çıkar odakları çerçevesinde kullanabileceklerdir. Günümüzde kent yönetimlerine bakıldığı zaman belirli sermaye gruplarının kapitalist düzen içerisinde benzer bir örgütlenme şeması oluşturduğunu görebiliriz. Gruplar, zaman içerisinde kenti anlayıp, yönetimsel güce ve kabiliyete ulaştıktan sonra kentleri kendi çıkarları çerçevesinde kullanabilmektedirler.

Pahl kent yöneticilerinin zaman içerisinde merkezi yönetim ve diğer gruplar ile etkileşim içine girerek kent mekân üzerinde karar alma süreçlerinde kendi çıkarlarını gözettiklerini belirtmektedir. Bu düşünce de aynı Harvey’in sermaye grupları için öngördüğü düşünce ile paralellik göstermektedir. Harvey kentlerde sermaye gruplarının gelişim göstererek kenti kendi çıkarları için kullanma becerisine, aynı doğrultuda kent

yöneticilerinin de zaman ile gerek merkezi yönetim gerekse farklı gruplar ile etkileşim içine girerek kent mekânlarını yönetme ve kendilerine fayda sağlamaları için bu iletişimi kullandıklarını belirtmiştir. Castells'in tanımlamasında ise toplumu oluşturan farklı grup ve bireylerin zaman içerisinde kendilerini geliştirerek devlet ve farklı sınıflar ile diyalog içerisinde olduğu ve kent mekânının değerlendirilmesi ya da karar alması konusunda müdahil olabildiklerini belirtmiştir. Şengül sorun odaklarını tartışmaya açtığı üç alanın tam olarak anlaşılabilmesi için önemli bir çıkarım ortaya koymuştur. Şengül, kent siyasetinin önemli ölçüde kentsel kaynakların paylaşımı üzerine verilen mücadelelerden oluştuğu düşünülürse bu kaynakların büyüklüğünün kentsel dinamikler içindeki önemi kendiliğinden ortaya çıkar (Şengül, 2009: 49). Kaynakların büyüklüğüne göre sermaye grupları, toplumsal sınıflar ve kent yöneticilerinin zaman içerisinde kendilerini geliştirdikleri ve ilişkisel olarak birbirleriyle müdahil olma yöntemleri zaman içerisinde ortaya çıkmıştır.

I.4. Kentsel Çelişkiler Arasında Çevre Yönetiminin Değerlendirilmesi

Çevre ile ilgili sorunlar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya kamuoyunu giderek artan bir şekilde ilgilendirmiştir. Çeşitli uluslar arası toplantılarda çevre sorunları tartışılmış; çözümler oluşturulmaya çalışılmıştır. İlk önemli uluslar arası toplantı 1972 yılında Stockholm konferansı ile gerçekleştirilmiştir. Bu konferanstan sonra gıyabında birçok görüşme ve toplantılar düzenlenmiş ve hemen her gün yayın organlarında çevre ile ilgili yazılara, yayınlara rastlanmıştır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde bireyler, çevre konusunda daha duyarlı olmaları için eğitilmektedirler. Pek çok ülkede bu alanda gönüllü kuruluşlar ciddi faaliyetler içindedirler. Aynı zamanda, hükümetler çevreyi korumak için politikalar oluşturuyor ve uygulamaktadırlar.

Çevre konusuna ilginin çok kısa sayılabilecek bir sürede bu kadar artmış olmasının kuşkusuz önemli sebepleri vardır. Bu sebeplerden en önemli ve başlıca olanı çevre kirliliklerinin son 50 yıl içerisinde olağan bir şekilde artmış olmasıdır. Yeryüzünde çevre kirliliklerinin bu denli artışının ilk tohumlarını sanayi devrimi ve akabinde devletlerin sanayileşme ve enerji üretme çabaları oluşturduğunu söyleyebiliriz. Sanayi devrimi ile emek gücünün yerine buhar gücünün alması üretim ve tüketim anlayışlarında dünya da özellikle Avrupa’da birçok değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. Sanayi devriminin yanı sıra hızla artan dünya nüfusu çevre kirliliklerinin diğer bir önemli unsurunu oluşturmaktadır. 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında nüfusun ani artması tüketimi arttırmakta ve temel ihtiyaçların tüketilmesi anlayışı hızlı bir üretim safhasının oluşmasını sağlamıştır. Bu üretim ağı 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış ve zamanla genişleyerek büyümeye doğru yönelmiştir. Bu büyümeyle birlikte üretim tesislerinde üretim gerçekleştirilirken, prosesler sonucunda ortaya çıkan ve çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek bazı son ürünler ortaya çıkmış ve bu kirleticiler doğaya hunharca bırakılarak çevrenin kirlenmesine neden olmuştur.

Yıllarca süregelen bu üretim ve tüketim yoğunluğu nüfusun artması ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte giderek artmış ve tüketim anlayışı önlenemez bir konuma gelmiştir. Bugün hızlı nüfus artışı, giderek sanayileşen ve kentleşen toplumlar, ekonomik büyümeyle birlikte birey başına tüketimde artış ve bunlara paralel olarak çevredeki hızlı kirlenme ve bozulma, karmaşık bir ilişkiler yumağı olarak karşımıza çıkmıştır.

Sonuç olarak zaman ile artan nüfus, kentleşmeyi ve birey başına tüketimde ki artışı ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Ve bunun sonucunda da doğanın ve çevrenin farkında olmadan kirlenilmesine neden olunmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada nükleer teknoloji ve fosil yakıtların kullanımı ve çevre kirliliklerinde

meydana gelen ani artış bazı çevreleri bu konu hakkında düşünmeye ve kamuoyu oluşturmaya itmiştir. Bu durum bazı birliklerin ve devletlerin doğanın korunması ve çevre kirliliklerinin önlenmesi hakkında birlikler oluşturmaya ve konferans, toplantılar gerçekleştirmesine vesile olmuştur. Yapılan bu konferansların ana temasının ‘dünyada hızla artan çevre kirliliklerinin önlenmesi ve yönetimi’ anlayışı olduğu görülmektedir. Öncelikle farklı disiplinler çevre ve doğanın tanımlamalarını yapmaya çalışmış ve çevre yönetimi üzerine düşünmeyi ön görmüşlerdir. Çevre sorunlarının sınır tanımayışı, çevre yönetimi konusunu da küresel bir sorun haline getirmiştir. Bu anlayış ilk olarak 1972 Stockholm Konferansında ve daha sonra 1992 Rio Dünya Zirvesi’nde küresel ölçekte sesini duyurmuştur. Bu iki uluslararası konferans, ülkelerde ‘çevre yönetimi’ yaklaşımının şekillenmesinde kilometre taşı olmuştur (Çelik, 2000: 5). Akabinde gerçekleştirilen toplantılardan çıkan kararların bütün dünya ülkelerini de dâhil edip çevrenin ortak bir unsur olmasına dikkat edilmiştir. Yani gelişen ve büyüyen dünyada doğa ve çevre faktörü ele alınmış ve çevre yönetimi kavramı bütün birimlerin önemli bir ilgi alanı haline gelmiştir.

I.4.1. Çevre ve Çevre Yönetimi

I.4.1.1.Çevre

Çevre sorunsalının nasıl ortaya çıktığı ve nasıl ele alındığı ile ilgili kısa bir değerlendirme yaptıktan sonra şimdi ise çevre ve çevre yönetimi tanımlamalarına değinilecektir. Çevre sözcüğü 1970’li yıllara gelene dek, hem Türkçe’de hem de başlıca batı dillerinde ‘ortam’, ‘dolaylarında’, ‘bulunulan yerin çerçevesi’ gibi anlamlara gelirken, 1970’li yıllar boyunca sözcüğün içeriğinin varsıllaştırılmasına tanık olunmuştur. Çevre,

kaba bir tanımlamayla bile, insan yaşamını koşullandıran doğal ve yapay öğelerin tümü anlamına gelmeye başlamıştır (Hamamcı, Keleş, 2005: 33).

Türkiye de çevre mevzuatları çerçevesinde eski ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) yönetmeliği ‘tanımlar ve kısaltmalar’ başlığını taşıyan dördüncü maddesinde çevre şöyle tanımlanmaktadır:

Canlıların yaşamı boyunca ilişkilerini sürdürdüğü ortam olup; bu ortamdaki hava, su, toprak gibi çevrenin fiziksel unsurlarını, üreticiler (bitkiler), tüketiciler (hayvanlar), ayrıştırıcılar (bakteri ve mantarlar) gibi biyolojik unsurlarını, insanların tabii, beşeri, parasal ve maddeler kaynakları kullanımı ve işletmelerinden doğan ekonomik çevre unsurlarını, insan topluluklarının demografik yapısı, barınma, sağlık, eğitim ve kültürel ihtiyaçlarını temin biçimleri ile tarihi ve kültürel değerlerin oluşturduğu sosyal çevre unsurlarının bütünü olarak tanımlamaktadır (Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği).

Yeni ÇED yönetmeliğinde ise aynı temele dayanan ama daha kısa bir tanımlama yapılarak “canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam”(Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği) olarak ifade edilmiştir.

Genel anlamda gerçekleştirilen çevre tanımlaması canlıların yaşadıkları ve ilişki kurdukları doğal çevreyi bize ifade etmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çevre beş ana temelden oluşmaktadır. Bunlar fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamlardır. Tanımda bu temel bileşimlerinin alt bileşimleri de ifade edilmiştir: hava, su ve toprak.

Çevreyi sadece insanların ve canlıların birbirleriyle olan ilişkilerini sürdürdükleri yer olarak tanımlamak yanlış olacaktır. Çevreyi yalnız fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültür ortamları olarak değil, mekânsal değeri olan ve kent, yerel yönetimler ve kent yöneticilerinin önemle üzerinde durdukları bir konu ya da yapısal

mekan olarak da ele almak gerekmektedir. Daha sonraki bölümlerde detaylı bir şekilde ele alacağımız kent ve çevre, çevre yönetimleri arasındaki temel ilişki çevrenin farklı bir statü kazanmasına neden olacaktır.

I.4.1.2. Çevre Yönetimi

Son yıllarda çevrenin küresel çevreler tarafından üzerinde durulmasının önemli sebeplerinden birisi çevrenin aniden gözle görülür bir şekilde kirlenme sürecine girmesidir. Bir önceki bölümde çevrenin tanımına baktığımız zaman çevrenin insan ve canlı yaşamı üzerin de doğrudan bir ilişki kurduğu ve yaşanılacak olası bir çevre felaketinin canlı yaşamına olumsuz etkide bulunacağı açıktır. Çevrenin hızlı sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte hızlı kirlenmesi ve bu hızlı çevre yıkımına karşı çevrenin korunması gerektiği algısı belirli bir yönetim kavramını beraberinde getirmiş ve acil önlemler alınması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Çevre yönetimi kavramı sadece tek bir disiplin anlayışına dayanarak değerlendirme yapılması güç bir meseledir. Çünkü çevre sadece sosyal bilimler ya da fen bilimler alanına girmemektedir. Diğer yandan kent disiplininde yer alan farklı unsurları da içermektedir. Makro düzeyde çevre yönetimi, çok çeşitli parametreleri bir arada değerlendirmeye çalışan çok disiplinli bir yapıya sahiptir. Çok bileşenli yapı ile özellikle Türkiye'nin çevre sorunlarına bulunacak çözümler için zemin hazırlanacaktır (Bayar, 1997:41). Çünkü çevre yönetimi kapsamına sosyal bilimler çerçevesinde kamu yönetimi, iktisat ve işletme, fen bilimler çerçevesinde de çevre mühendisliği başta olmak üzere jeoloji, hidroloji, kimya ve diğer temel bilimlerin tümünü kapsamaktadır. Çevre yönetimi olgusunun farklı disiplin alanlarına sahip olması çevre yönetimi anlayışında çok boyutlu

yönlerin olmasını sağlamıştır. Bu nedenle çevrenin korunması noktasında belirli bir kurumsal yapının ve örgütsel mekanizmanın olması ya da belirlenmesi gerekmektedir.

Çevre yönetimi, insan, bitki ve hayvan varlığının dengeli ve sağlıklı yaşaması için gerekli doğal kaynakların değerlendirilmesi, üretilmesi, ulaşımı ve tüketimi sırasında ortaya çıkabilecek olumsuzlukları saptamak, olumsuzluklara çözüm yolu aramak ve çözüm yollarını uygulama alanına koymak için yapılan planlama eşgüdüm, haberleşme, denetim ve yürütme işlevlerinin bütünü olarak tanımlanabilir (Çelik, 2000:5). Gerçekleştirilen bu tanımlama ile çevre, yaşanabilecek kirlilikler ve sorunların bir planlama dâhilinde çözülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Çevre yönetiminin doğru bir strateji ile yürütülmesi ve kurumsal çerçevesinin yaratılması gerektiği genel bir yargıdır.

Çevre ve sürdürülebilirlik kavramları arasındaki ilişki boyutu çevre yönetiminin kapsamını oluşturmaktadır. Çevre yönetimi kavramının temel çıkış amacı bu olmasa da zaman ile birlikte değişen unsurlar ve etkileşimleri sonucunda çevre yönetiminin amaçlarından birisinin sürdürülebilir kalkınmanın bir argümanı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü sanayinin gelişmesi ve nüfusun artmasıyla birlikte kentleşmenin ivme kazanması çevrenin tahrip olmasına, kirlenmesine neden olmuştur. Çevre yönetimi tartışmalarının temel amacının çevreyi korumak olduğu düşünülürse günümüzde üretimin devam etmesi ve insanların üretim-tüketim ilişkisi çerçevesinde sağlıklı bir çevreye sahip olmasını sağlamak için çevrenin kirlenmesini önlemek ve bunu insanlar ile birlikte örgütlemek gerektiği açıktır. Bunun ise çevre yönetimi planı çerçevesinde yapılacağı öngörülmektedir. Özetleyecek olursak, doğal çevrenin kirliliklerden korunması ve minimize edilmesinin ekonomi ve çevre arasındaki ilişkiyi de kurarak sürdürülebilir kalkınmaya fayda sağlayacağını söyleyebiliriz.

I.4.2. Kent, Çevre ve Çevre Yönetimi Arasındaki İlişki Boyutuna Kısa Bir Bakış

Çevre kirlilikleri, yaşam süresince insanların farklı faaliyetleri sonucunda meydana gelmiş olup çevrenin tahrip olmasına neden olmuştur. Çevrenin giderek ciddi bir şekilde önem kazanması kent ve çevre arasındaki ilişkinin kurulmasının gerekli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yukarıdaki bölümlerde ‘kent’ tanımını yaparken aslında kenti oluşturan en önemli öğenin yapılı bir çevre olduğunu belirtmiştik. Belirli bir alan içerisinde insan faaliyetlerinin sürdürüldüğü ve ilişkilendirildiği ‘mekânsal yapı’ kent ve çevre arasındaki kuvvetli bağı ortaya koymaktadır.

İnsanlığın yerleşik tarım toplumuna geçişi, özellikle neolitik çağın sonunda kentlerin ortaya çıkışı, insanın çevresini denetlemesini ve ona biçim vermesini de önemli ölçüde belirginleştirmiştir (Hamamcı, Keleş, 2005:51). İnsanların ekonomik faaliyetlerinin değişmesi ve kentleri keşfetmeleri çok eskiye dayanmaktadır. Canlılar kentlerde var ‘olmayı’ keşfettikçe çevreleriyle olan ilişkilerini görebilmiş ve çevrelerini kontrol etmeyi düşünmüşlerdir. Çevre dediğimiz tanımlamaya sosyal veya mekânsal öğeler dahil olabilir. Kentlerde varlıklarını sürdürmeye başlayan canlılar sosyal çevre yani diğer canlı ya da cansız varlıklarla etkileşime girmektedirler. Çevre, organizmayı veya kişiyi etkileyen ve çevreleyen tüm dış ortam ya da şartları içeren bir kavramdır. Bu nedenle ki kent, çevre ve canlı yaşamı arasındaki ilişki canlı ya da cansız yaşamında göz ardı edilemez ve incelenmesi gereken önemli bir bilim dalıdır.

Kent ve çevre arasındaki ilişkinin tarihsel içeriğine bakacak olursak, insanların kentleri keşfedip belirli bölgede yaşamlarını sürdürerek nüfuslarını sürekli ve hızlı arttırmak arasında doğru bir orantı kurmak mümkündür. Öncelikle yaşamlarını sürdürmek

için temel ekonomik araçlarını değiştirmek amacıyla kentin yönetim merkezine göç eden insan, kentlerde belirli bir nüfus odağına ulaşarak kentleşme sürecine girmiştir. Bu süreç içerisinde çevre ile her zaman ilişkide bulunan insanlar, çevreye verebilecekleri kirlilik önemli derecede değildir. Fakat özellikle 19. yüzyılların sonuna doğru sanayinin gelişmesi, nüfusun büyük oranda artması ve endüstrinin doğal kaynakları tüketerek üretim sürecini hızlandırmıştır. Fakat iki ana faktörün dünya’da ve Türkiye’de çevre kirliliklerinin temelini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan ilki ‘sanayinin gelişmesiyle birlikte nüfusun hızlı artması ve tüketimin artması’, ikincisi ise sanayinin gelişmesi ile birlikte sanayinin emek yükünü çeken insanların bu süreçte ‘yoksulluk’ kategorilerinde sınıflandırılması ve ‘açlığın’ giderek artmasıdır.

Daha önceleri yaşamlarını idame ettirebilmeleri için kentlere göç eden insanların çevre ile irtibatları sadece “kullanım değeri” çerçevesinde iken, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında sanayi devrimi ve nüfusun artmasıyla birlikte insanların çevreyle olan ilişkisi “değişim değeri” çerçevesinde oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu durum zaman içerisinde çevreyi tahrip eden bir yaklaşıma doğru gitmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve nükleer reaktörlerin enerji üretim aracı olarak kullanılmaya başlanması ise 19. yüzyılda başlayan çevre tahribatının 20. yüzyılın ilk yarısında gözle görülebilir bir çevre kirliliği oluşmasına neden olmuştur.

Önceleri kentlerde var olan ve çevreyle ilişki kuran canlı yaşamı, son yüzyıllarda kentlerde çevreyi bir yaşam merkezi olarak görmek yerine çevreyi üretim ve tüketim faaliyetleriyle tahribata yol açmıştır. Ve daha sonraları anlaşılacağı üzere çevre kirlilikleri sınırlarını aşmış ve canlı yaşamını tehdit eden bir noktaya gelmiştir. İnsan yaşamının kent ve çevre ile olan bu ilişki süreci daha sonra sağlıklı yaşam döngüsünü tekrar kazanmak için çevre yönetimi ihtiyacını oluşturmuştur. Bu noktada çevre

kirliliklerinin önlenmesi ve canlı yaşamının önemini vurgulamak adına belirli planlama ve projeler doğrultusunda kent ve çevre yönetimi arasındaki bağ giderek artmıştır.

Kentsel sistemlerin örgütlenme ve yönetim biçimlerinin, küresel iklimin ısınması, ozon tabakasının incilmesi, küresel ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi göstergelerle olan yakın ilgisinin anlaşılmasıyla birlikte, bugün artık kentler, uluslar arası alanda, çabaların yoğunlaşması gereken asıl birimler olarak kabul görmektedir (Öktem, 2003:78). Kent ve çevre yönetimine yönelik bu ilginin artışı, öncelikle uluslar arası komitelerin gerçekleştirdikleri toplantılar ve daha sonrasında ülkelerin kendi anayasalarında mevzuatlar nezdinde düzenlemeler gerçekleştirilmesi kent, çevre ve çevre yönetimi arasındaki ilişkinin kurulmasına yardımcı olmuştur. Çevreyi korumak adına gerçekleştirilen bu yönetim anlayışı daha sonra ülkelerde kurumsal bir örgütlenmenin oluşmasına da neden olmuştur.

Sadece çevre yönetiminin sağlanması adına kamusal anlamda örgütlenmeye gidilmemiş yerel düzlemde de önemli adımlar atılmıştır. Çevre kirliliklerinin önlenmesinde yerel yönetimler üst düzeyde görevler üstlenmişlerdir. Nicelikleri ve boyutlarıyla artık global bir olgu haline gelen çevre sorunları ve bu bağlamda çevre yönetimi konusunda merkezi yönetimlerle birlikte kent yönetimlerinin ya da yerel yönetimlerin sorumluluk alanını genişletmekte, gerek hizmet sunumu ve gerekse demokratik yönetim birimi olarak bu kurumların görev alanına in-put sağlamaktadır (Gökmen, 2003:79). Özellikle kentte yönetim unsuru olarak ön planda olan yerel yönetim birimleri kenti korumak ve bu bağlamda çevreyi kirlilik açısından en aza indirmeye yönelik adımlar atılmıştır. Örneğin katı atık yönetimi konusunda ilk yetkili ve karar alması gereken kuruluş yerel belediyeler iken daha sonra ise merkezi yönetim gelmektedir. Kent ve çevre arasındaki bağlantı ve çevre

yönetimi olgusunu ortaya koymak öncelikle yerel düzelmedeki kent yöneticilerinden geçtiğini görmek doğru olacaktır.

Yerel yönetimlerin çevre yönetimi ile kurulan bu ilişkinin yanında özellikle Türkiye’de 1990’lı yıllardan sonra çevrenin yönetimi alanında çıkarılan yasa ve yönetmeliklerle çevre teknolojilerinin sermayeyle olan temasını da gerçekleştirilmiştir. Çevre politikalarının devlet eliyle sürdürülmesi ve yönetilmesi hedeflenmemiş, çevre yönetimi kavramını devlet, yerel birimler ve sermaye döngüsü çerçevesinde kurmaya çalışmıştır. Bir başka ifade ile tanımlayacak olursak, kentlerde çevre yönetiminin uygulanması devlet, yerel birimler ve sermaye üçlüsü arasında şekillenmiştir.

Kent ve çevre arasındaki ilişkiden bahsederken bu iki kavramın birbirinden bağımsız bir şekilde değerlendirilemeyeceği ve çevre yönetimi planlamasının örgütsel anlamda nasıl şekillendiğine ve bunun kent düzlemine nasıl yansıdığına kısaca değinmiş olduk. Daha sonraki bölümlerde bu ilişkileri somut olaylarla ilişkilendirip daha açık hale getirmeyi hedeflemekteyiz.

II. BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE KATI ATIKLARIN KONUM VE YAPILANMASI

Hızla gelişen ve büyüyen günümüz dünyasında çevre kirliliklerinin en önemli sebepleri arasında nüfusun giderek artması ve sanayinin gelişmesi gösterilmektedir. Hızla gelişen sanayileşme ve yaşam biçimlerindeki değişmeye paralel olarak ortaya çıkan çevre sorunları ve atıklar, zaman içerisinde hızlı artış göstermiş ve atıklardan kaynaklanan çevre sorunları küresel bir boyut kazanmıştır. Oluşan bu küresel ölçekli problemin çözümünde ve kontrolünde öncelikli olarak çevre yönetimi planlaması ve daha sonra ise atık yönetim planlaması gerçekleştirilmesi gerekli olduğu görülmüştür. Bu planlamaların gerçekleştirilmesi öncelikle atık yönetimi tartışması ve akabinde de atık tanımlamasının ve sınıflandırmanın yapılmasına bağlıdır. Fakat literatür taraması yapıldığı zaman atık tanımlamasının neye göre ve ne şekilde yapılacağı konusu özel alan çalışması gerektiren konulardır. Çünkü atık meselesinin tek bir disiplin çerçevesinde ele alınması mümkün değildir. Genel olarak bir mühendislik yönünün olduğu fakat sosyal bilimler çerçevesinden de detaylı olarak incelendiğini gözlemlemek mümkündür. Katı atıkların gerek ekonomik bir değer olması gerekse sosyal ve teknik boyutunun olması katı atık meselesinin çok boyutlu bir değerlendirmesini gerektirmektedir.

II.1. Çevre Yönetimi Çerçevesinde Katı Atık Yönetimi

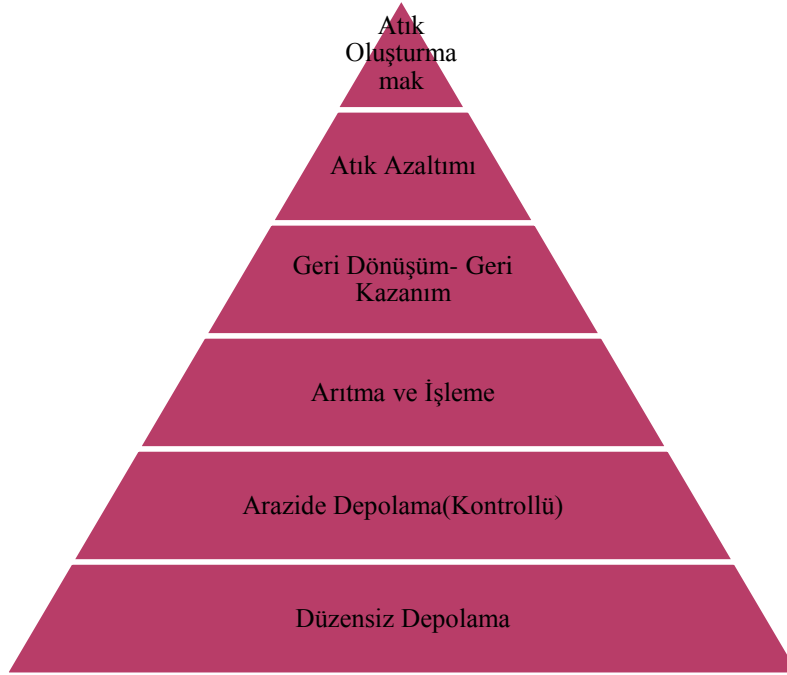
Dünyanın mekânsal ve sosyo-ekonomik olarak hızlı bir gelişim içerisinde olması çevrenin tahrip edilmesine ve zaman içerisinde de giderek yok olan doğal yaşamı ortaya çıkarmaktadır. Bu yok oluşu önlemek adına ortaya çıkan çevre yönetimi olgusu kendi içerisinde benzer olan ama teknik olarak farklılıklar içeren bir dizi yönetim mekanizmasını doğurmuştur. Bu yönetim mekanizmaları içinde belli başlı olanları su, hava

ve katı atık yönetimleridir. Konumuz itibariyle atık meselesin de sistem doğrultusunda, atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden toplanması, taşınması, geri kazanılabilir atıkların diğer yaş atıklardan ayrı olarak, kaynağında ayrı biriktirilmesi ve ayrılan bu kuru atıkların geri kazanım tesislerinde değerlendirilerek, ekonomiye tekrar kazandırılması (Çitil, 2009:41) sürecini ele almaktayız. Meselenin sadece geri kazanılabilen kuru atıkların bertarafı olarak değil diğer yandan çeşitli faaliyetler sonucu tehlikeli, tıbbi ya da yaş atıklar olarak meydana gelen diğer atık türlerinin yönetiminin de sağlıklı yöntemler ile değerlendirilerek ele alınması gerekmektedir.

Günümüz katı atık yönetimi anlayışında temel alınan en önemli kriter halk sağlığıdır. Çeşitli faaliyetler sonucu ortaya çıkan atıkların kent ve canlı sağlığına etki etmeyecek bir şekilde yönetilmesi ilk prensip olarak düşünülmüştür. Halk sağlığını optimum seviyeye yükseltmek için doğru bir yöntem uygulanması gerekmektedir. Katı atık yönetiminde öncelik olarak temel alınan öngörüler arasında emniyet ve sürdürülebilirlik gelmektedir. Atıkların sürdürülebilir olması doğal kaynakları koruma ve kirlilikleri azaltma yönünden belirleyici bir unsur haline dönüşmüştür.

Atıkların ilgili bakanlığın belirlediği kriterler çerçevesinde arıtılması veya bertaraf edilmesinin sorumlular tarafından gerçekleştirilmesi mecburiyeti vardır. Atık arıtımı ve bertarafın da kullanılan her yöntem gibi belli çevresel etkileri olmakla birlikte atıkların mutlaka toplanıp arıtılarak yönetimi gerekmektedir. Bu konuda yapılması gereken ise, atıkların çevre üzerindeki yükünü (etkisini), atık üreticilerinin kaldırabileceği bir maliyetle azaltacak bütünleşmiş bir yönetim stratejisinin geliştirilmedir (Öztürk, 2010:6). Bu yaklaşıma en yakın bir yönetim anlayışı olarak entegre katı atık yönetiminden bahsedilebilir.

Şekil 1: Atık Yönetim Hiyerarşisi

Yukarıdaki şekilde aşağıdan yukarı doğru sıralanan evrelerde de görüldüğü üzere Entegre Katı Atık Yönetimi (EKY) atıkların oluşumundan başlayarak toplanması, taşınması depolanması, belirli evrelerden geçirilerek işlenmesi ve akabinde de geri kazanımının yapılarak atıkların miktarlarında önemli derecede düşüşün yaratılması teknolojisini içerir. Entegre katı atık yönetimini gerçekleştirmek ise belirli bir yönetim mekanizması ve mühendislik stratejileri gerektirmektedir. Halk sağlığının korunması adına belirli güvenlik mekanizmaları ile birlikte sürdürülebilir katı atık yönetiminin yaratılmak istenmesinin bir bütünü olarak entegre atık yönetimini tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Entegre Katı Atık Yönetimi'nin bir başka özelliği problemlere farklı bakış açılarıyla dahil olmasıdır. Buradaki temel amaç oluşan sorunların sistematik bir şekilde ele alınıp incelenmesi ve soruna doğrudan bir çözüm üretmek istenmesidir. Söz konusu bakış açıları aşağıda verildiği gibidir:

Tablo 1: Entegre Katı Atık Yönetimi'nin Konuları (Alpaslan, 2005:1:10).

Halk Sağlığı ve Çevresel	<ul style="list-style-type: none"> • Salgın veya lokal hastalık kontrolü • Toprak, su ve hava ortamlarındaki etkiler • Yenilenemeyen kaynakların korunması • Estetik, görsel hususlar
Politik/Yasal	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef ve Önceliklerin Saptanması • Aktörler ve Yetkililerin Belirlenmesi • Yasal ve Düzenleyici Çerçevenin Oluşturulması • Temel karar verme Süreçlerinin Belirlenmesi
Kurumsal	<ul style="list-style-type: none"> • Fonksiyon ve Sorumlulukların Dağıtılması • Örgütsel Yapının, Prosedürlerin ve yöntemlerin belirlenmesi • Mevcut kurumsal kapasiteler • Yönetime dahil edilecek diğer aktörlerin(özel sektör gibi) belirlenmesi
Sosyo-Kültürel	<ul style="list-style-type: none"> • Konutlarda, ticarethanelerde ve kurumlarda atık oluşumu ve yönetimi ile ilgili davranış ve alışkanlıkların yönlendirilmesi • Toplumun atık yönetiminde yer alması (Halkın Katılımı)
Finansal / Ekonomik	<ul style="list-style-type: none"> • Özelleştirme • Maliyet azaltımı • Çevresel Hizmetlerin Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Etkileri • Geri Dönüşüm Altyapısının Kurulması ve Ticari Pazar ile ilişkilendirilmesi • Katı atık sisteminin verimliliğinin sınanması • Mali kaynak kullanımı ve bunun yerel, ulusal ve uluslar arası boyutları
Teknik	<ul style="list-style-type: none"> • Hangi ekipman ve tesislerin kullanımda olduğu ve hangilerinin kullanımının planlandığı • Bu ekipman ve tesislerin nasıl tasarlanacağı • Hangi amaçla tasarlandıkları • Sürekli olarak kentin nasıl temiz tutulacağı konularındır

Yukarıda çözüm üretmek için ortaya konulan düşünceler incelendiği zaman sürdürülebilir bir katı atık yönetimi için farklı disiplinler arası görüşlere ihtiyaç duyulduğu ve sürdürülebilir bir atık yönetimi oluşturulmak istendiği görülür. Çevre ve sağlık

anlayışından, kurumsal, ekonomik ya da teknik kısma kadar her bileşenin kendi iç dinamikleriyle entegre bir yönetim sürdürülmesi gerekmektedir. Aslında katı atık yönetiminin temel amacının atıkların miktar olarak en aza indirilmesi, aynı zamanda ekonomik olarak bir fayda sağlayarak ekonomik bir döngünün de oluşturulması ve bir bütün olarak da doğal kaynaklarının korunmasının sağlanması; bu yönetimin merkezi hükümetler tarafından çıkartılan yasal mevzuatlar çerçevesinde uygulanmaya çalışıldığını söyleyebiliriz.

II.1.1. Atıkla Yetersiz İlgilenmenin Sonuçları

Bu bölümde yukarıdaki alt başlıkta açıklamaya çalıştığımız katı atık yönetimine neden gereksinim duyulduğu, gereksinim duyulmadığı takdirde hangi temel problemlerle karşılaşılacağından söz edilecektir. Katı atık yönetim eksikliği günümüzde atıklarla yetersiz düzeyde ilgilenme problemini ortaya çıkarabilmektedir. Atıkla yetersiz ilgilenmek; “hastalıkları en aza indirmek için hijyen; kirlenme faktörünü azaltmak için ayrıştırılmış toplama; ham maddeleri ve enerjiyi korumak için geri dönüşüm; ve düzenli depolamanın uzun dönem etkilerini en aza indirmek için çevreyle uyumlu imha gibi bazı temel atık yönetimi öğelerinin göz ardı edildiği bir davranış olarak açıklanabilir” (Steiner ve Wiegel, 2009:11). Bu ihmal kent sağlığı açısından birçok önemli problemi beraberinde getirmektedir. Her şeyden önce katı atıkların ekolojik bir sorun haline geldiği göz ardı edilemez. Katı atıkların önlem alınmadan ve bertaraf edilmeden çevreye verebileceği zarar binlerce yıl etkisini sürdürebilecek düzeydedir. Atıkların doğaya direkt olarak bırakılması doğanın dengesini bozarak kirliliklerle birlikte kent sağlığını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Diğer yandan atıkların bertaraf edilmeden biriktirilmesi fiziksel bir kirliliğe neden olmaktadır. Ayrıca miktar olarak belirli bir seviyenin üstüne çıkması depolama konusunda da problemlere neden olabilmektedir.

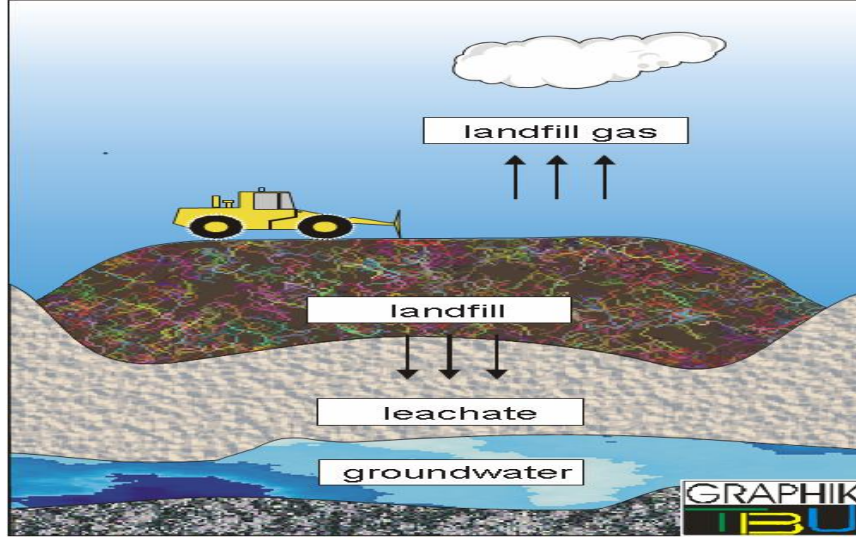
Atıklarla ilgilenilmemesi durumunda karşılaşılabilecek bir diğer önemli problem ise ekonomik kayıplardır. Katı atıkların son yıllarda ekonomik bir döngü çerçevesinde değerlendirilmek istenildiği bilinmektedir ve atıklar ciddi düzeyde ekonomik olarak gelir elde edilen ve son yıllarda birçok iş alanına zemin oluşturan bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle, katı atıklar doğru yöntemler ile değerlendirilmediği takdirde ekonomik bir kayıp ortaya çıkmaktadır.

II.1.1.1. Ekolojik Etkiler

Atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf edilmesi süresince atıkların çevreye verebilecekleri önemli zararlar vardır. Atıkların toplanmasından sonra, eğer gerçekleştirilen yasal bir düzenleme yoksa, genellikle ucuz bir yöntem olarak bilinen düzensiz depolama sahaları denilen alanlara götürülerek oralarda sağlıksız bir şekilde biriktirmektedir. Diğer bir adı vahşi depolama alanı olan bu biriktirme sahaları çevresel açıdan felaket özelliği taşımaktadır. Hiçbir önlem ve düzenleme alınmadan düzensiz sahalarda biriktirilen atıklar gerek yer altına gerekse yer üstüne birçok olumsuz etkiye bulunmaktadır. Örneğin atıklardan sızan sızıntı suları toprağın yüzeyinden iç kesimlere doğru sızarak hem toprak kirliliği oluşmasına neden olmakta hem de yer altı suyunu kirleterek canlı yaşamını tehdit etmektedir. Diğer yandan biriktirme sonucunda atıklardan belirli gazlar çıkarak hem koku kirliliğine sebep olmakta hem de hava kirliliğine etki ederek özellikle metan gazı oluşumuna sebep olmaktadır.

Önemli bir kirlilik olarak değinilmesi gereken ve herkesin göz ardı ettiği önemli bir faktör de, oksijen olmadığı zaman çürüyen atıkların bir dizi seyrelişmiş atık olarak var olabilmesidir. Bu seyrelişmiş atıklar diğer atıklarla etkileşime girerek atıkların

içerisindeki metal kirliliklerin ortaya çıkmasına sebep olmakta, toprak ve halk sağlığını olumsuz bir şekilde etkileyecek tehlikeli bir hal alabilmektedir.

Şekil 2: Depolama Sahasında Atık ve Çevresi İle Olan Etkileşimi (Steiner ve Wiegel, 2009:9).

Düzensiz depolama ile gelişigüzel depolanan atıklar çevreye ileri düzeyde etki etmekte fakat düzenli depolama ile depolanan atıklar daha az çevresel problemlere sebep olmaktadır. En fazla kirlilik oluşturan yöntem vahşi depolama yöntemidir, çözüm olarak görülen ve ilgili kurumlar tarafından desteklenen düzenli depolama alanı daha az çevreye zarar vermektedir. Düzenli depolama alanının çevreye zarar vermiyor algısı yanlış bir algıdır, sadece kirliliği azaltma yönünde olumlu etkisi vardır. Diğer yandan sıfır atık oluşturmak için ileri teknolojiler (geri kazanım ve proliz v.b) ise ekolojiye minimum olarak etki etmekte hatta dolaylı yollardan ekonomiye katkı sağlayabilmektedir.

II.1.1.2. Fiziksel Etkiler

Katı atıkların fiziksel olarak etkileri daha çok canlı yaşamı üzerine olan etkileridir. Gerek düzensiz gerekse düzenli depolama sahalarında atıkların kaba bir şekilde

biriktirilmesi sonucu hem çalışan ya da atık toplayan insanlar etkilenebilmekte hem de depolama sahasında ve çevresinde yaşayan canlılar olumsuz etkilenebilmektedirler. Atıklarla ilgilenilmemesi durumunda atıkların fiziksel etkilerinin belli başlı olanları aşağıda sıralandığı gibidir:

- ✚ Herhangi bir kişisel koruma olmaksızın çalışan kişilerin yaşam sürelerinde kısalma olabildiği beklenir,
- ✚ Hastalıkların tedavileri yüksek derecede olur,
- ✚ Kirletici ve bulaşıcı maddeler besin zincirine dahil olabilir (süt, et gibi) (Steiner ve Wiegel, 2009:13).

Atıkların uygun bir biçimde ele alınmamasının sonuçlarından birisi belirli hastalıklardaki artıştır. Bunlardan biri de insanlara çöl sineği ile bulaşan *leishmaniosia tropica* (oryantal düğme) hastalığıdır. Bu cinsler çiftlik hayvan ahırları, kanalizasyonlar ya da atık kirli sızıntı su birikintileri gibi alanlarda ürerler (Steiner ve Wiegel, 2009:15).

Atıkların toplanması ve taşınması sırasında yol güzergahı boyunca fiziksel ve biyolojik çevreye birçok negatif etkisi bulunmaktadır. Katı atıkların fiziksel etkileri temel olarak uygun koşullarda depolanmayan ve bunun neticesinde uygun olmayan atık yönetiminin sebep olduğu canlı ve insan sağlığını olumsuz etkileyen kriterler olarak tanımlayabiliriz.

II.1.1.3. Ekonomik Etkiler ve Çevresel Dışsallıklar

Çevrenin ekonomi alanında çok önemli bir yerinin olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Özellikle son yıllarda katı atıklar doğal kaynaklar ve ekonomi açısından bir değer olarak görülmekte ve katı atıkların önemi ciddi şekilde vurgulanmaktadır. İlgili uzmanlar, katı atıkların geri kazanım ve dönüşüm olarak değerlendirilmediği zaman

önemli bir kaynak israfının oluştuğunu dile getirmektedirler. Tehlikeli ya da tehlikesiz atıkların geri kazanımı doğal kaynakların tüketimini azaltmakta ve geri kazanım sonucu elde edilen ürünler sonucunda ülke ekonomisine ciddi düzeyde ekonomik bir girdi sağlamaktadır.

Dışsallıklar başlığı bir finans tanımı olup ekonomi çevrelerince tartışılmakta ve değerlendirilmesi yapılmaktadır. Tezimizin bu bölümünde ekonomik bir kaynak olan çevre ve özelinde katı atıkların bazı dışsal etkilerine vurgu yaparak çevre, katı atık ve dışsallık arasındaki bağlantıyı ortaya koyacağız.

Ekonomi sözlüklerinde ‘dışsallık’ bir ekonomik birimin, üretim etkinlikleri sırasında, başka kişiler ya da kurumları etkilemesi ve bu etkinin piyasa ekonomisi araçlarıyla, yani sunumun ve istemin serbestçe etkileşimi sonucunda giderilmesi durumu olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2013:103). Gerçekleştirilen çok sayıda tartışmalardan sonra dışsallıkların sadece üretim süreçleri ile değil hem üretim hem de tüketim ağı içerisinde ortaya çıktığı söylenilebilir.

Dışsallıkları en basit olarak pozitif ve negatif dışsallıklar olarak iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Fakat ilgili bilimler dışsallığın sınıflandırılmasını detaylandırarak dışsallık kavramının daha net anlaşılmasına olanak tanımışlardır.

Dışsallıklar,

- a) Ekonomik faaliyet sonucu ortaya çıkan dışsal etkilere göre pozitif ve negatif dışsallık,
- b) Üretim ve tüketim faaliyetlerinin sonucuna göre üretim ve tüketim dışsallıkları,
- c) Önem derecesine göre ‘marjinal’ ve ‘inframarjinal’ dışsallıklar,
- d) Piyasada oluşan “parasal dışsallıklar”, “teknolojik dışsallıklar”,

olarak sınıflandırmak mümkündür (Çitil, 2009:11).

Geniş bir sınıflandırmanın yanında bizim için önemli olan dışsallıklar negatif ve pozitif dışsallıklardır. Bir kişi ya da kurum bir başka kişi ya da kurum için maliyetine katlanmaksızın kimi zararlı sonuçlar yaratıyor, etkiler yapıyorsa bunlar negatif dışsallık olarak adlandırılır (Keleş, 2013:103). Pozitif dışsallık ise negatif dışsallığın tersi olup dışsallığın karşı kurum ya da tüzel kişiliğinde maddi yarar sağlayabilmesi anlamına gelmektedir.

Çevre ve dışsallık arasındaki ilişki açık bir şekilde görülmektedir. Bir kişinin ya da kurumun çevreye verebileceği bütün olumsuz etkiler dışsallığın içerisine girmektedir. Örneğin, bir fabrika üretim süreçlerinde gaz, kullanılmış su ya da katı atık ortaya çıkarıyor ve bu atıklar çevreye bir şekilde kirlilik kaynağı olarak etki ediyorsa bu dışsal bir etki olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun dışsallığın hangi sınıfına dâhil olduğu ise atıkların hangi bertaraf etme yöntemiyle değerlendirildiğini bilerek saptanabilir. Oluşturduğu katı atığı doğrudan doğruya ve hiçbir önlem almadan çevreye veriyor ve bu atıklar başka kişi, kurum ya da canlılar üzerinde olumsuz etki yaratıyorsa bu negatif dışsallık olarak adlandırılır. Fakat atıklarını belirli bir yöntemle değerlendiriyor veya bertaraf ediyorsa ve bundan ikinci kişi de fayda sağlayıp kirlilikleri kontrol etmede yardımcı oluyor ise bu pozitif dışsallık olarak adlandırılabilir. Çevre adına oluşan bütün dışsallıklar çevresel dışsallık olarak tanımlanabilir. Çevresel dışsallıklar sadece üretim süreçlerinde meydana gelmemektedir. İnsanların ya da kurumların tüketimleri sonucu oluşan negatif ya da pozitif ilişkileri de dışsallık kategorisinde değerlendirilmektedir.

Dışsallıklar meselesinde en çok tartışılan başlık dışsallıkların nasıl içselleştirileceği tartışmasıdır. “Çevresel dışsallıkların içselleştirilmesi durumunda fırsat

maliyeti, bir ürünün tüketim ya da üretiminden vazgeçilen kısmıdır. Ve bu anlamda sorun bir kaynak dağılımı sorunu haline gelmektedir” (Çitil, 2009:12-13). Devlet ya da ilgili kurum tarafından belirlenen mali cezalar ve vergiler ya da yasa yönetmelik çerçevesinde belirli yaptırımlar uygulayarak dışsallıklar içselleştirilmeye çalışılmakta ve kirlilik potansiyelleri önlenmek istenmektedir. Örneğin çevresel dışsallıkların yol açtığı çevre kirliliğini önlemek adına devletçe belirli kanun ve yönetmelikler çıkarılarak ‘kirleten öder’ prensibi getirilerek belirli vergilendirme ve maliyetle çevresel dışsallıklar içselleştirilmeye çalışılmaktadır.

Çevre teknolojileri özelinde katı atıkların çevresel etkilerinde devletçe alınan bazı önlemler ile yasal dayanak oluşturulmuş ve bu dayanak ile bazı mali yükümlülük ile katı atıkların kurum ya da kişilerce çevreye en az etkide bulunacak şekilde bertaraf edilmesi yöntemi teşvik etmiştir. Katı atıkların olası bir dışsallık etkisini içselleştirmek için önemli düzenlemeler günümüzde mevcuttur. Sonuç olarak katı atıklar da bir dışsallık kalemi olarak düşünülmekte ve ekonomik anlamda bir değer taşımaktadır. Diğer yandan katı atıkların geri dönüşümü sonucunda ekonomik bir gelir kaynağı olduğu ve bazı kesimler tarafından yatırım aracı olarak değerlendirildiği bilinmektedir.

II.2. Katı Atıklar ve Katı Atıkların Sınıflandırılması

20. yüzyılın ilk yarısından itibaren ciddi miktarda oluşan ve sorun olmaya başlayan atıklar ilgililer tarafından bilinmekte olup kentlerde alan sıkıntısı olmadığı ve canlı sağlığını tehdit etmediği düşünüldüğü için önemli bir mesele haline gelmemiş ve uzun yıllar gelişigüzel bir şekilde bertaraf edilmiştir. Fakat çevre kirliliklerine olan duyarlılık zaman içerisinde artmıştır. Bu durum kıtalar, bölgeler, ülkeler ve hatta aynı ülke içerisindeki farklı kentler arasındaki sosyal, ekonomik ve teknik duruma bağlı olarak

farklılık gösterdiği görülmektedir. Mesela çevre kirlilikleri ve katı atıklar sorununu ilk fark eden ülkeler genellikle sanayisi ve kentleşme özelliği gelişmiş olan ülkelerdir. Bunun en iyi örneği olarak Avrupa ülkelerini vermek yanlış olmayacaktır. Sanayi olgusunun ilk geliştiği ülkeler Avrupa ülkeleridir, buna bağlı olarak çevre ve kentleşme problemleriyle karşılaşan ilk ülkeler de sanayisi gelişmiş ve nüfusu kentleşmiş olan ülkelerdir. Ve bu süreç zarfında ilk farkındalık kazanan ülkeler çevre kirlilikleri ve katı atık olgusunu çözmek için ilk hareket eden ülkeler olmuşlardır. Fakat günümüzde konular ve tanımlar eskisi gibi olmamaktadır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde alan (mekan) sıkıntısı oldukça önemlidir ve çevre kirlilikleri nüfusu ve doğayı ciddi anlamda tehdit etmektedir. Artık katı atık meselesi sadece gelişmiş ülkeler için değil bütün ülkeler için ciddi bir sorun haline almış ve katı atık yönetiminde var olan atık teknolojisinin kullanılması ise ciddi bir mesele haline gelmiştir. Bu noktada Entegre Katı Atık Yönetimine bağlı kalarak atık tanımının yapılması, atıkların sınıflandırılması, akabinde katı atıklar meselesini çok boyutlu değerlendirmek önemli olacaktır.

Tüm canlılar yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla beslenmek ve atıklarını bertaraf etmek için yeryüzündeki kaynakları kullanırlar. Atık, meydana getirenin üretim, dönüşüm ya da tüketim amaçlarıyla artık ihtiyacının kalmadığı ve bu sebeple atıldığı ya da atması gerektiği maddedir (Steiner ve Wiegel, 2009:6). Atıklar genel anlamda yaşam ve doğal fonksiyonlar sonucunda katı, sıvı ve gaz halde bulunmaktadır. Bizim üzerinde duracağımız 'katı atık' tanımı ise, gerçekleştirilen her türlü insan ve hayvan faaliyetlerinden kaynaklanan, üreticisi (kullanıcısı) için herhangi bir kullanım değeri kalmadığı için 'istenmeyen' ya da 'kullanışsız' olarak atılan ve normal halde katı olan tüm atıklar katı atık olarak nitelendirilir (Alpaslan, 2005:4). Genel olarak atıklar, belirli bir üretim ve tüketim faaliyeti sonucu ortaya çıkan ve istenmeyen, atılması ya da

uzaklaştırılması gerektiği düşünölen malzeme olarak değeriendirilmektedir. Bu nedenle atıklar farklı özelliklere sahip olup belirli sınıflandırmaya tabi olmaktadır.

Atığın muhtemel sınıflandırma yöntemleri aşağıdakilere göre belirlenmektedir:

- Fiziksel durum
- Asıl kullanım
- Malzeme tipi
- Fiziksel özellikler
- Kaynak
- Güvenlik seviyesi

Atıklar yukarıdaki parametre ölçütleri doğrultusunda, atığın katı, sıvı, gaz halde olması, nerede ve nasıl kullanıldığı ya da kullanılabileceği, malzemenin tipi, fiziksel özellikleri, nereden ve nasıl oluştuğu ve tehlikeli olup olmadığı göz önüne alınarak sınıflandırılmaktadır. Atıkların özellikle hangi formda oldukları ve bileşen olarak tehlikeli olup olmadığı ve ayrıca ekonomik bir değerinin olup olmadığı katı atıkların değerlendirilmesini etkilemektedir. Bu özellikler göz önüne alındığında katı atıklar kendi içlerinde sınıflara ayrılmıştır. Genel anlamda atık türleri ise şunlardır:

- ✓ Tarımsal atıklar
- ✓ Biyolojik olarak ayrışabilen atıklar
- ✓ Hacimli atıklar(Örneğin: beyaz eşya, eski mobilya, halı vb atıklardır)
- ✓ İnşaat ve moloz atıkları
- ✓ Kuru geri dönüşebilen atıklar (Organik atık hariç tüm geri dönüşebilen atıklardır)
- ✓ Yeşil atıklar (Örneğin: park bahçe atıkları)
- ✓ Tehlikeli atık

- ✓ Tıbbi atık
- ✓ Evsel atıklar
- ✓ Endüstriyel, ticari ve kurumsal atıklar
- ✓ Madencilik atıkları

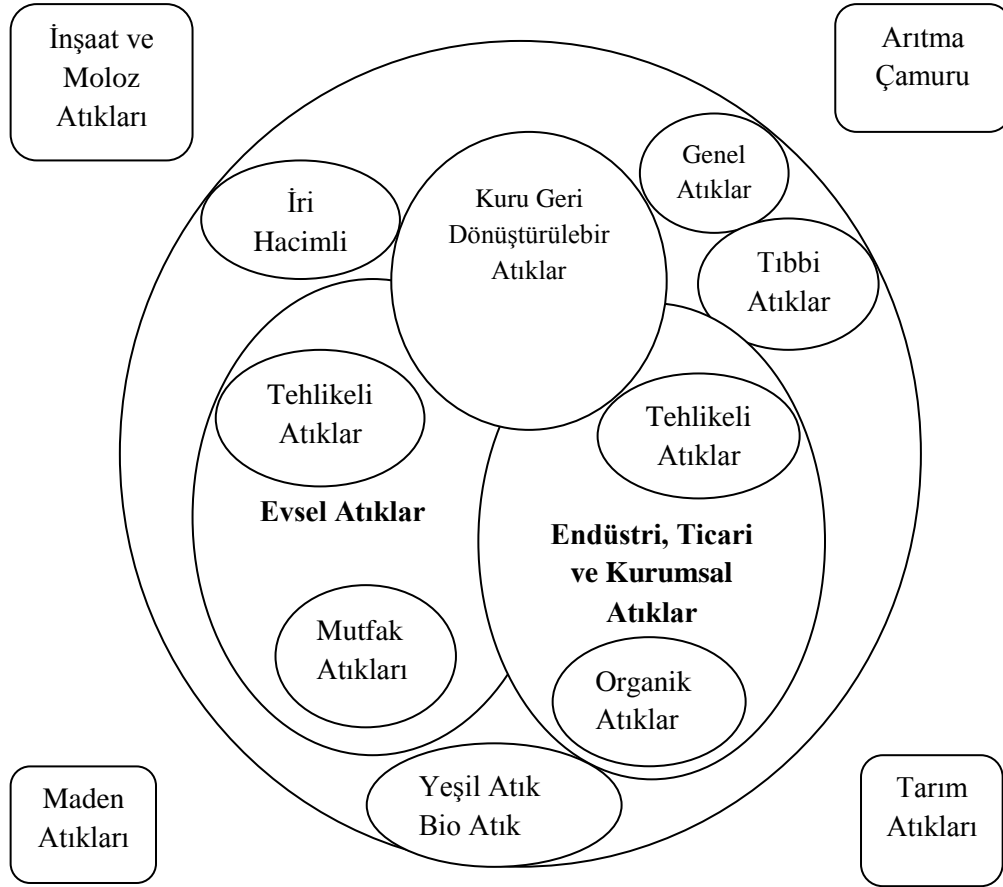
şeklindedir.

II.2.1. Kentsel Katı Atıklar

Bizim çalışmamızda esas olarak ele alacağımız atık türü ise Kentsel Katı Atıklardır (KKA). “Kentsel katı atıklar kentte üretilen hemen hemen! tüm kuru atıkları kapsar” (Steiner ve Wiegel, 2009:6). Aşağıda belirtilen atıkların dışındaki bütün atıklar kentsel katı atık olarak tanımlanmaktadır:

- Hastane atıkları (tıbbi içerikli atıklar)
- Hurda araçlar, lastikler ve özel işlem gerektiren diğer hacimli atıklar
- Atık olarak değerlendirilen elektrikli ve elektronik aletler, cihazlar
- Su ve atıksu arıtma çamurları
- İnşaat ve hafriyat atıkları

Kentsel katı atıklar genel anlamda evsel atıklar, endüstriyel, ticari ve kurumsal atıklar, hacimli atıklar, yeşil atıklar, tehlikeli atıklar ve kamu hizmeti sonucunda oluşan atıklar olarak bilinmektedir. Bunlara bir de kamu hizmeti sonucunda ortaya çıkan atıkları (süprüntü atıklar, park bahçe atıkları vb.) ekleyebiliriz.

Şekil 3 : Katı Atık ve Kentsel Katı Atık Türleri (Steiner ve Wiegel, 2009:3)

Yukarıdaki şekil katı atık ve içerisinde yer alan kentsel atıkların en basit gösterimi niteliğindedir. “Kentsel katı atığın bileşimi, ikamet, yağış, mevsim, var olan atık yönetimi, vatandaşların tavrı, ısıtma sistemleri ve benzeri pek çok değişkenin de içinde olduğu şeylere bağlıdır.” (Steiner ve Wiegel, 2009:30). Yukarıdaki bölümlerde de değindiğimiz gibi katı atık miktarları ülkeden ülkeye ve şehirlerin konumlarına göre değiştiği gibi mevsimler arasındaki dönemlere göre de atığın cinsi ve miktarı değişebilmektedir. Bundan dolayı atıkların kuru ya da ıslak atık olması atıkların hem konumlandırılmasında hem de değerlendirilme yönetimlerinde farklılık göstermektedir. Esnek bir yaklaşım ile değerlendirilmesi gereken atık tanımının bertaraf edilmesi atığın

kent düzleminde konumlandırılmasında etkili olacaktır. Çalışmamızda ele alacağımız atık türü ise kentsel atık türü içerisinde yer alan fakat tehlikeli ve tıbbi atık dışındaki kentsel katı atıklardır.

II.3. Katı Atıkların Toplanması, Taşınması, Bertaraf ve Ayrıştırılma Yöntemleri

Çevre yönetimi kapsamında katı atık yönetimi ve bir alt bileşeni olarak katı atık bertaraf yöntemleri, günümüzde üzerinde önemle durulan ve katı atık konusu etrafında birçok tartışmayı beraberinde getiren ciddi bir uygulama alanıdır. Bu bölümde sosyal bir sorun olan istenmeyen türdeki katı atıkların üretici ve tüketiciden bertaraf edilene kadar olan teknik kısmı çok fazla derine inmeden ele almaya çalışacağız.

Günümüzde katı atıkların miktarları üretim ve tüketim süreçlerinde ne kadar minimize edilmeye çalışılsa bile en son ürün olarak belirli miktarda katı atığın belirlenen bir yöntem ile depolanması ya da bertaraf edilmesi gerekmektedir. Yasal mevzuat gereği ele alacağımız kentsel katı atıkların yönetimi, denetimi ve kontrolü belediyelerin görev ve sorumlulukları dâhilindedir. Bu noktada istenmeyen katı atıkların bertaraf edilme ve geri kazanım/bertaraf evresine kadar olan süreçler aşağıdaki gibidir;

1. Atıkların biriktirilmesi,
2. Atıkların toplanması ve taşınması,
3. Atıkların depolama sahasında depolanması veya bertaraf edilmesi.

Katı atıkların sınıflandırılmasını yaparken kendi içlerinde farklı gruplara ayrılabileninden bahsetmiştik. İster ‘Evsel Katı Atıklar veya Ayrıcalıklı Katı Atıklar’, ister ‘Tehlikeli ya da Tehlikesiz’ atık olarak tanımlayalım sonuç itibariyle bütün atıkların

oluşumundan bertaraf edilmesine kadar yukarıdaki üç ana aşamadan geçeceğini söyleyebiliriz.

Mevzuatlarda oluşabilecek olan bütün atıkların kendilerine ait birer 'atık kod' ları bulunmaktadır. Her bir atık kodunun farklı biriktirme, toplama ve bertaraf etme yöntemleri bulunmaktadır. Bütün süreçler ilgili bakanlık olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yönetimi ve denetimi altındadır ve her bir süreç kendi idari biriminde işletme ruhsatı ve izin lisansına tabidir. Bu noktada, her atığı aynı yöntemle bertaraf etme ya da geri kazanım süreciyle işlenmesi düşünülemez. Bu nedenle ele alacağımız tehlikesiz kentsel katı atıkları uzaklaştırmak için yaygın olarak kullanılan yöntemleri açıklamaya çalışacağız.

II.3.1. Atıkların Biriktirilmesi

Geçmişten günümüze kadar olan süre zarfında gerek dünya genelinde gerekse ülkemizde atıkların toplanması ciddi bir mesele haline almıştır. Geçmişteki deneyimlere bakılarak 'katı atıkların biriktirilmesi ve toplanması aşamasındaki başarı bütün katı atık bertaraf etme yöntemindeki başarının temelini oluşturur' düşüncesi yaygın bir kanı olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü atıkların biriktirilmesi süreci gelişmiş olarak biriktirmeyi öngörmemektedir. Katı atıkların cinslerine ve özelliklerine göre sınıflandırılarak ayrı ayrı biriktirilme düşüncesi uygulamadaki zorlukları beraberinde getirmiştir. Belirli bir bilinç ve eğitim seviyesi gerektiren kaynağında ayrı olarak biriktirme, insanların ve toplumların sosyo kültürel yapısını da ortaya koyan bir parametredir.

Katı atıkların biriktirilmesinde, yerleşim türleri, demografik yapısı, sosyo-kültürel özelliği, çevre sosyolojisi özelliği ve bunları dikkate alınarak hesaplanan kap tipi, araç tipi ve sayısı ortaya konulmalıdır (Erdin, 2005:3-2). Genel olarak müstakil ev,

apartman ya da site konutları olarak ele alabileceğimiz farklı yerleşke bölgelerinin nüfus özellikleri ve gelişmişlik durumları atıkların biriktirme yöntemlerini etkilemektedir.

Yaygın atık biriktirme yöntemi belediyelerin apartman ya da sitelerin önlerine yerleştirdikleri konteynırlar ile atıkların gelişi güzel biriktirilmesidir. Fakat daha gelişmiş olan bölgelerde her hane atıkları cinslerine göre ayırarak farklı renkteki atık torbalarına yerleştirip kapının önüne ya da belediyenin belirlediği atık toplama bölgesine kendileri götürerek bırakmaktadırlar. Sonuç olarak, atıkların gelişmişlik durumuna göre biriktirildiği, konteynır ya da cinslerine göre belirli bölgeye atıkların bırakılması yaygın olan biriktirme yöntemleridir.

Sanayi alanlarında bu durum biraz farklıdır. Belirli bir sanayi faaliyet sonucu ortaya çıkan evsel olmayan ve genellikle 'üretim atığı' ya da 'tehlikesiz atık' olarak isimlendirilen atıkların işletmeler kendi sahalarında ilgili yönetmeliklerin koşullarını sağlayarak geçici depolama alanlarında biriktirebilmekte ya da atıklar geçici depolama alanında biriktirilmeden doğrudan bertaraf edilecek alana sevkiyatı yapılır.

II.3.2. Atıkların Toplanması ve Taşınması

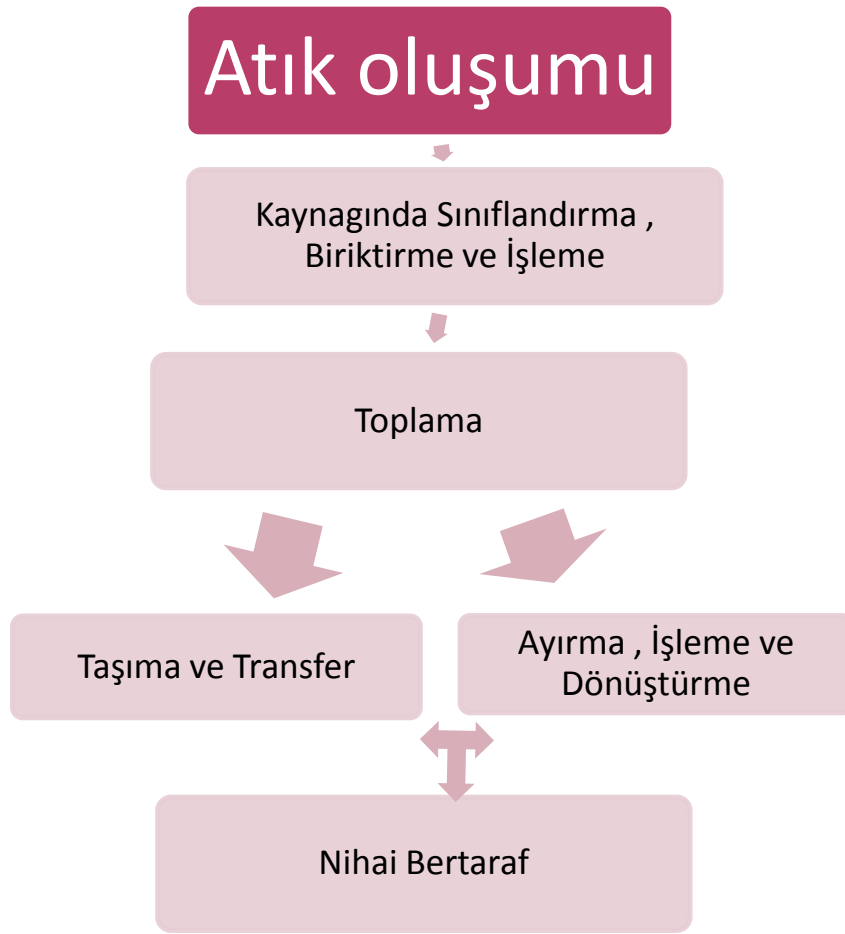
Atıkların biriktirilmesi evresinden sonra atıkların toplanması ve taşınması evreleri gelmektedir. Atıkların toplanması belediyelerin yükümlülüğündedir. Belediye bu süreci ya kendisi ya da yetkilendirdiği özel bir kuruluşa yaptırabilmektedir. Belediye atık toplama yöntemini iki şekilde gerçekleştirebilmektedir;

1. Karışık toplama
2. Kaynağında ayrıştırılarak toplama

Literatürde ele alınan toplama yöntemleri genel itibariyle atıkların biriktirme uygulamalarıyla ilişkilidir. Atıkların biriktirilmesi başlığı altında hane halkının atıkları karışık ya da türlerine göre ayrıştırarak biriktirilebileceğinden dolayı bu biriktirme yöntemi atıkların toplama yöntemini de belirleyebilmektedir. Bu bölümde önemli olan atıkların nasıl toplanılacağı yöntemidir.

Toplama yeri: Cadde kenarında elle, cadde kenarından mekanik ekipmanlar ile, ara sokaklardan yol üzerinden, özel mülkiyet içinden-toplama kabını geri getirmeli, özel mülkiyet içinden- toplama kabını geri getirmesiz ve özel mülkün arka bahçesinden olmak üzere 6 sınıfta toplanabilir (Öztürk, Altınbaş ve Arıkan, 2010:76). Bu yöntemlerin en önemli meselesi atık üreticisinin pasif ya da aktif olarak sürece katılması meselesidir. Atık üreticisi belirli teşvik ya da uygulamalar neticesinde atıklarını ayrı biriktirerek belediyenin belirlediği noktalara getirebilmektedir. Belediye, atıkların kaynağında ayrıştırıldığı ve biriktirildiği bu noktalarda günün ya da haftanın belirli zamanlarında atık biriktirme noktasını boşaltarak temizlemektedir.

Düşünüldüğü zaman bu yöntem gelişmiş olan bir yöntemdir. Fakat atıkların konteynırlarla gelişmiş güzel biriktirilmesi ve sıkıştırılmış araçlarla atıkların toplanarak taşınması da diğer bir atık toplama yöntemidir. Ülkemizde büyük bir oran ile karışık toplama yöntemi ve konteynır yöntemi uygulanmaktadır. Ambalaj atıkları ya da oluşan diğer atıkları kaynağında ayrıştırma yöntemi uygulanmaya çalışılsa da hedeflenen kriterlere ulaşılmış değildir. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız atık toplama ve işlem süreci şöyledir (Şekil 4).

Şekil 4: Atık Toplama ve İşlem Süreci

Endüstri alanlarında atıkların biriktirilmesi gibi taşınması konusunda da farklılıklar vardır. Sanayi tesislerinde ya da işletmelerde evsel atıklar genellikle bağlı bulunduğu yerel birim tarafından taşınmaktadır. Fakat, yerel birimin taşıma yükümlülüğü olmadığı atık türleri de vardır. Bu tür atıkların sevkiyatı daha çok Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetkilendirdiği lisanslı kuruluşlar tarafından yapılır. Bazı durumlarda ise firmanın kendisi bu görevi gerçekleştirebilir.

II.3.3. Atıkların Depolama Sahasında Depolanması ve Bertaraf Edilmesi

Geçmişten günümüze dek istenmeyen türden katı atıklar genellikle gelişmiş olarak tanımladığımız düzensiz depolama sahalarında biriktirilmekteydi. Günümüzde halen dünya'nın ve Türkiye'nin belirli bölgelerinde atıkların bir bölümü düzensiz sahalarda sağlıklı olmayan ortamlarda depo edilerek biriktirilmektedir. Avrupa Birliği uyum yasalarıyla birlikte Türkiye de atıkların bertarafı ve geri kazanımı uygulamalarında bazı yasal zorunluluklar getirilerek önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler kaynağında ayrı toplamanın ve geri kazanımın yanında, istenilmeyen son ürün atıkların düzenli depolama tesislerinde depolanması ve bertaraf edilmesi gibi kıstaslar içermektedir.

Atık bertarafı uygulamalarında daha gelişmiş olan yöntemler dünyanın çeşitli bölgelerinde uygulanmaktadır. Bu yöntemler proliz ve yakma gibi yöntemlerdir. Gelişmiş olan bu yöntemler genel olarak düzenli depolama sahasına gelen bertaraf edilmesi gereken atığın yakma gibi ünitelerden geçirilerek atıkların tamamına yakınının yok edilmesine dayanmaktadır. Düzenli depolama tesisleri (DDT) içerik ve işletme olarak anaerobik biyoreaktör olarak tanımlanabilir. Düzenli depolama, katı ve tehlikeli atıkların çevreye zarar vermeden arazide bertarafı için geliştirilen bir mühendislik çözüm yöntemidir. Düzenli depolama tesisi bünyesinde gerçekleşen fiziksel ve biyokimyasal süreçlerle, biyobozunur organik katı atıkların ayrıştırılması sonucu sızıntı suyu ve depo gazı ortaya çıkar (Öztürk, Altınbaş, Arıkan, 2010:249). Düzenli depolama tesislerinde, sahada oluşabilecek bütün etkilere karşı farklı çözüm yollarının üretilmesi esastır.

Bu noktada, DDT'nin üç ana süreçten oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu süreçler:

- Planlama,
- Yer seçimi,

- Ruhsat almadır.

Bu üç önemli süreç bütün çevresel öğeler dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Düzenli depolama tesisleri katı atıkların taşıma ve bertaraf üniteleri boyunca çevreye en az derecede etki edecek şekilde planlanmaktadır. Bunun neticesinde planlama ve yer seçimi gibi önemli karar verme süreçlerinde taşıma mesafesi, yerleşim, mevcut alan miktarı, alanın ulaşılabilirliği, toprak yapısı, topografya, iklim koşulları, jeolojik ve hidrojeolojik özellikler, arazi kullanımı, toplumsal, politik ve ekonomik kıstaslar ele alınarak düzenli depolama tesisinin planlama ve uygulama sürecine girilmesi gerekmektedir. Eğer bu kıstaslar göz önüne alınmadan doğru olmayan bir planlama gerçekleştirilirse birçok kamusal ve toplumsal tepkiler ortaya çıkmaktadır.

Seçilecek olan yerin çevresel etki bakımından da öngörülen kriterleri sağlaması gerekmektedir. Yer seçiminde teknik olarak puanlama yapılarak alternatif yerler arasından en yüksek puanı alan yer genel anlamda en uygun yer olarak belirlenir. Yukarıda saydığımız kıstasların yanında çevresel kriterler olarak, nüfus yoğunluğu, yer altı su kaynakları, görsel ve gürültü kriterleri, atık sahasının havza durumu (alabileceği hacimsel ve ağırlık kapasitesi), mülkiyetin kime ait olduğu gibi durumlar yer seçimi puanlama kriterleridir. Özellikle yer seçiminin karar verme sürecinde halkın aktif olarak katılımı ve sürece doğrudan etkilerini göz önüne alınarak projelendirme yapılmaktadır.

Son olarak ise ruhsat alma, ÇED yönetmeliğine göre yer seçimi onayı verilen katı atık düzenli depolama tesislerine, inşaat işleri bitiminde ÇED raporunda taahhüt edilen hususlar yerine getirildiği takdirde işletme ruhsatı verilir. Bütün bu süreçler Çevresel Etki Değerlendirme yönetmeliği ve katı atık kontrolü yönetmeliği çerçevesinde hareket edilip

son karar verme mekanizmasının Belediye ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yerel birimidir.

Düzenli depolama sahalarında genel anlamda kentsel katı atık dediğimiz daha çok evsel atıklar bertaraf edilmektedir. Aynı zamanda istenildiği takdirde inert atık depolama bölümü, tehlikesiz sanayi atığı, tıbbi atık sahası, park bahçe gibi atıkların bertaraf üniteleri tasarlanabilmektedir. Fakat bu tasarımlar düzenli depolama sahalarında birbirinden farklı kriterler çerçevesinde planlanmakta ve lisans alınmaktadır. Yaşadığımız şehir olan Mersin'in düzenli depolama sahasında organik atıkların bertaraf edildiği sahanın yanında tıbbi atık sahası, tehlikesiz atık sahası da ayrı olarak planlanmış ve hala faaliyet göstermektedir.

Genel olarak ülkemizde katı atık düzenli depolama tesislerinin yer seçimi ve ruhsat alma süreçleri sancılı geçmektedir. Buna en yakın örnek ise geçmiş yıllarda Mersin Büyükşehir Belediyesinin organize sanayi bölgesi gelişme alanına yaptığı Düzenli Depolama Sahasıydı. Belediye DDT sürecinin planlamasını ve yer seçimini katılımlı ve doğru bir şekilde yapamadığından dolayı birçok kesim projeye tepki göstermiş ve dava süreçleri yaşanmıştır (Çelikcan, 2000).

Düzenli depolama sahaları yaklaşık olarak 20 ile 30 yıl arası ömür düşünülerek tasarlanmaktadır. Projelendirilen tesis dolduğu ve ömrü tükendiği zaman, tesis insan ve doğa sağlığına etki etmeyecek şekilde rehabilite edilerek topluma kazandırılmaktadır. Ömrünü tamamlamış depolama sahalarının hangi yöntemler ile üstünün ve çevresinin kapatılacağı ise ilgili yönetmelikte belirtilmiştir.

II.4. Katı Atıklar Sorunsalına Bakış Açıları

Ülkemizde kentsel nüfus yoğunluğunun artması itibariyle çevre ile birlikte katı atıklar önemli bir kent meselesi haline gelmiştir. “Özellikle kentsel yerleşimlerde, nüfus ve tüketimdeki artış gerek toplam gerekse kişi başına oluşan atık miktarını ciddi düzeyde arttırmıştır.”(Göksel, 2012;4). Bu noktada özellikle katı atıklar sadece depolanan atıklar olarak değil, kentsel rant ve kent yönetimi açısından da önemli bir yönetim meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katı atıkları çevre yönetimi çerçevesinde farklı görüş açıları olan yerel yöneticiler açısından yönetme, sermayenin katı atıkların bertarafı ve değerlendirilmesi konusundaki ekonomik kaygıları, çevreci hareketlerin katı atıklar meselesine olan ekolojist bakış açıları kentlerde katı atıkların değerlendirilmesini ve doğru bir şekilde yönetilmesini önemli derecede etkilemektedir. “ Ancak, çevre meselesinin, kalkınma ve dolayısıyla kirlenme ve tabii halinin bozulmasını yaygınlaştırarak mı, yoksa belirli yerlerde temerküz ettirip, mümkün olduğu kadar geniş alanları tabii halinde muhafaza ederek mi daha iyi bir çözüme kavuşturulacağı hususu, hala daha münakaşalara açık bulunmaktadır.” (Oğuz, 1991:18).

Zaman içerisinde çevre, koruma-kullanma-yönetme ve yaşatma ilkeleriyle ele alınmaya başlanmıştır. Biz, evrensel bir olayı zaman içerisinde farklı görüş ve uygulamaların kendi anlayışlarına göre spesifik olarak değerlendirdiğini görmekteyiz. Sonuçta katı atıkları kullanarak ve daha sonra kendisine ekonomik bir kaynak olarak değerlendiren sermaye görüşüyle, çevrenin canlı yaşamı sonucu kirlendiğine ve çevreyi canlı sağlığı için korumak gerekliliğiyle ve ayrıca bir sermaye aracı olarak görülmemesi gerektiğini düşünen ekolojik yaklaşımlar önemli karşıt görüşlerdir. Sermaye ve ekolojist

bakış açısının yanında devletin katı atık yönetimi ve değerlendirme hakkındaki tutumu ise sermaye ve çevreci görüşlerin kendi politikalarını belirleme sürecinin oluşmasına neden olmaktadır.

Tezimizin ilk bölümünde ele aldığımız kent kuramları ve oluşan çelişkiler işte bu görüş farklılıklarını bize açıklamaktadır. Kent odağında önemli kentsel projelerde, sermaye, devlet ve sivil toplum örgütlerinin farklı zıt düşüncelerinin çakıştığı bir ortam oluşturarak kentsel çelişkileri beraberinde getirmekte ve bu durum kent yönetiminde konu özelinde önemli aksaklıklar ortaya çıkarmaktadır. Çevre yönetimi ile birlikte katı atıkların kent odağında değerlendirilmesinde oluşan farklı görüş ayrılıkları (kentsel çelişkiler) kent yönetiminde katı atık değerlendirilmesini ciddi düzeyde etkileyebilmektedir.

II.4.1. Ekonomik Bir Araç Olarak ‘Katı Atıklar’

Bazı çevreler ekonomi ve çevre arasındaki ilişkiyi ortaya koymak adına birçok araştırma yapmıştır. Genel anlamda araştırmalar, ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan çevresel sorunların incelenmesi üzerine ola gelmiştir. Meydana gelen çevre kirlilikleri incelenirken sanayi ya da bireylerin üretim ve tüketim süreçlerini de ele alarak ekonomi ve çevre arasındaki ilişkiyi ortaya koymak mümkündür. Diğer yandan çevre, kalkınma süreçleri ile ilişkisi de incelenmesi gereken önemli konular arasındadır. Sürdürülebilir kalkınma olarak da bilinen ve kalkınma ile çevre arasındaki uyumu ortaya koymaya çalışan bu kavram, çevre kirliliklerini minimize etme çabasını bizlere göstermektedir.

Bütün bu ilişkiler odağında, “hava, su, besin maddeleri ve enerji özenle tüketilmesi gereken doğal kaynakların başında yer almaktadır. Bu nedenle çağdaş kapitalizmin tüketimi olabildiğince özendirilen yaklaşımı masaya yatırılmak zorundadır”

(Keleş, 2013:102). Üretim ve tüketim kararları daha çok piyasa ekonomisi koşullarına göre alınmaktadır. Keleş'in gerçekleştirmiş olduğu bu tanımlamanın yanında yine teknik bir saptama olan "termodinamiğin 1. yasasına göre, üretim etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan yapay maddeler çevresel döngüler yoluyla yeniden çevre dizgeye kazandırılır" (Keleş, 2013:101). Görüldüğü üzere çevre ile ekonomi arasındaki ilişki üretim ve tüketim süreçleri ve akabinde de çevresel malzemelerin son ürün olarak yine çevre dizgesine kazandırılabilceği görüşü ortaya çıkmaktadır. Kullanılmış bir malzemenin tekrar çevreye kazandırma düşüncesi ekonomik bir anlayışı ve pratiğini de beraberinde getirmektedir.

Ekonomik gelişmenin devam etmesi ya da ekonomik faaliyetlerin artması çevre sorunlarına neden olurken, çevre sorunları da ekonomik gelişme ve ekonomik yapı üzerinde etkili olmaktadır (Yıldırım, 2004:189). Aslında çevre ve ekonomi arasındaki ilişkiyi ortaya koyarken ekonomik kalkınmanın çevre sorunlarına neden olduğu genel bir yargı ile savunulmaktadır.

"Doğanın kendini yenilemesinde bir sınırının var olduğu anlaşıldığından bu yana önceleri bedava mal olarak nitelendirilen çevre mallarının değeri anlaşılmaya başlanmış, bu tür mallara gereken önemin verilmesi gerektiği fikrine varılmıştır (Keleş, 1983:8). Buna en güzel örneği katı atıkları verebiliriz. Daha önce ilgilenilmeyen ve gelişigüzel doğaya bırakılan atıklar, artık günümüzde ekonomik bir servet olarak görülmektedir. Katı atıkların birçok evresinde hem kamusal düzeyde hem de özel şirket bünyesinde birçok birim ve şirket kurulmuş, katı atıklar bir çalışma ve sermaye alanı olarak görülmüştür. Özellikle ambalaj atıkları, tehlikesiz sanayi atıkları ve tehlikeli atık kategorisindeki malzemelerin değerlendirilmesi ve bertarafı birçok ekonomik faaliyetleri beraberinde getirmiştir.

Zaman ile ekonomik bir değer haline gelen katı atıklar sermaye grupları açısından yatırım yapılması öngörülen bir alan olarak düşünölmektedir. Belirli sermaye grupları ulusal ya da kent bünyesinde katı atıklardan oluşacak gelirleri kendilerine yönlendirilmesi amacı için birçok yönlendirme ve girişimlerde bulunmaktadır. Göröldüğü üzere zaman içerisinde değeri anlaşılan ve ekonomik bir araç haline gelen katı atıklar sermaye grupları için can alıcı bir konu olagelmiştir.

II.4.2. Ekolojik Çerçevde ‘Katı Atıklar’

Günümüzde ilgili çevreler tarafından tartışma konusu olan ekolojist ve çevrecilik tanımları hala akıllarda netlik kazanmış durumda değildir. Bazı kesimler tarafından siyasi ve ideolojik olarak görölrken bazı kesimler tarafından da toplumsal doğa bilinci çerçevesinde değerlendirmektedir. “Aldous Huxley, çevre sorunlarını çözebilmek için, dikkatlerin insanlığın içinde bulunduğu salt siyasal koşullardan biyolojik koşullara çevrilmesi gerektiğini belirtmiştir” (akt. Keleş, 2013). Keleş aynı yapıtında “gerçekten, çevresel denetimin salt teknik sorunları gibi görünen sorunların ardında, çoğu kez, kapitalist sistemin, yani pazar ekonomisinin, irrasyonelliklerine karşı köktenci protesto hareketlerinin dayandığı değer yargılarının, ideolojik ve siyasal tavırların bulunduğu görölmektedir “(2013:164). Bütün bu yaklaşımlar ile birlikte çevrecilik hareketi, batının gelişmiş ve doğayı tehdit eden yaklaşımına kamuoyu yaratmak ve toplumsal tepki oluşturmak için ortaya çıkan içgüdüsel bir hareket olarak tanımlanabilir. Nitekim eğer kapitalist anlayışta sanayi yatırımlarına çevreyi korumak adına tepki gösteriliyorsa bunun siyasi ve ideolojik yanının olacağı aşık bir durumdur.

Aslında ekolojist ve çevrecilik anlayışları hem teknik hem de toplumsal-siyasal bağlantılar ile içselleştirilebilir. Çünkü siyasal argümanların dışına çıkıp doğa odaklı

düşünmek ya da çevreyi ve doğayı korumak için kapitalist süreçlere ideolojik bir tavır sergilemek yalnız başına değerlendirilebilecek konular değildir. Teknik ve doğa merkezli anlayışın yanında üretim ve tüketim süreçlerini elinde bulunduran sermayeye savaş ilan eden bir anlayışla meseleyi değerlendirmek mümkündür.

Yukarıdaki bölümlerde katı atıkların ekolojik ve ekonomik değerlerinin gün geçtikçe öneminin arttığını ele aldık. Katı atıkları ‘sermayenin ekonomik bir rant olarak görmesi’ ve kullanım değerinin ön plana çıkarılması çevreci yaklaşıma göre hoş karşılanmayan bir meseledir. Diğer yandan kamu kuruluş ya da belediyelerin katı atıkları ‘yok edilmesi gereken istenmeyen atıklar’ olarak görülmesi ekolojistlerce yanlış bulunmaktadır. Doğal kaynakların korunması için gösterilen çabaların doğru olduğunu söylemek mümkündür. Fakat doğal kaynakları korumak adına geri kazanım adı altında sermayenin çevresel döngüleri ele geçirmesi, kurum ve kuruluşları çıkarları doğrultusunda yönlendirmek istenilmesi istenilmeyen bir durumdur. Katı atıkları, üzerinden rant elde edilen veya sadece uzaklaştırılıp kaybedilmek istenilen malzemeler olarak görmek ekolojist ve çevreci anlayışa uymamaktadır. Ekonomik temelli yönetimlere ve sermaye gruplarına belirli siyasi tavrı sergilen bireyler katı atıkların halkın yararına kullanılıp geri kazanılabileceği düşüncesindedirler. Aktivist bireyler gerek katı atık konusunda gerekse su hakkı gibi diğer mücadele alanlarında devlete ve sermaye gruplarına benzer tavırları göstermektedirler.

II.4.3. Devletin ‘Katı Atıkları’

Devletin ‘Katı Atıkları’ başlığını daha önceki bölümlerde tartıştığımız siyaset, çevre ve çevre yönetimi gibi kavramların bir arada bulunduğu, belirli politikalara konu olan

ve uygulama alanında bir takım pratikler sergilenen bir bakış açısı olarak nitelenmek yanlış olmayacaktır.

Çevre sorunlarının büyümeden önlenmesi amacıyla çevrede meydana gelen olumsuz gelişmelere müdahale edilmesi ve ekosistemler üzerinde beliren olumsuzlukların engellenmesi için teknik, hukuksal ve kurumsal boyutları bulunan yönetsel araçların geliştirilmesi ve uygulama alanına konulması gereklidir (Yıldırım, 2004:190). Ülkemizde çevre sorunlarının 1970'li yıllardan sonra önem kazanması, çevre ile ilgili yürütülecek mevzuatların ve politikaların hayata geçirilmesine ve mevzuatların önemli bir rol oynadığı bağımsız bir çevre yönetimi doğmasına yol açmıştır. Yönetsel olarak ifade ettiğimiz uygulamaların zamanla çevre politikası ve çevre hukuku olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Çevre politikası ve akabinde mevzuatlarla belirlenen çevre hukuku, bir ülkenin çevre konusundaki tercih ve hedeflerini, geleceğe yönelik koruma, geliştirme ve düzenleme amacına yönelik bütün plan ve programları kapsar (Bal, 2006:187). Plan ve programları yapacak olan birim ise devletin kendisidir. Bu neticede merkezi hükümetler kanun yaparak, tüzük ve yönetmelikler çıkartarak çevre politikasını ve hukukunu ortaya koymuş ve bu noktada çevre sorunlarını önleyici ve kontrol edici bir görev üstlenmiştir.

Konumuz itibari ile katı atıkların çevreye zarar vermeden bertaraf edilmesi ya da geri dönüştürülmesi için devlet politikası olarak uygulamada da ortaya konulan bir dizi katı atık politikası oluşturulmuştur. Devlet oluşturduğu politika ile çevre ve katı atıkları kontrol etme görevini üstlenmiştir. Temel amacın sağlıklı bir çevre olduğu güdüsüyle hareket edilse de sonuçta farklı kesimlerin atık yönetimine dahil olması ise kaçınılmaz olmuştur. Politika ve çevre yönetimi kavramlarını tartışırken katılım adı altında devlet bu

görevi yerine getirmek için birden fazla paydaşı yanında bulundurmıştır. Bunlar yerel idari birimler, sermaye kuruluşları ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıdır. Bir sonraki bölümde açıkça değineceğimiz atık yönetiminin paydaşları konusunda devletin düzenleyici ve kontrol edici özelliğinin olduğunu burada söylemek yanlış olmayacaktır.

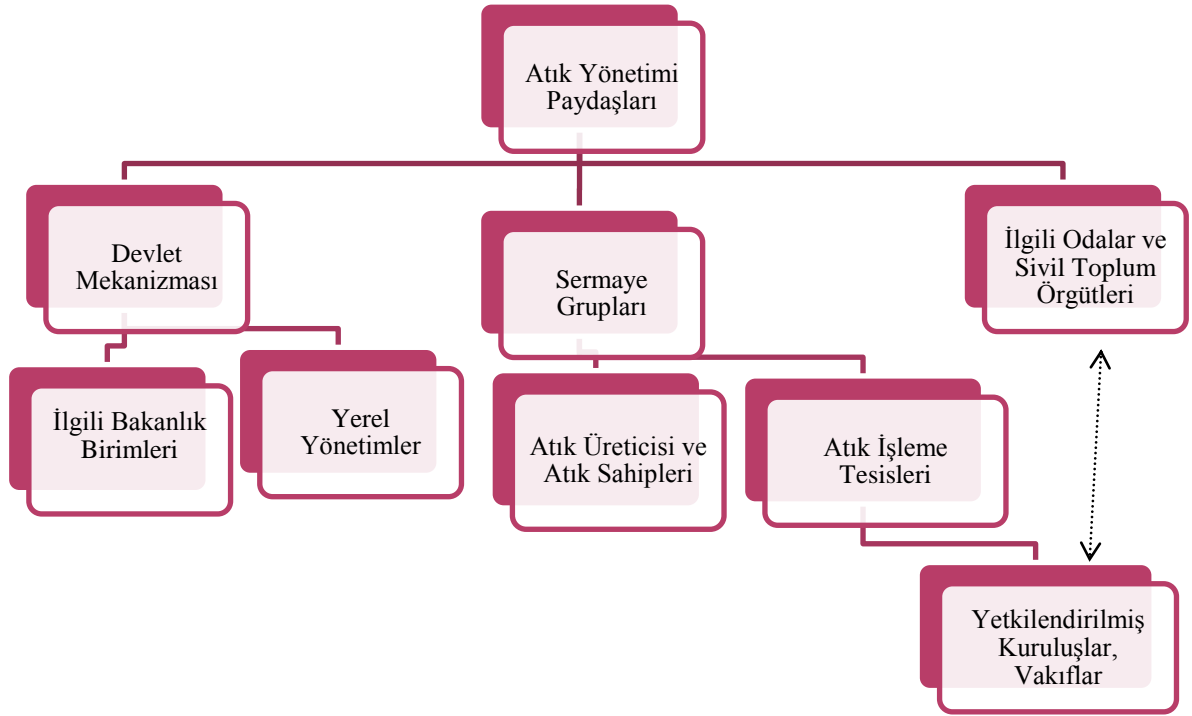
Devlet katı atıkları sahiplenme noktasında tamamen canlı sağlığının olumsuz etkilenmemesi ve katı atıklardan ekonomik bir döngünün de sağlanması amacıyla hareket etmekte ve politika oluşturmaktadır. Neticede merkezi hükümetler bu konuda oluşan yönetsel zaafın farkında olup bir dizi yasal düzenlemeler ile kent sağlığı ve ekonomik kaybın önüne geçmek istemişlerdir. Günümüzde devlet bütün bu düşünce yoğunluğunda katı atıkların değerlendirilmediği ya da doğru bertaraf edilmediği takdirde büyük kayıplar yaşanacağını farkında olup kendine has ve kontrol edebileceği fakat devletin yanında ikinci ve üçüncü muhatapların da fayda sağlayabileceği bir yönetsel içeriği uygulamaya çalışmaktadır.

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI VE ÇOK BOYUTLU TARTIŞMALAR

III.1. Görev ve Sorumlulukların Paylaşımı

Tezimizin bu bölümünde katı atık yönetimde söz sahibi olan paydaşların görev ve sorumluluklarına değinmeye çalışacağız. Hatırlayacak olursak bu paydaşlar merkezi hükümetin ilgili bakanlığı ve taşra teşkilatı, yerel idari birimler, özel sermaye kuruluşları ve ilgili sivil toplum örgütleriydi.

Şekil 5: Türkiye’de Katı Atık Yönetimin Paydaşları

Unutulmamalıdır ki söz konusu görevler, merkezi teşkilat ve bakanlık tarafından çıkartılan mevzuatlar neticesinde belirlenmektedir. Atık yönetimi konusunda en önemli unsurun kanunlar ve yönetmelikler olduğu bilinmekte ve ilgili paydaşlar da mevzuatlara bağlı kalmak ve görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler.

Görev ve sorumlulukların paylaşımına ilk olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve taşra teşkilatından başlayalım. Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılan 29/06/2011 tarihli ve 644 numaralı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamesinin ikinci maddesinin a bendinde bakanlığın görev ve sorumluluklarının “yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek, bakanlığın görev alanı ile ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak” olarak belirtilmiştir. Genel çerçevede belirtilen bu görev tanımlaması kurum içerisinde ana alt dallara ayrılmış ve değişikliğe uğramıştır. Çevre ile ilgili yapılan değişikliklere bakıldığı zaman kararnamenin ikinci maddesinin b ve c maddeleri önem arz etmektedir. Bunlar,

- b) (Değişik: 8/8/2011-KHK-648/ 1 md.) Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikalar tespit etmek, standart ve ölçütler geliştirmek, programlar hazırlamak; bu çerçevede eğitim, araştırma, projelendirme, eylem planları ve kirlilik haritalarını oluşturmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek ve izlemek, iklim değişikliği ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- c) Faaliyetleri sonucu alıcı ortamlara katı, sıvı ve gaz halde atık bırakarak kirlilik oluşturan veya oluşturması muhtemel her türlü tesis ve faaliyetin, çevresel etkilerini değerlendirmek; alıcı ortamlar ile ilgili ölçüm ve izleme çalışmalarını yapmak; bahse konu tesis ve faaliyetleri izlemek, izin vermek, denetlemek ve gürültünün kontrol edilmesini sağlamak (Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2011) şeklindedir.

Bu tanımlamalar bakanlığın çevre hakkında genel sorumluluklarını belirten tanımlamalardır. Fakat bakanlık bünyesinde bir alt müdürlük olan Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü'nün görev ve sorumlulukları ise şöyledir:

- Atıkların kaynağında en aza indirilmesi, sınıflara ayrılması, toplanması, taşınması, geçici depolanması, geri kazanılması, bertaraf edilmesi, yeniden kullanılması, arıtılması, enerjiye dönüştürülmesi ve nihai depolanması konularında politika ve strateji belirlemek ve mevzuat oluşturmak,

- (Değişik: 8/8/2011-KHK-648/5 md.) İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde atıkların taşınması ile tehlikeli atıkların taşınma lisanslarına ilişkin esasları belirlemek, uygulanmasını sağlamak, izlemek, atık ve kimyasallarla kirlenmiş alanların mevcut kirlilik durumlarını tespit etmek, çevre ve insan sağlığına yönelik risklere ve kirlenmiş alanların iyileştirilmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve yaptırmak (2011) şeklindedir.

Genel itibariyle bakanlığın görev ve sorumlulukları arasında denetleyici, yol gösterici, planlayıcı ve politika üretici işlevler bulunmaktadır. Bakanlığın taşra teşkilatları ise bu hususlara uymakla yükümlü olup mevzuatların belirttiği yükümlülükleri sahada uygulamakla görevlidir.

İlgili kanun hükmünde kararnamenin beşinci maddesinde yöneticilerin de görev, sorumluluk ve yetkileri sıralanmıştır. İlgili maddelere baktığımız zaman “her kademedeki yöneticilerin görevlerini mevzuata, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak yürütmekten üst kademelere karşı sorumlu” olduklarını görmekteyiz. Bakanlık koordinasyon sağlama noktasında ilgili kuruluşlarla ilişki içerisinde olmayı ve bu koordinasyonu da sağlama görevini üstlenmektedir.

Bakanlığın atıklar konusunda icracı/uygulayıcı bir görevinin olmadığını görmekteyiz; zira ilgili mevzuatlar neticesinde bu görev belediyelere verilmiştir. Atıkların toplanması, taşınması bertarafı ya da ilgili işlemlerini gerçekleştirmek için bu görev mevzuatlar gereği Büyükşehir Belediyeleri ya da İlçe Belediyelere görevler devredilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda belirtildiği üzere belediyeler kentte ortaya çıkan çevre kirlilikleri ve atıkları önleyici ve bertaraf edici görev üstlenmektedir. Mevzuatın on beşinci

maddesinde “katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak” (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005) yükümlülüğü belediyelerin atıklarla ilgili görev ve sorumluluklarını doğrudan ortaya koymaktadır. Bu nedenle belediyeler kendi içlerinde bu temel hizmeti yerine getirmek adına birimler oluşturmuşlardır.

Bununla ilgili Mersin Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı bünyesinde ise Çevre Koruma Şube Müdürlüğü, Atık Yönetimi Şube Müdürlüğü, Temizlik Şube Müdürlüğü bulunmaktadır. Özellikle Atık Yönetim Şube Müdürlüğünün görev ve sorumluluğu atıkların her türlü planlama, politika oluşturma ve uygulama/uygulatma görevleri detaylı olarak belirtilmiştir.¹ İlçe belediyelerde ise benzer bir durum gözlemlemekteyiz. İlçe belediyelerde çoğunlukla Temizlik İşleri Müdürlüğü birimi bu görevi üstlenmektedir.

Ayrıca 6360 sayılı Büyükşehir Kanunu’nda, Büyükşehir İlçe Belediyesi olan belediyelerce yürütülen katı atık depolama ile bertaraf ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine yönelik yatırım, komisyonca ilgisine göre Büyükşehir Belediyesi ile ilgili bağlı kuruluş arasında paylaşılır. Buna göre ilgili mevzuatlarda yer alan “ilçe belediyeleri ya da belde belediyeleri tehlikesiz atıklar hakkında stratejik planda da yer alacak şekilde planlar, organize eder ve kaynağında ayrı toplayıp bertaraf edilecek bölgeye kadar aktarmaktan sorumludur” (6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2012) yükümlülüğü önem arz etmektedir. Büyükşehir Belediyesi ise İlçe Belediyeleri’nin toplayıp getirdiği atıkların bertarafı ile ilgili organizasyonu yaparak çalışma yürütür. Her atık türü için mevzuatlarda ‘atık kodları’ vardır. Atıkların nasıl toplanılması ve bertaraf

---

¹ <http://www.mersin.bel.tr/mbb-sayfa-ana.asp?id=363&yid=2&katid=12&altkatid=23>, 2 Mayıs 2015.

edilmesi gerektiği ile ilgili hükümleri büyükşehir ve ilçe belediyeleri ya kendileri gerçekleştirir ya da yüklenici bir firmaya devredebirler. Bununla ilgili organizasyon ve denetim ilgili bakanlığın yerel teşkilatının, uygulama görevi ise büyükşehir ve ilçe belediyelerindedir. Büyükşehir belediyesi olmayan illerde ise bu sorumluluk il belediyesi ve belde belediyelerindedir.

Yerel düzlemde atık yönetimi konusunda özel şirketlerin statüsünü ve görev dağılımlarını iki bölüme ayırmak mümkündür. İlk olarak Şekil 5'ten de anlaşılacağı üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın atık işleme merkezi olarak belirlediği atıkların toplanması ve geri dönüşümünü sağlaması için görevlendirdiği lisanslı firmalardır. Belediyeler gerek gördüğü takdirde atıkların toplanması ve geri dönüşümünü sağlaması için bu görevi lisanslı bir firmaya devredebilir. Lisanslı firmalar bu noktada atık yönetimine müdahil olmakta ve görev üstlenmektedirler. Şirketler Bakanlık tarafından aldıkları lisans veya yetki ile birçok sanayi kuruluşuyla da anlaşma sağlayıp sanayi kuruluşlarının atıklarını ilgili mevzuata uygun şekilde toplayabilir ve geri dönüşümünü sağlayabilir. Sonuç olarak, yukarıda belirttiğimiz üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın icracı (uygulayıcı) görevi olmadığından dolayı, bu görev yerel belediyelerdedir. Yerel belediyeler de bu görevi bakanlığın izni ve kontrolü neticesinde atık yönetim planları çıkartarak ya kendileri ya da özel lisanslı, bazı görevlerde ise lisanssız firmalara devredebilirler.

Devlet tarafından yetkilendirilen atık yönetimi ve geri kazanımı konusunda lisanslı özel kuruluşların dışında faaliyet gösteren atık yönetimi ve geri kazanımı organizasyonunda uğraşmayan fakat atık sahipleri/atık üreticileri olarak adlandırılan özel şirketler ya da fabrikalar yerel ölçekte atık yönetimi konusunda belirli sorumluluklara sahiptirler. Organize Sanayi Bölgesi ya da sanayi bölgelerinde yer alan özel kuruluşların

prosesleri sonucunda ortaya çıkan herhangi bir tehlikeli ya da tehlikesiz atığı mevzuatların gerekliliği ön koşuluyla sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu özel şirketler çoğunlukla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri ve Belediyeler ile muhatap olup faaliyet göstermektedirler. Bakanlığın yerel teşkilatı her atık kodu için var olan yönetmelik ya da taslağa bağlı kalarak özel şirketlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesini ister. Özel şirketler ürettikleri katı atıkları geri dönüşüme kazandırmak ya da doğru yöntemlerle bertaraf etmek zorundadırlar. Bu nedenle bu kuruluşlar yerel belediye, bakanlığın taşra teşkilatları ve geri dönüşüm lisansına sahip özel firmalarla temas halindedir.

Sivil toplum örgütlerinde ise bu durum biraz daha farklıdır. Yerelde katı atık yönetimine daha çok katılım adı altında müdahil olmaktadır. Gönüllülük esasına dayalı olarak faaliyet gösteren bu kuruluşların yerelde valilik ve belediyelerin organizasyonları ve bazı durumlarda da yerel bürokratların inisiyatifleri çerçevesinde katılımlarının sağlandığı ve görüşlerinin alındığını söyleyebiliriz. 5393 no'lu Belediye Kanunu'nda ihtisas komisyonları ile ilgili 24. maddeye baktığımız zaman “ mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir ” ibaresi yer almaktadır. (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005). Sivil toplum örgütlerinin atık yönetimi hakkında görev ve sorumlulukları hususunda belediye kanun'unda yer alan 24. madde dışında atık yönetimine katılım gösterebileceği ayrı bir mevzuat günümüzde yer almamaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili sivil toplum örgütlerinin katı atık yönetiminin bir parçası olup olmadığını söylemek güç olabilir. STK'ların paydaşlar kısmında yer alması

konusunda çekince koyabiliriz. Fakat biz ideal olanı hedeflediğimiz için STK'ların önemli bir paydaş olduğunu belirtmekteyiz. Aşağıdaki bölümlerde sivil toplum örgütleriyle yapmış olduğumuz mülakatlar sonucunda katılım olgusunun yerelde nasıl değerlendirildiğini de görebileceğiz.

III.2. Kurumların Bakış Açıları: Katı Atıklar Üzerine Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Bir önceki bölümde bahsettiğimiz üç farklı alanın görev tanımlamalarını yaptıktan sonra ilgili alanlardaki kuruluşlar ile yapılan ikili görüşmeleri aktarmadan önce saha çalışmamızın yöntem ve planının aktarılması tezimizin daha kolay anlaşılabilmesi için yerinde olacaktır.

Veri toplama tekniği olarak öncelikle bir araştırma evreni belirlenmiştir ve bu araştırmanın kimlerle yürütüleceğinin planı yapılmıştır. Oluşturulan evren genel anlamda Mersin yerelinde 'atık yönetimi' uygulamalarında sorumluluk ya da inisiyatif alan kurum ve kuruluşlar olarak belirlenmiştir.

Görüşülen kurumlar/kuruluşlar ise,

1. Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
2. Mersin Büyükşehir Belediye Çevre Korumu Daire Başkanlığı
3. Toroslar Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü
4. Mezitli Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü
5. Teknik Masura A.Ş
6. Boztaşlar Geri Dönüşüm Ltd. Şti.
7. Bolat Geri Dönüşüm Ltd. Şti.
8. Anadolu Etap A.Ş

9. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
10. Tarsus Mersin Organize Sanayi Müdürlüğü
11. TMMOB Mersin İl Koordinasyon Kurulu Başkanlığı
12. TMMOB Çevre Mühendisliği Mersin İl Temsilciliği
13. Tema Vakfı Mersin İl Temsilciliği (TEMA)
14. Ekoloji Kolektifleri

şeklindedir. İkili görüşmelerin sonucunda ise kurum ve kuruluşlar ile görüşülen kişilerin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. (EK-2)

Tablo 2: Görüşülen Kişi Sayıları

		Kişi Sayısı
Sözel Görüşmeler	Bireysel Görüşmeler	14
	Grup Görüşmeler	6

Adı geçen ilgili kuruluşların yöneticileri ile mülakat yapılmıştır. Bazı şirketlerin birden fazla yöneticisi ile, özellikle de kuruluşların çevre birim sorumluları ya da çevre mühendisleri ile görüşülerek mülakatların verimli geçmesi planlanmıştır. Devlet ve yerel yönetimin ilgili birimleri, özel sermaye grupları ve ilgili çevreci/ekolojist sivil toplum kuruluşları üzerinde durulmuştur.

Mülakatlar başlıca iki yöntem ile yapılmıştır. Öncelikli olarak görüşmenin yapısı bakımından ‘yapılandırılmış görüşme’ yani görüşmenin tüm aşamalarının önceden düşünülp planlandığı yöntem saptanmış ve görüşmede bu planın dışına çıkılmayacağı öngörülmüştür. Fakat tezimizde kullanabileceğimiz doğru ve gerçek veriler elde etmek için

‘yarı yapılandırılmış görüşme’ tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerde, görüşmenin bazı kısımları yapılandırılmış, bazı kısımları da yapılandırılmamış ve bireyin serbest tepki vermesine olanak sağlayan sorulardan oluşmuştur.

Görüşmeler karşılıklı olarak sözel görüşme şeklinde gerçekleşmiştir. Gerçekleştirilen sözel görüşmelerin bir kısmı kayıt cihazı ile kaydedilmiştir bir kısmı ise kurumların kayıt yapılmasını istememesi üzerine röportaj şeklinde gerçekleşmiştir. İnternet üzerinden mail alışverişi, telefon ile görüşme ya da sormaca (anket çalışması) yapılmamıştır. Örnekleme sürecimizde detaylı bir mülakat anketi(görüşülecek kuruluş listesi ve sorulacak sorular) hazırlanıp (Ek-1) kuruluşlara posta ve elden teslim yöntemiyle iletilmiştir.

III.2.1. Yerinden Yönetim Yaklaşımı

Refah devleti için kentler önemli mekânsal odaklar olmuşlardır. Çünkü refah devletini tanımlayan eğitim, sağlık, konut ve benzeri hizmetlerin büyük bölümü kent mekânına özgü bir nitelik taşımaktadır. Bu durum kentin kendisini önemli hale getirirken, yerel yönetimler de bu hizmetleri sağlayan kurumlar olarak ön plana çıkmaktadır (Şengül, 2001: 45). Merkezi devlet ya da yerel devlet aygıtlarının temel hizmetler olarak tanımlanan sağlık, eğitim ve çevre gibi görevlerinin yerine getirilmesi hususundaki düşünceleri, görev davranışları ve istekleri hizmetlerin yerine getirilmesi konusundaki performanslarını ciddi düzeyde etkileyebileceğini söyleyebiliriz. Bundan dolayıdır ki önemli bir araştırma alanı olarak belirlediğimiz devletin ilgili kurumları ve yerinden yönetim merkezlerinin yöneticilerinin görüşleri Mersin’de katı atık meselesine kamu yönetimi açısından nasıl bakıldığını bizlere gösterecektir.

İlk olarak Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdür Yardımcısı Hüdaverdi Arslan, katı atıklar meselesinde anayasa ve kanunları taban alarak ortaya koyulan çevre mevzuatlardaki ilkeleri yerine getirmekle yükümlü olduklarını, kişisel değerlendirme ve inisiyatif oluşturmada mevzuatların gerekliliklerini uygulamaya/uygulatmaya çalışıyor olduklarını söyledi (Hüdaverdi Arslan, kişisel görüşme, 16 Mart 2015). Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürü Hüseyin Özgür Yalçın, bakış açılarının tamamen mevzuat çerçevesinde olduğunu, yazılı kanununun dışına çıkamadıklarını ve kişisel inisiyatifler uygulanmadığını söyledi (Hüseyin Özgür Yalçın, kişisel görüşme, 16 Mart 2015).

Görevleri arasında çevre mevzuatları çerçevesinde kurum ve kuruluşları denetleme, gerektirdiği takdirde yön gösterici görevi olan ancak icracı görevi olmayan Çevre ve Şehircilik Mersin İl Müdürlüğü'nün katı atıklara yöneliminin tamamen anayasa, kanun ve mevzuatların gerekliliğini yerine getirmek olduğunu söyleyebiliriz. Bu yönelim düşünüldüğü zaman yöneticileri dar bir alana iten ve bu yönelim ile yerelde atık yönetiminin nasıl başarıya ulaşabileceği sorusu akla gelmektedir.

Yerinden yönetim olarak tanımladığımız ve icracı görevi olan Mersin yerindeki belediyelerin görüşleri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün görüşleriyle kısmen de olsa paralellik göstermektedir. Dönemin Mersin Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanı olan Ayşe Kılınç, atık denilen bir şey olmadığını, dönüştürülebilen atıklar olduğunu belirtti. Atıkları azaltarak, dönüştürerek ekonomiye kazandırmak, bunu yaparken de mevzuatlara bağlı kalmak zorunda olduklarını söyledi (Ayşe Kılınç, kişisel görüşme, 20 Nisan 2015). Mersin Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı bünyesinde bir alt müdürlük olan Atık Yönetimi Şube Müdürlüğü'nün konunun ana merkezlerden birisi olduğunu söyleyebiliriz. Atık Yönetimi Şube Müdürü Erdem Akgül, kamu kuruluşu özellikle yerel yönetimler bazında

çevresel tüm faaliyetlerin kanunların, yönetmeliklerin ve de uygulama yöntemlerinin emrettiği şekilde öngörülen şekliyle yönetilmesi mecburiyetinin olduğunu, atık yönetimini yönetsel olarak bir plan dâhilinde yapmak gerektiğini ve mevzuatın getirdiği hükümleri yerine getirmeye çalıştıklarını söyledi (Erdem Akgül, kişisel görüşme, 16 Şubat 2015).

Büyükşehir Belediyesi yöneticilerinin atıklar konusundaki yönetsel görüşleri anayasada var olan kanunların ve yönetmeliklerin ortaya koyduğu ilkeleri uygulamaktır. Mersin Büyükşehir Belediyesi dışında bazı yerel belediye ve yerinden yönetim kurumlarıyla yaptığımız görüşmeleri aktaralım. Mersin merkez ilçe belediyelerinden olan Toroslar Belediyesi Temizlik İşleri Müdürü Nejmi Yıldırım, Belediye olarak tabi ki çevreci bir bakış açılarının olduğu, bunun stratejik planda da geçtiğini ve atıklar konusunda ise yasa ve yönetmeliklerde var olan ilkeleri uygulamaya çalıştıklarını söyledi (Nejmi Yıldırım, kişisel görüşme, 24 Şubat 2015).

Mersin'de bir diğer merkez ilçe belediyelerden olan Mezitli Belediyesi Temizlik İşleri Müdürü Mehmet Şükrü Güneş, öncelikli olarak memur olduklarından dolayı yasa ve yönetmeliklerin ortaya koyduğu yükümlülükleri uygulamaya çalıştıklarını, en büyük baskının kanunlar olduğunu ifade etti. Fakat çevreci bakış açısının oldukça önemli olduğunu ve diğer yandan atıkların ekonomik yönünü de görmezden gelmemek gerektiğini söyledi (Mehmet Şükrü Güneş, kişisel görüşme, 13 Mart 2015).

Yerel yönetim birimleri ile yapılan ikili görüşmelerde yerel yöneticilerin sözleri bizlere anlayışlarının genel çerçevede yasa ve mevzuatlara bağlılık olduğunu göstermektedir. Belediyelerin uygulayıcı yönü olduğundan dolayı bazı yönleri ile Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden ayrıldığı söylenebilir. Diğer bölümlerde mülakatlarda da gözlemlenen bazı çelişkiler detaylı olarak aktarılacaktır.

Son olarak kamu kurumu niteliğinde olmayan fakat yerinden yönetim özelliği gösteren ve kendi içerisinde yönetmelik çıkarma yetkisi bulunan Mersin Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'nin Çevre ve Alt Yapı İşleri Amiri olan Sönmez Işık, katı atıklar ve yönetimi ile ilgili OSB yönetimi olarak baktığımızda mevzuatlarda belirtilen ilkelerin mümkün olduğunca yerine getirilmesinin amaçlandığını, bunun yanında katı atıkların doğru değerlendirilmesi adına talimatlar çıkartıp kendilerine bağlı olan sanayicileri yönlendirmeye çalıştıklarını söyledi (Sönmez Işık, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015).

Katı atıkların değerlendirilmesinde devlet kurumları ve yerinden yönetim merkezlerinin yöneticilerinin belirttiği gibi daha çok yasaların vermiş olduğu sorumlulukları yerine getirerek ve kişisel inisiyatif almayıp sorumluluklarını gerçekleştirmeye çalıştıklarını söyleyebiliriz. Gözlemlerimize dayanarak mevzuatlarla da var olan atıkların değerlendirilmesi meselesinde devlet kuruluşlarının sermaye grupları ile de ilişki kurduklarını ve birlikte uygulamada ortak planlar yaptıklarını söyleyebiliriz.

III.2.2. Sermaye Yaklaşımı

Önceki bölümlerde katı atık yönetiminin paydaşlarından bahsederken sermaye grubunun görev ve sorumluluk açısından iki ana bölüme ayrıldığından bahsetmiştik. Bunlardan ilki atık sahipleri/atık üreticileri ikincisi ise bakanlıkça yetkilendirilmiş atık işleme tesisleriydi. Öncelikli olarak bir atık üreticisi olan ve Mersin Akdeniz Belediyesi sınırları içerisinde faaliyet gösteren ortalama aylık 650 ton katı atık üreten Anadolu Etap Meyve Suyu Fabrikası'nın işletme müdürü ve şirketin çevre mühendisinin görüşlerine değinmeye çalışalım. Şirketin İşletme Müdürü İsmet Mısır tesislerinde oluşan katı atıklar hakkındaki görüşlerini, yasalara göre gidildiği zaman sermayeci olarak katma değer beklerken bazı yerel unsurların ortaya çıkmasından sonra atıklarını bertaraf

edemeyecekleri noktaya geldiklerini, bunun kendilerine çok büyük kaynak ve iş yükü oluşturduğunu, bütçeleme yapmadıkları durumlar ortaya çıktığını ve firmalarının bu durumlardan kötü etkilendiğini söyledi (İsmet Mısır, kişisel görüşme, 7 Mart 2015). İşletmenin Çevre ve İş Sağlığı Güvenliği Mühendisi olan ve fabrikanın atık yönetiminden sorumlu olan Şafak Bulu, normal şartlarda görüş açılarının geri dönüşüm mantığı çerçevesinde olduğunu, atıkların bir maliyet oluşturmayacak şekilde bertaraf etmek istediklerini, eğer bedel verilecekse de bunun en minimuma çekilmesi gerektiğini ifade etti (Şafak Bulu, Kişisel Görüşme, 2 Mart 2015).

Yapılan görüşmede yaygın olarak hissedilen kanı işletmenin atıklar ve atık yönetimi meselelerinde maddi kaygı gütmesidir. Taraflar meseleye geri dönüşüm yaklaşımı ile baktıklarını fakat atıkların mevzuatlara uygun olarak bertaraf edilmesi noktasında ek maddi yükün kendilerini zora sokabileceğini belirtmişlerdir.

Şimdi de Mersin’de faaliyet gösteren atık işleme tesisleri kategorisinde yer alan ve ambalaj atığı geri dönüşüm lisansına sahip üç önemli işletmenin şirket yöneticileriyle yapılan görüşmeleri aktaralım. Öncelikle Türkiye’nin ilk özel kağıt fabrikalarından olan ve aylık olarak 10.000 ton katı atığı geri dönüştüren, işletme prosesinden de aylık yaklaşık olarak 300 ton civarında tehlikesiz endüstri atığı ortaya çıkan Teknik Masura Kağıt Fabrikasının Şirket Müdürü Mustafa Çopuroğlu;

Katı atık meselesi aslında bir ekonomik yatırım olarak tasarlanır. Ama öte yandan siz bu işin içine girdikten sonra bunun çevre yönünü de aktif edersiniz. Devletin düzenlediği sempozyum panellere katılır ve yatırım hacminizi genişleterek ekonomik karınızı arttırırsınız. Bazı firmalar sadece sermaye bakış açısıyla yaklaşıyor meseleye. Ne olursa olsun parayı basar ihaleyi alırız mantığı oluşmuş. Ekonomik mantıkla hareket ederler. Fakat biz o şekilde çalışmıyoruz. Daha çok katılımcı anlayışla hareket etmeye çalıştıklarını söyledi (Mustafa Çopuroğlu, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015).

İkinci olarak geri dönüşüm lisansına sahip olan Boztaşlar Geri Dönüşüm'ün şirket ortaklarından İsmail Boztaş, katı atıkların nasıl değerlendirilmesi gerektiğiyle ilgili düşüncelerinin, katı atıkları dünyanın ömrünü uzatmak, doğal kaynakları korumak ve çöp miktarını azaltarak ekonomiye kazandırmak gerektiğiyle paralel olduğunu söyledi. Katı atıklardan rant elde edilmesi meselesine ise rant derken ne denilmek istenildiğini, ekonomik tabanlı şirketlerin genelde para kazanma güdüsüyle hareket ettiklerini, para kazanmadan zaten bu işin yapılamayacağı, bunu ekonomik gelir olarak değerlendirmenin daha doğru olacağını söyledi (İsmail Boztaş, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015).

Bir diğer geri dönüşüm lisansına sahip şirket olan Bolat Geri Dönüşümün işletme sahibi İsmail Çinkil, bu işe girdiklerinde öncelikli olarak ekonomik bir kazanç amacı güttüklerini, fabrikalardan çıkan yüklü miktarda ambalaj atıklarının iyi gelir getirdiği düşüncesinde olduklarını ve ambalaj atıklarının ciddi düzeyde gelir getiren bir atık olduğunu bildiklerini söyledi (İsmail Çinkil, kişisel görüşme 26 Şubat 2015).

Geri dönüşüm şirketlerinin temsilcilerinin görüşlerine bakıldığı zaman yaygın olan kanının ambalaj atıklarının ekonomik bir yatırım aracı olarak görüldüğü ve daha sonra ise meselenin çevre ayağının da fark edilip ekonomi ve çevre arasında bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Genel olarak şirketler doğal kaynakların korunarak ülke ekonomisine katkı sağlanması gerektiğini düşünmektedirler. Nihayetinde özel şirketlerin ekonomik çıkarları ön planda olduğu fakat zaman içerisinde çevre duyarlılığının da geliştiğini söyleyebiliriz.

Aslında bir sivil toplum örgütü olan ama nihayetinde sanayici ve iş adamlarını temsil eden Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Çevre ve İş Sağlığı Koordinatörü olan Elif Gökçay Bilici;

Sanayiciler her zaman kar odaklı bakar. Atığından da para kazanıyorsa para kazansın para kazanamıyorsa da minimum maliyetle maksimum iş çıkarmalıdır. Diğer yandan kuruluşumuz firmaların maddi ve manevi sorumluluklarını gidermek amacıyla birçok çalışma gerçekleştirir. Bu çalışmalar tamamen sanayicinin sorununu çözmek için yapılıyor. Ben sanayici tarafındayım. Kamu tarafında değilim. En ekonomik, en hızlı ve sanayicileri çevre cezalarıyla korkutmadan optimum bakış açısını yaratmaya çalıştıklarını söyledi (Elif Gökçay Bilici, kişisel görüşme, 02 Mart 2015).

Tehlikesiz katı atık kategorisinde yer alan atıklara karşı Mersin’de yer alan bazı sermaye gruplarına görüşlerini sorarak düşüncelerini almaya çalıştık. Genel itibariyle sermaye gruplarının katı atıklara karşı maddi düşünceler ile yaklaştıkları ve ciddi düzeyde ekonomik bir kazanım elde etme düşüncesi barındırdıklarını, atıkların geri dönüşümü sırasında artı bir maddi yük getirmemesi gerektiği düşüncesi taşıdıklarını görebilmekteyiz.

III.2.3. Sivil Toplum Yaklaşımı

Türkiye’de yaklaşık olarak 110 ile 160 arasında sivil toplum örgütü (STK) çevre konusunda faaliyette bulunmaktadır (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, 2008). Bu kuruluşlar gerek ulusal gerekse uluslar arası düzeyde örgütlenmekte ve çevre meselelerinde kamuoyu oluşturarak halkı bilinçlendirme ve kirlilikleri minimize etme noktasında çaba sarf etmektedirler. Yetkililerce de destek gören ve toplumdan önemli derecede karşılık bulan bu çalışmalar insanların çevre duyarlılığını ve düşüncelerini ortaya koymasına fırsat oluşturmaktadır. Türkiye’de sayı bakımından ciddi düzeyde olan çevre konusunda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütlerinin toplum üzerindeki etkinliğinin aşamalı olarak gelişim gösterdiği görülmektedir. Özellikle son yıllarda artan çevre sorunlarına karşılık çevreci/ekolojist sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri halk tabanında da etkisini gösterdiğini ve yankı uyandırdığını söyleyebiliriz. Bu noktada STK’ların çevre ve

katı atık hakkındaki görüş ve düşüncelerinin toplumu temsiliyet yönünde önemli bir değere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tezimizin konusuna istinaden Mersin’de çevre alanında sivil toplum örgütü ve teknik odalar olarak tanınan bazı kurum ve kuruluşların fikirlerine başvurduk. Türk Mimar ve Mühendisler Odası (TMMOB) Mersin İl Sekreterliğini yürüten ve aynı zamanda Elektrik Mühendisleri Odası Mersin Şube Başkanı olan Seyfettin Atar, TMMOB olarak katı atıkların doğru bir şekilde değerlendirmesi gerektiğini, fakat değerlendirirken sermayeye açılmış bir atık yönetimi değil, çevre ve doğayı merkeze alan bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini söyledi (Seyfettin Atar, kişisel görüşme, 24 Mart 2015). TMMOB’ a bağlı olan ve atık meselesinde teknik sorumluluğa sahip olan Çevre Mühendisleri Odası Mersin İl Temsilcisi Zehra Korkmaz, öncelikli olarak katı atıklara teknik bir gözle baktıklarını, teknik gözle bakarken de çevre ve çevrebilim duyarlılığı taşıdıklarını fakat son yıllarda katı atıkların geri dönüştürerek değerlendirilmesine veya bertaraf edilmesi konularına maddi bir bakış ile bakan bir kesim oluştuğunu söyledi. Korkmaz, atıklara meta olarak bakılmaması ve doğru yöntemlerle yaşama tekrar kazandırılması gerektiğini de ifade etti (Zehra Korkmaz, kişisel görüşme, 25 Mart 2015). Atar ve Korkmaz katı atıkların nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili soruya genel bir görüş belirterek çevreci ve doğa merkezli bir bakış açısı oluşturdukları ve sermayenin hırçın sayılabilecek talanına karşı olduklarını belirttiler.

Sivil toplum kuruluşu olarak tanımlanan ve aynı zamanda bir vakıf olan Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfı (TEMA) Mersin İl Temsilcisi Perihan Saydan Pazarbaşı, katı atıklar ile ilgili doğrudan bir çalışmalarının olmadığını, fakat çevreyi kirlettiğinden ve doğayı tahrip ettiğinden dolayı atıklar doğru geri dönüştürülebiliyorsa dönüştürülmesi ya da geri dönüştürülemiyorsa

doğaya zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmesi gerektiğini ifade etti. Bunun hiçbir sermaye ve bürokratik kaygı gütmeden çevreci bir anlayışla yapılması gerektiğini söyledi (Perihan Saydan Pazarbaşı, kişisel görüşme, 20 Nisan 2015).

Son olarak ise ulusal ölçekte örgütlenen çevreci/ekolojist bir sivil toplum örgütü olan Ekoloji Kolektifleri Derneği üyesi olan ve Mersin’de yaşayan Çevre Mühendisi Yılmaz Kilim, ekoloji ve çevre sorunlarına ideolojik bir perspektif ile baktıklarını, kapitalizmin vahşi tüketim anlayışından katı atıkların da nasibini almış bulunmakta olduğunu ve katı atıkların değerlendirilmesi ya da nihai bertarafına birer rant alanı gözüyle bakıldığını söyledi (Yılmaz Kilim, kişisel görüşme, 18 Nisan 2015).

Daha çok ulusal ve yerel ölçekte sivil toplum örgütleri katılım sağlama adı altında sosyal kalkınmaya yardımcı olabilecek unsurlar olarak görülmektedir. Fakat mülakatlar sonucunda STK’ların gönüllülük esası ile gerçekleştirdikleri faaliyetlerinde kendi dünya görüş algılarıyla uzmanlık alanlarını birlikte değerlendirdiklerini ve görüş oluşturduklarını söyleyebiliriz. Bu genel geçer yargıyı diğer kesimdeki kurumlar içinde söyleyebiliriz. Sivil toplum örgütleriyle gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda daha çok kentlerde kalkınma politikalarıyla birlikte çevreyi tahrip edilmesine, kentsel hizmetler konusunda rant elde edilmesine ve merkezi hükümetin baskıcı müdahalelerine karşı oldukları ortaya çıkmaktadır. Yerel ölçekte katı atıkların birer ekonomik meta olarak değil çevreci bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği STK’lar tarafından ifade edilmiştir.

III.2.4. Mersin Yerelinde Katı Atık Yönetim Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi

Tezimizin birinci bölümünde bahsettiğimiz gibi kent mekânını kullanan ve onun üretiminde söz sahibi olan farklı kesimlerin kentsel projeler ve farklı yatırımlar üzerindeki görüşleri ya da farklı bakış açılarının olduğuna ayrıntılı olarak değinmiştik. Bu farklı bakış açılarını Harvey, Castells ve Pahl kendi kuramları çerçevesinde açıklamıştır. Harvey, gerçekleştirmiş olduğu incelemelerde daha çok kent mekânında sermayenin baskın rol oynadığını fakat devlet gibi diğer aktörlerin de önemli olduğunu belirtmiştir. Castells ise kent mekânı üzerinde toplumsal tüketim anlayışını vurgulayarak toplumsal sınıfların kent mekânında söz sahibi olduğunu ve toplumsal hareketlerin belirleyici bir rol üstlendiğini açıklamıştır. Son olarak ise Pahl, kent mekânı üzerinde gerçekleştirilen proje ya da politikalarda yerel bürokratların etkin rol oynadığını belirtmiştir. Bu üç yaklaşım doğrultusunda farklı kesimlerdeki görüşlerin keskin olarak birbirini dışlamadığını, ama aynı zamanda aralarında ciddi görüş ayrılıklarının olduğunu söyleyebiliriz.

Bu kuramsal özet doğrultusunda, önceki bölümde sunduğumuz verileri şematize etmeye çalışalım:

Tablo 3: Yerel Düzeyde Katı Atıklara İlişkin Farklı Bakış Açıları

	Devlet Algısı	Sermaye Algısı	Sivil Toplum Algısı
Atık ve Atık Yönetimine Bakış Açısı	Mevzuatların varlığı ve uygulanması	Maddi yatırım ve kaygı	Çevreci güdü
Atığın Değerlendirilmesi	Geri Dönüşüm ve doğru bertaraf	Geri dönüşüm ve maddi kaygı	Geri dönüşüm ve doğru bertaraf yöntemi
Kent Mekanındaki İlişki Durumu	İçsel	İçsel	Dışsal

Yapılan ikili görüşmelerde görüldüğü üzere, yalnızca üstünde durulan üç farklı bakış açısı arasında değil, aynı zamanda aynı kesim içerisinde de görüş ve yaklaşım farklılıkları olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum genel olarak sermaye dediğimiz şirket ve fabrikaların farklı düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, Mersin yerinde ambalaj atıkları toplama ayırma ve geri dönüşüm lisansına sahip 3 farklı şirketin kuruluş amacı ve çalışma yöntemlerine bakarak bu görüşlerin atık yönetimine nasıl yansiyabileceğini irdeleyelim. Bolat Geri Dönüşüm şirket sahibi İsmail Çinkil ikili görüşmemizde kuruluş amaçlarının, Mersin yerinde var olan belirli büyük tesislerden çıkan ambalaj atıklarının ekonomik olarak cazip geldiği ve yatırımlarının gerçekleşmesine neden olduğunu söyledi (İsmail Çinkil, kişisel görüşme 26 Şubat 2015). Diğer yandan Teknik Masura kağıt fabrikasının işletme müdürü Mustafa Çopuroğlu, katı atık meselesinin aslında bir ekonomik yatırım olarak tasarlandığını ama öte yandan bu işin içine girdikten sonra bunun çevre yönünü de aktif edildiğini ifade etti. Bazı firmaların meseleye sadece sermaye olarak

yaklaştıklarını ve ne olursa olsun parayı basar ihaleyi alırız mantığı oluşmuş olduğunu söyledi (Mustafa Çopuroğlu, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015) .

Aynı kesim içerisindeki farklı kurumların kuruluş amacı olarak iki farklı görüş açısının olması atık yönetiminde ciddi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Özel sermaye kuruluşlarının yaklaşımı atıkların doğaya tekrar kazandırılması ve geri dönüştürülmesi yönünde olsa da bu işi yapan lisanslı şirketlerin meseleye geri dönüşümün yanında maddi kaygı ile bakmasının atıkların doğru olarak elde edilmesi ve verilerin kaydedilme sıkıntısını doğurduğunu ve yerel bürokratlarının bu sorunları özel şirket yöneticilerinin tutumlarından dolayı kontrol etmelerinin zorlaştığını söyleyebiliriz. Geri dönüşüm lisansına sahip olan Boztaşlar Geri Dönüşüm şirket ortaklarından İsmail Boztaş, katı atıklara ekonomi alanında geri dönüşüm, mevzuatlar çerçevesinde devlet mantığı ve çevreci bakış açısıyla sivil toplum örgütleri nezdinde bakılması gerektiğini, bu üç görüş bir arada olmadığı zaman samimi bir katı atık yönetimi yaratılamayacağını söyledi (İsmail Boztaş, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015). Boztaş, bize olması gereken ideal düzlemi ifade etmiştir.

İkili görüşmelerde görüldüğü gibi devlet yöneticilerinin atık yönetimin de mevzuatlara bağlılığı söz konusu olmaktadır ve yerel bürokratlar mevzuatların dışında hareket etmediklerini belirtmişlerdir. Sivil toplum örgütleri ise ekoloji ve çevreci bakış açılarını ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere bu iki grup kendi içlerinde önemli farklılıklar sergilememektedirler. Nihayetinde gerek ulusal gerekse yerel düzlemde katı atık yönetiminin önemli bir birimi olan geri dönüşüm lisansına sahip olan özel şirketlerin görüşleri genel olarak sermaye kuruluşlarının katı atık yönetimine bakış açısını ortaya koymaktadır. Çünkü ne devlet yöneticilerinin sadece mevzuatları uygulama yöneliminin ne de sivil toplum örgütlerinin çevreci bakış açılarının atık yönetimine sağlıklı bir bakış açısı

kazandırma adına yeterli olabileceğini söyleyemeyiz. Bu nedenle uygulayıcı olarak görülen ve katı atık yönetiminin ve hizmetinin pratiğini oluşturan geri dönüşüm şirketleri ve sermaye gruplarının görüşleri yerel ölçekte önem arz etmektedir. Bu nedenle üç önemli şirketin kendi içinde katı atıkların değerlendirmesine yönelik farklı görüş açılarının olması yerel ölçekte katı atığa bakış açısı sorunu olduğunu bizlere göstermektedir. “Farklı görüş ve uygulamaları reddedip sadece atıklardan maddi beklenti ile hareket eden ya da şirketleşme nezdinde sermaye odaklı yatırım gerçekleştirip daha sonra bürokratik ve çevre odaklı bir pozisyon üstlenmek atıklara hangi düzeyde bakılması gerektiği hakkında politika oluşturulabilir mi?” sorusunu akıllara getiriyor. Fakat İsmail Boztaş’ın, yatırımlar gerçekleştirilmeden atıklar hakkında bilgi ve birikim oluşturulmalı ve kurulan şirketler kendi politikalarını faaliyete geçirmeden planlaması gerektiğini, bu sadece şirketler için değil diğer kurum ve kuruluşlar için de geçerli olduğunu ve bu üç farklı kurum her zaman bir arada hareket etmesi gerektiğini söyledi (İsmail Boztaş, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015)

Geçekleştirilen tartışmalarda Mersin yerelinde katı atık yönetimi konusunda önemli derecede bakış açısı uyumsuzluğu sorunu yaşandığı ve bu noktada farklı görüşlerin getirdiği negatif bir etki olarak düşünülen koordinasyonsuzluk meselesi ortaya çıktığı yaygın olarak hissedilmektedir. Bir sonraki başlık altında zamanla ortaya çıkan koordinasyonsuzluk sorunu ve bu sorunun yerelde atık yönetimine nasıl yansındığını detaylı olarak irdeleyeceğiz.

III.3. Mersin Yerelinde Birimler Arasındaki İletişim ve Koordinasyon Tartışmaları

III.3.1. Özel Şirket Bakış Açısı İle Yerelde İletişim ve Koordinasyon

Mersin yerelinde katı atık yönetimi ile ilgili farklı alanlardaki muhataplar ile yapılan görüşmelerde tarafların katı atığa bakış açılarında ciddi düzeyde farklılıklar olduğuna değindik. Şimdi ise ‘bu üç farklı alandaki kurum ve kuruluşlar arasında Mersin’de uygulanmaya çalışılan katı atık yönetimi ile ilgili iletişim eksikliği var mıdır ya da bu görüş farklılıkları Mersin’de katı atık yönetimine nasıl yansımaktadır?’ sorularına cevap aramaya çalışalım. Bu çerçevede yine farklı alanlardaki kurum ve kuruluşların yöneticileri ve kurumların çevre mühendisleri ile yapmış olduğumuz mülakatlar ile elde edilen verileri değerlendireceğiz.

Bu bölümde ilk olarak özel sermaye kuruluşlarının iletişim ve koordinasyon hakkındaki görüşlerini aktaralım. Anadolu Etap Şirketinin Çevre ve İş Sağlığı Güvenliği Mühendisi olan ve fabrikanın atık yönetim sorumlusu olan Şafak Bulu, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüyle bir iletişim sorunlarının olmadığını, özel bir fabrika olduklarından dolayı düzenli denetimler geçirdiklerini ve sorularının olduğu zaman ise cevap bulabildiklerini söyledi. Ayrıca iletişim eksikliği genelde belediyelerden kaynaklı yaşandığını ve ilgili STK’lar ile bir ilişkilerinin olmadığını söyledi (Şafak Bulu, Kişisel Görüşme, 2 Mart 2015). Boztaşlar Geri Dönüşüm şirket ortaklarından İsmail Boztaş, Mersin’de hem iletişim eksikliği olduğu hem de iş ciddiyeti olmadığını, kurumların birbirinin taleplerini isteklerini bilmediklerini, farklı alanlardaki insanların bir araya gelmesi gerekirken bunun olmadığını çünkü herkesin kendi istek ve görüşlerine göre davranmaya alışmış olduğunu

söyledi (İsmail Boztaş, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015). Teknik Masura Kağıt Fabrikası'nın Çevre Mühendisi Serdar Harmanyeli,

Devlet, özel şirketler ve STK'lar arasında büyük bir iletişim eksikliği var. Daha önce çalıştığım firmada belediyelerle çalıştığım için kolaylıkla söyleyebilirim ki öncelikle olaya çevreci bakış açısıyla bakmak önemli. Ama nasıl bakılıyor? Örneğin bir yönetmelik var, yönetmelikler de belediyeler atıklarını bir şirkete toplatmak zorunda ve belediye bir lisanslı firmayla anlaşiyor. Yönetim planı hazırlanıyor. Ve daha sonra belediye şirkete 'nasıl toplarsa toplansın beni ilgilendirmez' diyor. Şimdi belediye atık yönetiminde üzerinden yükü atarak iletişimi kopardı mı kopardı! Ne oldu? 'Git kardeşim nasıl yapıyorsan yap' diyor. Belediyeden yardım isteniliyor, verilmiyor. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne gittiğin zaman yetkililere 'bakın burada bir sorun var' dediğimizde 'belediye ile işini hallet' diyor. Bakın bu bir sistem ise mevzuatlarda var olan görevleri herkes üzerine düşeni yapmalı. Siz lisanslı firmayla anlaşıp daha sonrasını kontrol etmezseniz o iletişimi sağlamazsanız işler sağlıklı yürümüyor. Bu iletişimi sağlayacak olan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleridir. Ayrıca Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Belediye ve şirketler arasında sadece bir kez toplantı yapıldığını hatırlıyorum. Başka da bir toplantı hatırlamadığımı söyledi (Serdar Harmanyeli, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015).

Serdar Harmanyeli, geçmişten günümüze yaşanan pratikteki sorunları doğrudan dile getirmiştir. Özel şirketlerin gözüyle yerel düzlemde katı atık yönetiminde ciddi düzeyde iletişim kopukluğu olduğu gözlemleniyor. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ile ilişkileri resmi düzeyde sorun olmasa da yerel belediyeler ile hizmet alımı hakkında sorun yaşanmaktadır. Çevreci sivil toplum örgütleri ise var olan sistemin içerisinde yer edinmemiştir. Değirmeye çalıştığımız konu hakkında bir başka kurum olan Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Yetkilisi Elif Gökçay Bilici;

Yerel ölçekte Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, yerel belediyeler ve sivil toplum örgütleri arasında kesinlikle bir iletişim eksikliği var. Geçmiş yıllarda Belediye ayağında bir zayıflık vardı. Şirketlerimizin iletişim eksikliği yaşamasının en büyük nedeni belediyenin görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesidir. Belediyeler yetki devri yapıyor yaptığı yetki devri sonucunda ise firmaların denetiminde büyük sıkıntılar oluşuyor. Yetki devri yapıyor ama denetim yapılmıyor. Bu nedenle yerel olarak atık envanterini gözlemleyemiyoruz. Envanteri kendileri biliyor olmalarına

rağmen şeffaflık gösterip yayınlamadıklarından dolayı sıkıntılar yaşıyoruz. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü karşısına başka bir kamu kuruluşunu almak istemiyor. Kayıt dışını kimse önleyemiyor. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü bu konudaki eksiklik ve boşluğun farkında ama bir çalışma yapma noktasında istekli değil. Çünkü karşısına çıkabilecek bazı grupları karşısına almıyor. Ve bu durum Mersin’i çevre yönetimi açısından kötü etkilediğini söyledi (Elif Gökçay Bilici, kişisel görüşme, 02 Mart 2015).

Bilici’nin sözünü ettiği iletişim eksikliğinin varlığı ve nedenleri Harmanyeli’nin sözleriyle paralellik göstermektedir. Yerel düzlemde çevre birimlerinde yıllarca görev üstlenmiş yerel bürokratların gerçekçi ve net düşünceleri Mersin’de atıkların yönetimi meselesinde yıllardır var olan sorunu ortaya koymaktadır. Özel sermaye gruplarını temsil etmelerine rağmen Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerinden ve belediyelerden yönetsel anlamda şikâyet etmeleri meselenin diğer bir çarpıcı noktasıdır. Var olan mevzuatları uygulamanın maddi bir getirisi olduğunu düşünen özel sermaye şirketlerinin, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve Belediyelerin mevzuatlarda var olan gereklilikleri yerine getirmemesinden ve denetim mekanizması eksikliğinden şikâyet etmesi şaşırtıcıdır. Özel şirketler var olan mevzuatları ilk olarak uygulaması gereken devlet kuruluşları olup onların bu görevi yerine getirmediğini düşünmekte ve bu durumun koordinasyonsuzluk ve yönetimsizliğe neden olduğunu ifade etmektedirler.

III.3.2. Devlet Birimleri Bakış Açısı İle Yerelde İletişim ve Koordinasyon

Katı atıklara bakış açıları ve iletişim eksikliği meselelerinde özel sermaye şirket ve kuruluşların görüşlerine bir önceki başlık altında değindik. Şimdi ise devlet kuruluşları yöneticilerinin bu konu hakkındaki görüşlerine değinelim. Öncelikli olarak devlet kurumlarının tehlikesiz katı atıklar hakkında mevzuatlara bağlılık ve geri dönüşüm ile atıkların tekrar değerlendirilmesi gerektiği görüşü ağır basmakta idi. Bu görüş sermaye

grupları ve sivil toplum örgütlerinin görüşleriyle çatıştığını buna karşılık tarafların bazı noktalarda ise aynı düşüncede olduklarına değinmiştik.

Bu konu hakkında Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürü Hüseyin Özgür Yalçın, atık yönetiminde çeşitli toplantılar yapıldığını, basın bültenlerinin hazırlandığını, kurumlar arası yazışma ve istişareler yapıldığını söyledi. Buna ek olarak ise Yalçın, Mersin’de atık yönetimi hakkında iletişim bozukluğu olduğunu bunun nedeninin ise bütün paydaşların mevzuatı kendi görüşleri ve düşünceleri ile değerlendirerek herkesin kendi hesabına göre hareket etmesinden kaynaklandığını söyledi (Hüseyin Özgür Yalçın, kişisel görüşme, 16 Mart 2015). Yalçın, iletişim bozukluğunu paydaşların atıklara ve mevzuatlara yaklaşımlarının farklı olması ve kendilerine göre hareket etmesine dayandırmaktadır. Dönemin Mersin Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanı olan Ayşe Kılınç, Mersin’de sadece iletişim sorununun olmadığını bunun yanında ‘görev tanımlama sorunu, bilgi ve uygulama eksikliği’ de bulunduğunu ifade etti. Sözlerine ek olarak ise, kurumlar arası görüş ve uygulama farklılıklarının iletişim eksikliği oluşturduğu, bunun da atık yönetimine olumsuz yönde kötü yansıdığını söyledi (Ayşe Kılınç, kişisel görüşme, 20 Nisan 2015). Gerek bakanlık gerekse Büyükşehir Belediye yetkililerin düşünceleri birbirleriyle paralellik içermektedir. Ana sorun görev tanımlamasının olmaması ve herkesin kendi düşüncesine göre atıklara ve mevzuatlara yaklaşmasıdır. Diğer yandan Mersin’in merkez ilçelerinden olan Toroslar Belediyesinde Çevre Mühendisi olarak görev yapan Aslıhan Gücek, konu hakkında Mersin yerelinde iletişim eksikliği bulunduğunu, sadece Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve sivil toplum örgütleriyle değil bütün ilçe belediyeleriyle de iletişim halinde olmaları gerektiğini belirtti. Bu eksikliğin temel nedeninin ise kurumsal eksiklikler ve bireysel görüş farklılıkları olduğunu söyledi (Aslıhan

Gücek, kişisel görüşme, 18 Şubat 2015). Gücek'in atık yönetimindeki bir diğer düşüncesi ise, kurumlardaki ilgili personelin bireysel çabaları ile atık yönetiminin uygulanmaya çalışıldığını ifade etti. Bir diğer merkez ilçe belediyelerden Mezitli Belediyesi'nde görev yapan Çevre Mühendisi Derya Bozkurt, Mersin yerelinde üç farklı kesim arasında iletişim eksikliğinin olduğu, bunun giderilmesi gerektiğini söyledi (Derya Bozkurt, kişisel görüşme, 12 Mart 2015). Bozkurt sözlerine, kurumlardaki çevre hakkında sorumluluk sahibi kişilerin performanslarına göre çevre faaliyetleri gerçekleştirildiğini, Çevre Mühendisi ya da ilgili kişi ne kadar çalışırsa o kadar verim alınabildiğini söyledi. Yerinden yönetim birimlerinde son olarak ise Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi'nde Çevre Mühendisi olan Sönmez Işık, yerelde herkesin farkında olduğu bir koordinasyon eksikliği olduğunu, çevre yönetiminin bir kültür meselesi olduğunu düşündüğünü ve şirket sahibinin ya da ilgili kişinin çevreye bakış açısı neticesinde uygulamalar gerçekleştirildiğini söyledi (Sönmez Işık, kişisel görüşme, 25 Şubat 2015).

Bu hususta dikkat çeken nokta kurumların çevre temsilcilerinin etkinliği çerçevesinde çevre faaliyetlerinin verimliliği ve çalışmaların başarıya ulaşıp ulaşmadığı düşüncesinin yaygın olmasıdır. Eğer kamu görevlisi olan bir kişinin davranış ve performansına göre yerelde denetim ya da iletişim ilişkisi kuruluyorsa, yerel bürokratların önem arz ettiği söylenebilir. Çevre ve atık meselesinde gerek mevzuatları uygulama konusunda gerekse muhataplar arasındaki koordinasyon kurma becerisi konusunda yerel bürokratların önemi ön plandadır.

III.3.3. Sivil Toplum Bakış Açısı İle Yerelde İletişim ve Koordinasyon

Sivil toplum örgütlerinin devlet kurumları ve sermaye kuruluşlarıyla aralarındaki katılım ve iletişim düzeyi daha vahim düzeyde olduğu gerçekleştirilen ikili

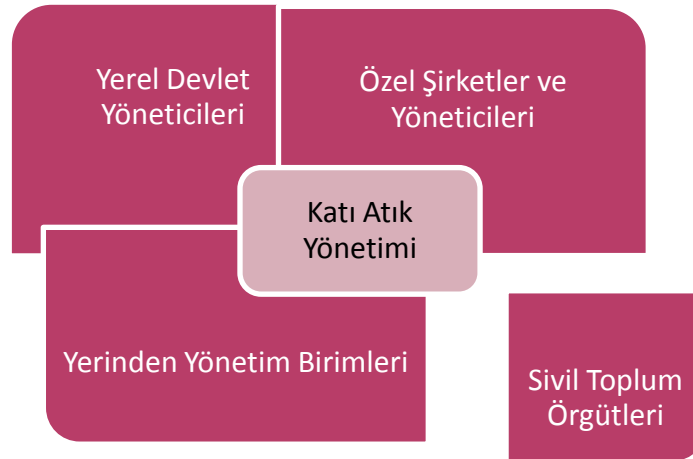
görüşmeler neticesinde görülmüştür. Geçmişten günümüze dek kurumlar arasındaki görüş farklılıkları ve çözüm odaklı farklı çalışma tarzlarından dolayı yaşanan sorunun en büyük paydasını sivil toplum örgütleri almıştır. Tema Mersin İl Temsilcisi Perihan Saydan Pazarbaşı, Mersin’de çevre ve atık yönetimi konusunda katılım alanında ciddi düzeyde sıkıntılar olduğunu, ilgili olabilecekleri çoğu toplantılara çağrılmadıklarını, diğer sivil toplum örgütlerinin de davet edildiğini düşünmediğini belirtti. Bu durumun Mersindeki toplumsal yapıyı ciddi düzeyde olumsuz etkilediğini de söyledi (Perihan Saydan Pazarbaşı, kişisel görüşme, 20 Nisan 2015).

TMMOB Mersin İl Sekreterliğini yürüten Seyfettin Atar, ilgili odaların kentte düzenlenen farklı toplantılara kısmen de olsa davet edildiğini, fakat davet edildikleri noktada kendilerinin kentte gerçekleştirilecek olan bazı projelerde siyasi bir tavır aldıklarını düşündüklerinden dolayı yetkililer tarafından çözüm önerilerinin ciddiye alınması konusunda sıkıntılar yaşadıklarını söyledi (Seyfettin Atar, kişisel görüşme, 24 Mart 2015). TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Mersin İl Temsilcisi Zehra Korkmaz konu ile ilgili olarak;

Mersin yerelinde katı atık yönetimi ile ilgili katılım noktasında ciddi sorunlar bulunmaktadır. Kurumlar birbirleri ile sağlıklı ilişkiler kurmuyorlar. Özellikle bu konu hakkında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve Belediyelerin ciddi sorumlulukları varken bu sorumlulukları tam olarak gerçekleştirememeleri dikkat çekicidir. Ana sıkıntı bu iki kurumun kendi içlerinde plansız olmalarından kaynaklanmaktadır. Mersin’de hemen hemen her ilçe belediyenin katı atık yönetim planı olmasına rağmen bunun doğru uygulanması ve denetlenmesi konusunda sıkıntılar yaşanıyor. Önemli bir diğer sıkıntı ise özellikle ilçe belediyeler ve özel şirketlerin bünyelerinde koordinasyonu ve çalışmaların sağlıklı yürütmesini sağlayacak çevre birimlerinin olmayışı ve bu konuda yetişmiş çevre mühendislerine görev verilmemesinin ana sorunlardan birisi olduğunu söyledi (Zehra Korkmaz, kişisel görüşme, 24 Mart 2015).

Korkmaz, Mersin’de geçmişte yaşanan katı atık bertaraf tesisi yer seçimi konusu tartışmalarına tanıklık etmiş ve bu konuda hakkında oda olarak teknik rapor hazırlayarak kamu oyuna sunmuşlardır. Mersin yerelinde katı atık yönetimi konusuna hakim olan Korkmaz, iletişim sorununun teknik ve sosyal nedenlerini dile getirmiştir. Ayrıca sözlerinde katı atık yönetimi gibi planların yerel ölçekli kent planları yapılırken (Çevre Düzeni Planları veya Nazım İmar Planları gibi) düşünülmediğini ve hesaplanmadığını söyledi. Ana sorunun kent düzleminde geçmişten günümüze yaşanan planlama sıkıntılarında geldiğini ve günümüz kent aktörlerinin bu sorunları çözemediklerinden dolayı yerel düzlemde başarılı bir katı atık yönetimi gerçekleştirilemediğini ifade etti.

Şekil 6: Mersin Yerelinde Atık Yönetimi Alanındaki Kurumların Nihai İletişim Durumu

Yukarıdaki şemada Mersin yerelindeki önemli dört farklı kesim arasındaki iletişim durumunu ortaya koymaya çalıştık. Kamu kuruluşu niteliğindeki birimlerin atık yönetiminde iletişim eksikliği bulunduğu noktadaki itiraf düzeyindeki görüşler kentsel siyaset düzleminde önem arz etmektedir. Yukarıdaki şemadan da anlaşılacağı üzere dışarıdan bakıldığı zaman tarafların aralarında düzenli bir iletişim yapısının olduğu

düşünülse de aslında işin içinde olduğunda birbirine teğet geçen ve iletişimsizliğe işaret eden bir ilişki ağı olduğu görülür. Sivil toplum örgütleri dışındaki paydaşlar mevzuatların gereği olarak birbirleriyle muhatap olma noktasındayken, sivil toplum örgütleri bunun dışında kalmaktadır. Bu durum Mersin yerelinde ciddi sorunlar doğurmaktadır.

III.4. Genel Değerlendirme

Günümüz kentleri gerek merkezi gerekse yerel aktörlerin ilişki içinde ve etkin bir faaliyet halinde olduğu dinamik bir mekan niteliğindedir. Bu nedendir ki, kentlerin, aktörlerin kendilerini geliştirebildikleri yapısal çevre olarak görülmesi farklı grupların kentte var olma ve kent yönetimine dahil olma isteklerini arttırmış, bu yönde birçok tanımsal çerçevenin de gelişmesine yardımcı olmuştur. O halde "kenti bir canlı yapının, bir toplumsal kümenin ürünü saymak bizi onu aynı zamanda kendi yapısını korumak üzere kullandığı 'bir araç' saymaya götürebileceği" (Laborit, 1990:22) düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Korel Göymen *Türkiye'de Kent Yönetimi* adlı yapıtında (1997:168), kentsel mekânda yaşayan bireylerin veya grupların kentle bütünleşmesini kolaylaştıracağını düşündüğü altı ana başlık sıralamıştır. Altı faktör arasında konumuzla ilgili olan üç tanesini belirtecek olursak, aktörlerin:

- Kent kaynaklarından yararlanabilmek,
- Zaman içerisinde de olsa, kentin tüketim kalıplarından birinin içinde yer bulabilmek,
- Siyasal otorite ve kentteki formel örgütlerle ilişki içinde girebilmek, onların içinde bir kısmının başında yer alabilmek,

isteklerinin olduğu belirtilmiştir.

Göymen, kentte var olan aktörlerin en önemli meselelerinden bazılarının katılım, kentin diğer aktörleri ile etkileşim halinde olmak ve kent hizmetlerinden pay alabilmek olduğunu dile getirmiştir. “Bu türden çoğulcu olarak nitelendirilebileceğimiz yaklaşımlar, kent üzerine alınan kararların artık çok aktörlü bir yapıda olduğu iddiasına dayanarak, bireyler ve birey temelli grupların siyasal davranışları ve bu davranışların devletin karar verme süreçleri üzerine etkisini incelemektedir” (Şengül, 2001:45). Bu nedenle Göymen, “devlet artık tek aktör değil. Artık devlet, tek yanlı bürokratik yönetim mantığı içinde, tek yanlı davranma imkânına sahip değil. Tek aktör değil, tekeli bir konumda değil” (Göymen, 1977:172) diye belirtmektedir. Günümüz koşullarına ve siyasal kuramlarına baktığımız zaman bu sav’ı doğrulayacak gözlemlerde bulunabiliyoruz. Özellikle kentsel yatırımlar konusunda tek karar verici merkezin devlet olmadığı, devlet kadar yerel unsurlar ve sermaye kuruluşlarının da etkin olduğunu görüyoruz. Diğer bir ifade ile “kentte var olan görüş çelişkisi ve bunu izleyen çelişkileri çözmek için devlet kente giderek daha fazla müdahale etmektedir; ancak sınıflı toplumun bir ifadesi olarak, devlet pratikte sınıflar ve toplumsal gruplar arasındaki güç ilişkilerine göre, genellikle de hâkim sınıfların baskın kesiminin yararına hareket etmektedir” (Castells, 1977:14). Sadece devlet yapılanmasının yanında önemli olarak düşündüğümüz yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve sermaye kuruluşlarına da değinmek gerekecektir. Alex De Tocqueville, demokratik sistemin istikrarı bakımından yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin, sistem içinde var olmasının önemli olduğunu belirtmektedir. Diğer bir ifade ile yerel kalkınmaya katkı olarak da algılanması gereken çalışmalara sadece kamu kuruluşlarının değil, sivil toplumun da katkısı olacağı söylenebilir (akt. Bulut ve Tanıyıcı: 2009). Günümüzde özel sektörün ve farklı toplumsal grupların devlet tarafından yerine getirilmesi gereken kamusal görevlerin uygulanmasında tamamlayıcı bir unsur olduğunu da

söyleyebiliriz. Nitekim “bugün, kent üzerinde karar verme mekanizmalarının işleyişine ortak olmak isteyen başka grupların da ortaya çıkması, kentsel siyaset alanının çalışma konularını çeşitlendirmiş ve yerel demokrasi ölçeğinde bu kararların nasıl alınması gerektiği tartışmaya başlanmıştır” (Atçeken, 2003:9). Kararların nasıl alınması gerektiği sorusuna ancak derin bir kuramsal araştırma ve tartışma sonucunda cevap bulunabilir. Tezimizde böylesi bir kuramsal tartışma yerine gerçekleştirilen ikili görüşmelerden gözlemlenen nitel verileri değerlendirerek ortaya koymaya çalıştık.

Kent, çevre ve katılım arasındaki ilişkiye kısaca değindikten sonra şimdi de önemli bir hatırlatma olarak düşündüğümüz ve temizin her bölümünde düşünsel olarak belirtmeye çalıştığımız farklı kent kuramlarını bu noktada ele almayı gerek duyuyoruz. Kent mekânı üzerinde karar alma süreçlerinde üç farklı yaklaşım biçimi olarak “Harvey, kentsel süreçlerin özgünlüğüne ilişkin olarak, sermayenin dolaşım sürecinde kentsel yapıyı çevrenin oynadığı özel rolü vurgularken; Castells, kolektif tüketimi ve onun çevresindeki mücadeleleri kent sorununun odağına koymaktadır. Öte yandan Pahl, kent yöneticilerini kent sisteminin merkezine yerleştirmektedir “(Şengül, 2009:20). Bu üç farklı yaklaşımın yanında konu itibari ile asıl meselelerden bazılarının ise katılım ve konulara farklı bakış açılarını da içine alabileceği bir düzlem olduğunu söyleyebiliriz.

Bütün bu farklı yaklaşımların yanında gerçekleştirdiğimiz saha çalışmasında öne çıkan ana temalardan bazılarını açıklamaya çalışalım. Öncelikle, kent düzleminde atıklar ve atık yönetimi ile ilgili ortak bir paydada buluşulabilecek bir durum gözlemlenmektedir. İlgili bütün kurum ve kuruluşların atıklarla ilgili birbirleriyle çatışan farklı düşüncelere sahip oldukları ve bu düşünceler ile hareket ettikleri görülmektedir. Bunun nedeni ise devlet, yerel yönetimler, sermaye grubu ve sivil toplum örgütlerinin

temsilcilerinin birbirinden farklı atık yönetimi yaklaşımlarına sahip olmasıdır. Bu tavır atık yönetiminin siyasal boyut çerçevesinde de değerlendirilmesine neden olmuştur.

Diğer bir gözlem ise kent yerelinde çevre yönetimi konusunda başarılı bir katılım örneği gösterilmemesidir. Yerel yöneticiler sıklıkla tarafların toplantı ya da teknik görüşme gerçekleştirilmemesinden şikâyetçidirler. Taraflar, doğru ve etkin bir katılım sağlansaydı herkesin kendi görev ve sorumluluklarının farkında olabileceği ve karşı kurumun da görüşlerini ve hizmetlerini öğrenebileceklerini belirtmişlerdir. Taraflar Mersin yerelinde etkin bir katılım ile oluşturacak bir çevre yönetimi politikasına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durumun yerelde taraflar arasında ciddi anlamda iletişimsizlik ve koordinasyonsuzluk sorunu yarattığı görülmektedir.

Bir diğer önemli gözlem ise, atık yönetimi konusunda ilgili birim yöneticilerinin görevlerini yerine getirmediklerinin ifade edilmesidir. İlginçtir ki bu konuda sorumluluğu her kurum diğer bir kuruma atmaktadır. Bu durumda kurumlardaki yetkililerin görev ve sorumluluk bilincinin yetersiz ve eksik olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu konu ile ilişkili olarak düşündüğümüz önemli bir sorun daha bulunmaktadır: görüşme gerçekleştirdiğimiz kişilerin hemen hemen tamamının genel anlamda ortak bir paydada buluştukları konulardan birisi de ‘yöneticilerin etkinliği’ meselesidir. Birimlerin çevre departmanındaki yöneticilerin etkinliği ve davranışları neticesinde atık yönetiminin başarıya ulaşip ulaşmadığı düşüncesi var olmaktadır.

Bu yaklaşım bizi Pahl’ın ‘kent yöneticisi’ kuramına götürmektedir. Pickvance’nın da bahsettiği gibi, “kent yöneticiliği yaklaşımının ortaya çıkardığı bakış açısında kent yöneticileri bağımsız değişkenler, diğer bir anlatımla, kentsel kaynak dağılım örtülerinden nedensel olarak sorumlu aktörler olarak görülmüşlerdir” (akt. Şengül, 2009).

Kent yöneticisinin önemini vurgulayan bir başka yaklaşım ise Pahl tarafından öne sürülmüştür. Pahl'a göre, kent sosyolojisine ilişkin çalışmaların temel nesnesi, kararları ve eylemleri aracılığıyla kent içerisindeki eşitsizlikleri etkileyen kent yöneticileridir (Şengül, 2009:32).

Kent yöneticilerinin atık yönetimi konusunda görevlerinin ilgili mevzuatları uygulama yükümlükleri olduğunu belirtmiştik. Anayasanın varlığı ve kanunlarla birlikte yönetmelikleri çıkartan merkezi yönetimlerdir. Yasaları ve yönetmelikleri denetleyen, uygulatan ve yön gösteren devletin ilgili birimleridir. Yerel yönetimlerle birlikte özel şirketler bu noktada ilgili mevzuatların yönlendirmesiyle kent yerelinde meselenin bir parçası olmaktadır. Harvey'in öne sürdüğü sermaye odaklı yaklaşım Mersin yerelinde kent yöneticilerinin ağırlığı kadar ortaya çıkmamaktadır. Fakat gerek devlet birimleri gerekse yerinde yönetim birimleri mevzuatların verdiği yetki ile atıkların geri dönüşümü veya bertarafı uygulamalarında özel şirketlerle işbirliği içerisinde olup bir nevi uygulayıcı yükünü sermayeye devretmektedirler. Şirketlerin atıklardan gelir elde etme düşüncesi olmasına rağmen mevzuatlar sınırlayıcı ve denetleyici yönde etki etmektedir. Bakanlık tarafından atık geri dönüşüm lisansı verilen firmalar sadece mevzuatların yetki verdiği düzeyde atık yönetimine dahil olabilmektedirler. Gerek özel fabrikalarda olsun gerekse bakanlığın yetkilendirdiği atık toplayıcıları ve geri dönüşümcüler olsun ilgili yönetmeliklere bağlı kalmakta zorundadırlar. Nihayetinde katı atıkların devlet eliyle özel teşebbüse devredildiği fakat uygulama noktasında ise devletin yasalarına bağlılık anlayışı yer aldığını söyleyebiliriz. Bu durum da iki amaç ortaya çıktığını söyleyebiliriz; birinci olarak atıklardan gelir elde edilmesine, ikinci olarak ise mevzuatlara bağlılık ile çevre yönetiminin sağlanmasıdır.

Castells'in, kolektif tüketimi ve onun çevresindeki mücadeleleri kent sorununun odağına koyduğu yaklaşımının atık yönetiminde geçerli bir düşünce olmadığı görülmektedir. İlgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle yapılan ikili görüşmelerde atık yönetimi konusunda yerelde ciddi bir sivil toplum örgüt oluşumunun olmadığını ve var olan oda ya da çevreci örgütlerin ise yereldeki katılım zayıflığından dolayı daha pasifleştiği ve etkinlik gösteremediği gözlemlenmektedir. Sivil toplum örgütlerinin bu noktada olmasının nedenlerinden birisinin de devlet ve yerel yönetimlerin temsilcilerinin tutum ve davranışlarından dolayı olduğunu söyleyebiliriz. Eğer sorunları çözme ve programları uygulama noktasında sivil toplum örgütleri ve odaların katılım sağlaması istenirse bu gerçekleşebilir fakat gerek devlet birimlerinin gerekse özel şirketlerin tutumlarından dolayı bu gerçekleşmemektedir.

Yerel düzlemde devletin etkinliğine bir kez daha değinmekte fayda vardır. Devlet Mersin yerelinde atık yönetimi konusunda 'yapan' değil farklı aktör ve unsurları 'yönlendiren' bir mekanizma olarak görev yapmaktadır. Bu nedenle kentte var olabilme adına farklı mekanizma ya da aktörlerin daha fazla ortaya çıktıkları ve kendilerine göre birer düşünce oluşturduklarını söyleyebiliriz. Bu noktada kentte karar alma süreçlerinde var olan yönetimler arasında farklı görüşler oluşması olağandır. Bu nedenle yaklaşımlar arasında diyalogun kurulması gerekli görülmektedir. Aksi takdirde ortaya negatif unsurlar ve maddi sonuçlar çıkmaktadır. Diğer bir anlatımla, atık yönetimi konusunda bu farklı üç kesimin etkin bir şekilde görev alması ve ilişkide bulunması gerektiğini söyleyebiliriz.

SONUÇ YERİNE; YERELDE ÇEVRE YÖNETİMİ

Bir önceki başlık olan tartışma alanında Mersin yerelinde gerçekleştirmiş olduğumuz mülakatlar sonucunda ortaya çıkan atık yönetimindeki belli başlı sorunları ortaya koymaya çalıştık. Bu sorunları ana maddeler ile kısaca ele alacak olursak,

- Yerel paydaşlar arasında çevre ve atık yönetimi ile ilgili konularda ortak bir çalışma alanı ve paydada olunmadığı,
- Atık yönetimi ile ilgili her kesimin farklı görüşlere sahip olduğu ve bu farklı yaklaşımların kurumların atık yönetimine tarafsız bir yaklaşımda bulunmamasına sebep olduğu,
- Yerel düzlemde başarısız bir katılım örneğinin sergilendiği,
- Her kesimde atık yönetimi uygulamalarında görev/sorumluluk tanımı eksikliğinin hissedildiği,
- Bütün bu unsurların sonucu olarak yerelde koordinasyon sorununun olduğu,
- Birimlerin çevre departmanındaki yöneticilerin davranışları ve etkinliğine göre atık yönetimin başarılı ya da başarısız şeklinde değerlendirildiği,

sonuçlarına ulaşılmıştır. Tezimizin ana konusu ve ortaya çıkarttığı çıkarımlara dayanarak sonuç bölümünde yukarıdaki parametreleri göz önüne alarak Mersin'deki çevre yönetimi sorununu analiz etmek doğru olacaktır. Birinci bölümde çevre ve atık yönetimini detaylı olarak ele almıştık. Çevre yönetiminin ana amaçlarını hatırlayacak olursak, çevre kirlilikleri ve problemlerine karşı belirli planlama, eşgüdüm, haberleşme, denetim ve yürütme işlevlerinin bütünü olarak şeklinde ifade edilebilir. Anlaşılacağı üzere etkin bir çevre yönetimi için kurumlar ve muhataplar arası sıkı bir örgütlenmenin oluşması gerekmektedir. Nitekim çevre problemlerine karşı ortaya çıkan çevre hukuku ve çevre yönetimini, küresel düzlemde değerlendirilen fakat uygulama alanı olarak yerel düzlemleri

işaret eden bir yaklaşımlar bütünü olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenledir ki yukarıda sıraladığımız atık yönetimi sorunları neticesinde ‘Mersin yerelinde çevre yönetimi nasıl bir boyuttadır ve yerel düzlemde ne anlam ifade ediyor?’ sorusuna cevap aramak tezimizin sonuç bölümünü anlamlandıracaktır.

Eğer Mersin yerelinde kurumlar arası görüş farklılıkları, katılım, iletişim/ koordinasyon eksikliği ve görev tanımlama sorunu varsa bu durum çevre yönetimi konusunda ciddi sorunların ve yönetim eksikliği gerçeğinin var olduğunu ortaya koyuyor. Aslında mülakatlar sonucunda elde edilen veriler çevre yönetiminin amaç ve ilkeleriyle birebir zıtlık içerisindedir. Çevre yönetiminin en temel ilkesi katılım ve koordinasyon iken, tezimiz için yaptığımız saha araştırmasından elde edilen bulgulardan hareketle Mersin'in katılım ve koordinasyon eksikliğini en üst seviyesini yaşayan bir kent olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Bu eksikliğin temel nedeninin kurumlardaki yöneticilerin etkinliğinden kaynaklandığı sıkça dile getirilmiştir.

Diğer yandan ‘her kurumun yaklaşmak istediği bakış açısı ile atık yönetimini değerlendirdiği’ algısı tehlikeli bir algıdır. Nihayetinde Türkiye’de çevre yönetimi ve hukuku ilgili mevzuatların uygulanması ile var olmaktadır. Herkesin kendi görüş algısı çerçevesinde çevre yönetimine yaklaşması mevzuatların ‘ne kadar etkin ve bağlayıcı olduğu?’ sorusunu akıllara getirmektedir.

Ülkemizde çevre yönetiminin ana hedefi mevzuatların uygulanarak çevre sorunlarının önüne geçmektir. Fakat ilgili mevzuatların yanı sıra yerel bürokratların ve yöneticilerin etkinliği neticesinde çevreye verilen önemin ve uygulamaların ölçülmesinin yanlış olabileceği söylenebilir. Eğer her kurum kendi düşünce ve pratikleriyle çevre yönetimine müdahil olacaksa ve bu uygulamalarda yöneticilerin inisiyatifi ya da düşünsel

evresinin önemli olduğu yargısı var ise ‘mevzuatlar neden var?’ ve ‘mevzuatlar ne kadar etkindir?’ soruları ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu tartışmaların sonucu olarak, ikili görüşmelerde dile getirilen sorunların yerel düzlemde çevre yönetiminin iyi bir şekilde yönetilmemesi ve bu uygulama pratiklerinin hem çevre politikaları alanında hem de kamu yönetimi alanında önemli sıkıntılar oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bütün bu yaklaşımlar neticesinde çevre politikalarının başarısızlık ile sonuçlanması kaçınılmazdır ve Mersin’de bu başarısızlığın bir örneği olarak katı atık alanını göstermek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Alpaslan, M. N. (Ed). (2005). *Katı atık yönetimi*. İzmir: Emre Basımevi.

Alpaslan, M. N. (2005). Katı atık yönetiminin temel prensipleri. Alpaslan, M.N. (Eds).
Katı Atık Yönetimi içinde (ss.1-10). İzmir: Emre Basımevi.

Altınbaş, M., Arıkan, O.S., Demir, İ., ve Öztürk, İ. (2010). *Katı atıkların toplanması ve taşınması* Öztürk, İ. (Eds.). Katı atıkların yönetimi ve AB uyumlu uygulamaları. içinde (ss76-101). *İstanbul : İstaç A. Ş. Teknik Kitaplar Serisi 2*.

Atçeken, K. (2013). *Kentsel siyaset bağlamında yerel basın: Mersin örneği*.
Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

Akdoğan, Y. (2008). *Yerel siyaset-kavramlar*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği. (2011). T. C. Resmi Gazete, 28035, 24
Ağustos 2011.

Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik. (2015). T. C. Resmi Gazete, 27533, 26
Şubat 2010.

Atık Yönetimi Yönetmeliği. (2015). T. C. Resmi Gazete, 29314, 2 Nisan 2015.

Bal, D. A. (2006) . Çevreyle İlgili Yeni Yaklaşımlar. Aydoğdu, M., ve Gezer, K. (Eds).
Çevre bilimi (ss. 183-208) Ankara: Anı Yayıncılık.

Bayar, S. (1997). *Türkiye’de çevre yönetimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gebze
İleri Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.

- Bulut, Y., ve Tanyıcı, Ş. (2009). Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları. Biliç, V.K (Eds). *Değişik yönleriyle yerelleşme içinde* (ss. 325-338). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çan, M. F. (2014). *Türkiye’de kentleşme ve bölgesel kalkınma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Çelik, G. (2000). *Çevre yönetiminde ekolojik risk değerlendirmesi ve Uluabat Ramsar alanı için problem formülasyonu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Çelikcan, S. (2010). *Yerel siyasetin dinamikleri: Mersin örneğinde katı atık sorunu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği. (2014). T. C. Resmi Gazete, 29186, 25 Kasım 2014.
- Çitil, E. (2009). *Çevre yönetiminde ekonomik araç kullanımının İstanbul katı atık yönetimi üzerinde incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çukurçayır, M. A. (2000). *Siyasal katılım ve yerel demokrasi*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Çukurçayır, M. A. (2006). *Siyasal katılım ve yerel demokrasi*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Çukurçayır, M. A. (2008). *Yerel Siyaset “Türkiye’de Yerel Siyasetin Tarihi Gelişimi”*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Demir, O. . (2008). *Yerel siyasette katılımçılık ve kalkınma, (Türkiye’de yerel gündem 21 örneği)*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Dönmezer, S. 1994. *Toplumbilim*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü.(2008). *OECD çevresel performans incelemeleri: Türkiye*. Ankara: T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı.
- Erdin, E. (2005). Kentsel katı atıkların biriktirilmesi. Alpaslan, M.N.(Eds).
Katı Atık Yönetimi. (ss. 27-50). İzmir: Emre Basımevi.
- Erendil, A. (1997). Kent, sınıf, iktidar (M. Castells, çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
(Orijinal Çalışma 1977 yayımlandı).
- Göymen, K. (1997). *Türkiye’de kent yönetimi*. İstanbul: Boyut Maatbacılık.
- Hamancı, C. ve Keleş, R. (2005). *Çevre politikası*. Ankara: İmge Yayıncılık.
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği. (1991). T. C. Resmi Gazete, 25777, 5 Nisan 2005.
- Kaya, T. (2005). *Türkiye’de atık yönetimi ve finansmanı*. İstanbul: Ferman Yayınları.
- Keleş, R. (2002). *Çevre bilimi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikaları*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden yönetim ve siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2013). *100 Soruda çevre, çevre sorunları ve çevre politikaları*. İzmir: Yakın Kitapevi.
- Laborit, H. (1990). *İnsan ve kent* (Onaran, B, çev.). İstanbul: Payel Yayınları. (Orijinal çalışma yayınlanması 1990).
- Marin, C. M., ve Yıldırım, U. (Ed). (2004). *Çevre sorunlarına çağdaş ekolojik yaklaşımlar –ekolojik, ekonomik, politik ve yönetsel perspektifler-*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Mersin Büyükşehir Belediyesi Katalog Tarama (t.y.). 2 Mayıs 2015 tarihinde <http://www.mersin.bel.tr/mbb-sayfa-ana.asp?id=363&yid=2&katid=12&altkatid=23> adresinden alınmıştır.

Ökmen, M. (2003). *Kent, çevre ve globalleşme*. İstanbul: Alfa Yayını.

Öztürk, İ. (2010). *Katı atıkların yönetimi ve AB uyumlu uygulamaları*. İstanbul : İstaç A. Ş. Teknik Kitaplar Serisi 2.

Steiner, M. ve Wiegel, U. (2009). *Katık atık yönetimi, Katı atık yönetiminin temellerine yönelik rehber kitap*. Ankara: Eflatun Yayınları.

Şengül, H. T. (2009). *Kentsel Çelişki ve Siyaset (Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar)*. Ankara: İmge Kitapevi.

Şengül, H. T. (2013). H. Tarık Şengül ve “İstanbul hayali” distopya ve ütopya. *Bir + Bir*, 20-26.

Türkiye Çevre Sorunları Vakfı. (1991). *Çevre üzerine düşünceler*. Ankara: Burhan Oğuz.

Yaşamış, F. D. (1995). *Çevre yönetiminin temel araçları*. Ankara: İmge Kitabevi.

Yıldırım, U. (2004). Çevre sorunlarına ekonomik yaklaşımlar. Martin, C. M., ve Yıldırım, U. (Eds). *Çevre sorunlarına çağdaş ekolojik yaklaşımlar –ekolojik, ekonomik, politik ve yönetsel perspektifler- içinde* (ss.189-202). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). T. C. Resmi Gazete, 27984, 4 Temmuz 2011.

5393 sayılı Belediye Kanunu. (2005). T. C. Resmi Gazete, 25874, 13 Temmuz 2005.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu. (2004). T. C. Resmi Gazete, 25531, 23 Temmuz
2004.

EKLER**EK-1: HAZIRLANAN MÜLAKAT FORMU**

ADI SOYADI: Sinan CAN

ANABİLİM DALI: Mersin Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi A.B.D

TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR

TEZ KONUSU: Mersin’de Çevre Yönetimi Çerçevesinde Katı Atık Sorunu: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Mülakat Soruları:

- 1- Çevre ve atıklarla ilgili genel düşünceleriniz nelerdir?
- 2- Kurumunuz/kuruluşunuzun çevre ve katı atık hakkındaki görev ve sorumlulukları nelerdir?
- 3- Görevleriniz doğrultusunda katı atık yönetiminde nasıl bir tutum sergiliyorsunuz?
- 4- Bilindiği üzere Türkiye’de katı atık yönetimi çıkartılan yasa/yönetmelikler çerçevesinde uygulanmaktadır. Sizce çıkartılan yönetmeliklerin çevre ve katı atık yönetimine etkileri nelerdir?
- 5- Sizce katı atıklar nasıl değerlendirilmelidir?
- 6- Mersin yerelinde katı atık yönetimi açısından, kurumunuzun/kuruluşunuzun 2. ve 3. derece muhataplarınız kimlerdir? Aranızdaki yönetim ilişkisi nasıldır ve nasıl sürdürülmektedir?

- 7- Muhataplarınız ile aranızda görev ve iletişim eksikliği bulunmakta mıdır? Eğer iletişim eksikliği var ise sizce bu eksiklik Mersin yerelinde çevre ve katı atık yönetimine nasıl yansımaktadır?
- 8- Son olarak tezimizin amacı ve hedefine istinaden Mersin yerelinde katı atık yönetimi, eksiklikler ve sorunlar göz önüne alındığında önerebileceğiniz katı atık yönetim uygulaması ya da yöntemi var mıdır?

Mülakat Yapılan Kurum ve Kuruluşlar

- 1- Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 2- Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Çevre Korumu Daire Başkanlığı
- 3- Mezitli Belediye Temizlik İşleri Müdürlüğü
- 4- Toroslar Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü
- 5- Anadolu Etap Mersin Fabrikası
- 6- Boztaşlar Geri Dönüşüm Ltd. Şti.
- 7- Teknik Masura A.Ş
- 8- Bolat Geri Dönüşüm
- 9- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
- 10- Mersin Tarsus Organize Sanayi Müdürlüğü
- 11- TMMOB Mersin İl Koordinasyon Kurulu Sekreterliği
- 12- Çevre Mühendisleri Odası Mersin İl Temsilciliği
- 13- Tema Vakfı Mersin İl Temsilciliği
- 14- Ekoloji Kolektifleri Derneği

EK-2: MÜLAKAT GERÇEKLEŞTİRİLEN KİŞİLERİN İSİM LİSTESİ

- 1- Hüdaverdi ARSLAN – Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 2- H. Özgür YALÇIN - Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 3- Ayşe KILINÇ - Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı
- 4- Erdem AKGÜL - Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı
- 5- Nejmi YILDIRIM – Toroslar Belediyesi
- 6- Aslıhan GÜCEK – Toroslar Belediyesi
- 7- Mehmet Şükrü GÜNEŞ – Mezitli Belediyesi
- 8- Derya BOZKURT – Mezitli Belediyesi
- 9- Sönmez IŞIK – MTOSB
- 10- Elif GÖKÇAY BİLİCİ – Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
- 11- İsmet MISIR – Anadolu Etap A.Ş.
- 12- Şafak BULU – Anadolu Etap A.Ş.
- 13- Mustafa ÇOPUROĞLU – Teknik Masura A.Ş.
- 14- Serdar HARMANYELİ - Teknik Masura A.Ş.
- 15- İsmail BOSTAŞ - Boztaşlar Geri Dönüşüm Ltd. Şti.
- 16- İsmail Çinkil – Bolat Geri Dönüşüm Ltd. Şti.
- 17- Seyfettin ATAR – TMMOB
- 18- Zehra KORKMAZ – Çevre Mühendisleri Odası Mersin İl Temsilciliği
- 19- Perihan SAYDAN PINARBAŞI – TEMA
- 20- Yılmaz KİLİM – Ekoloji Kolektifleri Derneği